

Bacteriënjagers en andere verhalen

BACTERIËN JAGGERS

EN ANDERE VERHALEN *geschreven door* Afke van der Toolen

met illustraties van Erik Kriek

riym

Uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het RIVM in 2009.

ODE AAN ELIZA.....	9
BACTERIËNJAGERS.....	29
BREUK.....	51
MIDSUMMER MADNESS.....	73
HISTORISCH OVERZICHT	95
VERANTWOORDING.....	105

‘We leven in een
wondere wereld en je kan
het zo gek niet verzinnen
of het bestaat.’

Uit: Bacteriënjagers.

ODE AAN ELIZA

Joachim Muller krijgt een nieuwe klant

Joachim Muller hield van iedereen die zijn apotheek binnenkwam, van de zenuwzwakke gezusters Poufflé met hun immer opgetrokken wenkbrauwen, tot de snotjochies van paardenslager Bol wier moeder aan de cholera was bezweken. Het was zijn grootste genoegen om eenieder van precies het goede poedertje, het juiste kruid te voorzien, hen te verlossen van welk kwaaltje dan ook dat hen kwelde.

Behalve 's ochtends vroeg.

's Ochtends vroeg, als de eerste klant nog moest komen en de turf in het kachelkje net brandde, was Joachim Muller even geen man van de praktijk. Dan zat hij aan een bureautje in een hoek van de apotheek en schreef.

Joachim Muller was nog geen dertig. Hij was vrij lang en misschien iets te mager, en hij bekeek de wereld met een paar heldere ogen die grijs waren, maar zeker niet kleurloos. Apotheek Muller, gesitueerd op de grens van arm en rijk Utrecht, had hij geërfd van zijn grootvader, die hem ook zijn iets te wijd uitstaande oren had geschonken. En hij kleepte zich alsof hij betere dingen te doen had - wat dus ook zo was.

Op een plankje naast zijn schrijfbureautje stond een rijtje beduimelde, stukgelezen boeken. Dat waren de werken van de nieuwste medische denkers, *hygiënisten*, die ervan overtuigd waren dat ziekten konden worden voorkomen door betere leefomstandigheden. Het bureautje zelf was grotendeels bedekt met stapels door Joachim zelf beschreven papier.

Joachim Muller werkte sinds enige tijd aan een eigen pamflet. Het probleem was alleen: hij kreeg het niet af. Niet omdat hij geen ideeën had. Integendeel, hij had er teveel. Om de paar dagen begon hij opnieuw. De ene keer koos hij voor een droog-empirische benadering (*Verhandeling over de sterfte in een wijk, gestaafd met gegevens uit het Utrechtsch Nieuwsblad*), de andere keer waagde hij zich op meer speculatieve paden (*Over de voorspellende waarde van feiten*). Maar op de een of andere manier wilden al zijn denkbeelden, invallen en door hemzelf vergaarde feiten maar geen geheel vormen, niet tot *leven* komen.

Hij wist niet precies waarom.

Het jaar 1860 liep op zijn einde, toen Joachim Muller op een vroege ochtend weer achter zijn bureautje schoof. Het was een koude winter, het ijs stond op de ramen en de bloedzuigers verroerden zich niet in hun glazen pot op de receptetafel. Ook vandaag maakte hij een nieuw begin. Hij nam een maagdelijk vel papier, doopte zijn pen in de inkt en schreef de titel: *Een praktische kijk op de problemen van het grootstedesche leven, in een constante antithese tot de berusting*.

Zijn hele gezicht leek zich toe te spitsen op zijn taak. Zijn wenkbrauwen hoekten, zijn ogen knepen, zijn lippen tuitten, zelfs zijn iets gekromde neus leek zich nog wat meer te krommen ten teken van concentratie. Alleen zijn oren bleven net zo uitstaan als anders. En totdat de eerste klant de ban onherroepelijk zou breken, waren de enige geluiden in Apotheek Muller het hartstochtelijke krassen van de pen en het zachte murmelen van de kachel.

Wie zou kunnen ontkennen, schreef Joachim Muller, *dat het zo kort opeenwoonen in grote steden zo goed voor de gezondheid niet is? De onnadenkenden zouden kunnen zeggen dat de mensen dan maar niet meer zo moeten samenpakken. Maar daar ligt de oplossing niet; zij gaan eraan voorbij dat men nu eenmaal dáárheen trekt waar men denkt dat het meeste valt te halen, en daarenboven, dat het wel vaststaat dat de meeste mensen nu eenmaal een ingeschapen trek tot het gezellige leven hebben, tot een samenzijn dat innerlijk meer...*

Vroeger dan anders klonk de winkelbel. Verstoord keek Joachim op. In zijn hoofd klonk nog het restant van zijn laatste zin na, dat hij koste wat het kost wilde onthouden. En zo kwam het dat die paar ongeschreven gebleven woorden samenvielen met de verschijning in de deuropening. Met dat meisje, nee, die jongedame, die zijn winkel met een delicaat gelaarsd voetje betrad en nu de sneeuwvlokjes van haar bontomrande mutsje schudde.

... een samenzijn dat innerlijk meer verwarmt dan enig uitwendig vuur zou kunnen.

Zij keek Joachim met een paar wonderbaarlijke ogen frank en vrij aan. *... een samenzijn dat...* Eindelijk kwam Joachim bij zinnen. Plotseling werd hij zich hevig bewust van zijn jasje waar het vazelstof van de

vorige avond nog aankleefde, zijn broek vol zitkreukels, de inktvlekken op zijn handen. Maar het meisje leek op dat alles niet te letten.

‘Excuseert u mij als ik u ontrief, mijnheer,’ zei ze met een stem die hem zo lieflijk in de oren klonk, dat hij hem zó in koper had willen vatten om te verruilen voor zijn huidige winkelbel.

‘Nee, nee, u eh... helemaal niet.’ Snel haalde hij een hand door zijn haar. Had hij het die ochtend gekamd? Hij wist het niet meer.

‘Ik kom vanwege mijn papá,’ vervolgde ze zonder dralen. ‘Och, die arme papá, hij heeft de ganse nacht geleden. ‘t Is dyspepsie weet u, het hele huis heeft hij uit de slaap gehouden met zijn gekerm. Niet dat we hem dat heel erg euvel duidden, we waren zó met hem begaan!’

Hier wachtte ze even op een reactie van Joachim, die dat net te laat begreep. Ze vervolgde met de uitleg dat de apotheker in hun vroegere buurt - *We zijn hier nieuw, ziet u* - papá in zo'n geval altijd een lavement kwam geven, ze wist niet waarmee precies. ‘O! Misschien denkt u nu wel dat ik zo een zot gansje ben, maar ziet u, onze vorige apotheker wist van oudsher wat papá nodig had.’

Weer keek het meisje de jonge apotheker afwachting aan. Maar die had zo betoverd naar haar stem geluisterd, dat hij niet had gehoord wat ze zei en haar met een hoogrode kleur moest vragen om alles te herhalen. Zij lachte. Er waren een paar zachtbruine krulletjes van onder haar bontmutsje vandaan ontsnapt. Ouder dan achttien, negentien kon ze niet zijn.

‘Ziet u nu wel, ik heb u toch gestoord! Ik zag het wel! Zo snel als u kunt schrijven! Ik bid u, waar werkt u aan? Is het poëzie?’ Dit laatste misschien niet geheel serieus.

Haar laarsjes deden al twee, drie ongegeneerde pasjes richting schrijftafel. Maar de benen van Joachim Muller waren veel langer, en met één razendsnelle beweging versperde hij haar de weg.

‘Uw eh, uw voeten...,’ zei hij, wijzend op haar natte schoenpunten. ‘Komt u...,’ en hij pakte zijn stoel, zette hem bij de kachel. ‘Gaat u even... ik maak intussen...’

Joachim keerde zich naar de eikenhouten opstand achter de receptertafel, om tussen de stopflessen en kruidentonnetjes de juiste ingrediënten bijeen te zoeken. Daardoor zag hij niet hoe haar stoel als

vanzelf steeds iets dichterbij het bureautje kwam te staan, hoe haar hals zich rekte naar het blad dat hij zojuist had beschreven...

Niet veel later betraden haar nog niet geheel opgedroogde laarsjes monter de besneeuwde straat, vergezeld door zijn veel prozaïscher overschoenen. Terwijl ze de hoek omsloegen en de gracht overstaken, de betere buurt in, stelde Joachim vast dat zij gelukkig niet zo aanstellerig trippelde als zoveel andere jongedames. Zonder acht te slaan op de vermodderde sneeuw stapte ze steviger voort dan haar frêle figuurtje op het eerste gezicht zou doen vermoeden. Wat meer was: ze bleek te kunnen zwijgen, zonder dat hij zich meteen genoopt voelde de stilte te vullen. Hij blikte verstolen naar haar profiel en zag dat haar mondhoek een heel klein beetje krulde, alsof ze wel wist dat hij keek, maar dat niks erg vond.

Hij nam een maagdelijk vel papier, doopte zijn pen in de inkt en schreef.

Het herenhuis dat ze uiteindelijk betraden was nieuw, zeer groot, en overdadig gemeubileerd op de wijze van de *nouveau riche*. Joachim werd naar een slaapkamer op de eerste verdieping gebracht. De man die hij daar aantrof was een gebouw op zich, een gebouw dat kreunde en steunde en zich ongetwijfeld van de ene op de andere zij had geworpen van opgehoopte ellende, als dat met zo'n reusachtige omvang niet veel te veel werk was geweest.

De klisterspuit moest hier inderdaad zeer welkom zijn.

De hele verdere dag was het druk in Apotheek Muller. Dat sprak vanzelf; het was hoest-, reumatiek- en winterkloofseizoen. Toch vergat Joachim zijn eerste klant van die ochtend geen moment. Elke keer als de winkelbel tinkelde, hoorde hij haar stem weer. Elke keer als

Ik kom vanwege mijn papá.’

hij een turf op het vuur gooide, zag hij die vooruitgestoken laarsjes. En boven het eeuwige mengsel van kruidige, bloemige, bijtende en prikkelende geuren uit bleef een zweem hangen van iets zoets, maar niet óverzoets - een vleugje lente in de winter.

Alle pillen die hij die dag draaide verzilverde hij, en alle flesjes die hij vulde kregen een feestelijk roodpapieren hoedje over de kurk. Joachim voelde zich licht en vrolijk, sprak zowaar af en toe een volzin of twee, iets wat hem anders niet vaak overkwam. De jochies van Bol mochten zoveel kurken persen in zijn krokodilvormige kurkenpersers als ze wilden, en tussen alle bedrijven door noteerde hij zelfs een paar nieuwe invallen.

En de volgende dagen was het al net zo.

Joachim Muller gaat op bezoek

Kort na het nieuwe jaar trof Joachim Muller de gezusters Poufflé aan de overkant van de straat, waar ze als een stel rechtopgezette droogpalingen misprijzend naar een hoop afval stonden te kijken. Ze waren op weg naar de apotheek natuurlijk, want de apotheek was het gravitatiepunt van hun bestaan. Daar haalden deze twee aangeklede zenuwen de middelstjes die hun leven verlichtten, voornamelijk het laudanum dat hen bedaarde en soelaas bracht voor welke imaginaire ziekte dan ook die hen besprong.

Die afvalhoop was de laatste dagen als uit het niets ontstaan. Zo ging het altijd: iemand had een paar lorren uit zijn raam gegooid misschien, een ander had daar een pannetje bedorven eten overheen gekieperd, een derde droeg een kapotte stoel bij, een vierde een emmer poep, en plotseling wist de hele buurt de weg naar zo'n hoop te vinden.

‘Het is toch een schande, meneer Muller,’ zei de ene zuster Poufflé. Ze haalde een zakdoekje tevoorschijn en drukte het tegen haar neus.

‘Een *horreur!*’ zei de andere zuster Poufflé. Ook zij had inmiddels een zakdoekje tegen haar neus.

Joachim Muller knikte en zuchtte eens diep. Als vuil nu alleen

maar vies was, maar het was ook nog gevaarlijk. Begrepen de mensen dat dan niet? Hadden ze tijdens de vorige cholera-epidemie niet met z'n allen veel te veel kisten zien langskomen? De regering had het al jaren over de instelling van een geneeskundige inspectie, om de ergste wantoestanden aan te pakken. Waarom talmde men toch zo? Omdat het geld kostte? Omdat men de noodzaak niet begreep?

'Hopelijk is het opgeruimd voordat het gaat dooien,' zei hij tegen de gezusters. 'Maar kom, uw tinctuurtjes staan klaar.' En gedrieëlijk keerden ze de afvalberg de rug toe.

Diezelfde dag ontving Joachim Muller een brief. Een deftige brief, dat zag hij meteen. Het bleek een uitnodiging te zijn voor een nieuwjaarsdinertje bij de familie Mijnhardt.

Mijnhardt! Hij keek nog eens goed. Maar... dat was bij haar!

Het dessert zal worden vergezeld door een interessant voorstel aan de gasten, stond er raadselachtig bij.

Joachim Muller wist niet wat te denken. Een voorstel? Mijnhardt was een zakenman die fortuin had gemaakt met een reeks onnavolgbare transacties (zoals Joachim inmiddels wist dankzij de gezusters Poufflé). Waarom zocht zo iemand kennis aan een apothekertje dat hem zogezegd alleen van achteren kende? En de dochter had hij sinds die eerste keer niet meer gezien. Eliza heette ze, en ze bezocht wekelijks het weeshuis met een mandvol eten (wederom volgens de gezusters Poufflé).

Eliza... Honderd keer al had Joachim die naam op zijn lippen geproefd. Die prachtige ogen! Zijn gedachten verwijldden bij de lach die daar maar niet uit was gekomen, zolang zij in zijn apotheek had vertoefd. Daar bij de kachel had ze gezeten, haar laarsjes vooruitgestoken naar het vuur, vragend 'waarover hij schreef', en 'of hij al eens had gepubliceerd'... En hij, die maar wat had gestameld...

Nu zou hij haar weerzien!

De avond was al gevallen toen Joachim Muller, gestoken in zijn beste pak, de deur van de apotheek achter zich sloot. Gaslantaarns verlichtten de besneeuwde straat, de vuilnishoop aan de overkant stak er donker bij af. Erbovenop lag een dode hond. Een paar straatjochies

stonden elkaar met het vuil te bekogelen.

'Dat kunnen jullie beter niet...' Maar voor Joachim zijn zin kon afmaken, suisde er al een rotte appel rakelings langs zijn oor.

In huize Mijnhardt trof hij een exquis gezelschap. In het midden van de salon stond een grote rookstoel met daarin Mijnhardt in al zijn overdadige reusachtigheid. Daaromheen stond een vijftal heren, én een figuurtje dat achter haar vaders stoel stond, een handje op de rugleuning gevlijd.

Eliza.

Eliza, die naar hem lachte.

'Ah, mijnheer Muller,' bulderde haar vader. 'Welkom in mijn nederige onderkomen! Mag ik u zeggen hoezeer u mij heeft geholpen?'

'Dat kunnen jullie beter niet...'

Dit met een welgedane klap op zijn enorme buik. '*Merveilleux!* Maar laat ik niet in details treden, we zijn in het gezelschap van heren, wat?' Een aanzwellend gerommel vanuit de diepten van zijn fysiek duidde aan dat hij in lachen uitbarstte. 'Ach, u bent verbaasd! Bedenk, mijnheer, dat iemand van mijn... portée geen plaats meer heeft voor gène. Maar kom, dit is niet waarvoor ik u heb uitgenodigd - trouwens, eigenlijk is de uitnodiging niet van mij maar van mijn neef hier.' Mijnhardt wees op een pafferige jongeman met een te rode mond. 'Een man met interessante plannen, voorzeker. Ik faciliteer vanavond slechts, zoiets doet een heer voor het aan hem geparenteerde jongvolk, *n'est-ce pas?* Verder mag hij zijn eigen broek ophouden. Dat doe ikzelf ook!' Dat laatste luid lachend. De neef keek zuur.

'Maar kom, ter zake,' vervolgde Mijnhardt. 'Eliza vertelt mij dat u schrijft... Interessant, interessant! U zult merken dat u hier in een kring van gelijkgestemden verkeert, die daar alles over willen horen. Bloost u toch niet, Eliza is zogezegd mijn vooruitgeschoven post, vooral daar waar ik zelf niet meer gaan kan, en dat is, u begrijpt, zo een beetje overal. Van zichzelf is zij een dame van onberispelijke manieren; wat ze beoefent aan de lagere kunst der nieuwsgaring is louter gevoed door de nieuwsgierigheid van haar vader. Nietwaar, lieve?'

Eliza wierp een blik op de hoogrode apotheker, zei toen vlug: 'Zal ik meneer Muller niet eerst even voorstellen aan de andere heren, papá?'

Het gezelschap bleek te bestaan uit enkele plaatselijke notabelen en een paar zakenrelaties van Mijnhardt. 'En dit is dus mijn neef,' besloot Eliza.

De neef boog stijfjes. 'August Duif, *doctor medicinae.*'

Joachim boog terug. 'Ach, ik had nog niet het genoegen.'

'*Mais non,* ik praktiseer niet,' zei Duif uit de hoogte.

'Kom lieve, zullen we...?' riep Mijnhardt. Bijgestaan door Duif, die dit vaker gedaan scheen te hebben, steunde Eliza haar vader in zijn moeizame opstaan en zware gang naar de eetkamer. Even later schoof Duif al even galant Eliza's stoel voor haar aan. Leek het maar zo, dacht Joachim, of was er tussen hen een zekere familiariteit, die het zuiver familiale ontsteeg?

Het was een rijke dis. Hoog opgetaste schalen met roomgevulde

haantjes, doorregen varkenshaasjes met gebonden saus en andere lekkernijen bleven maar op tafel verschijnen. De gastheer, die een eetlust bezat die exact paste bij zijn omvang, vond er een speciaal genoegen in om elk gerecht als een professioneel spreekstalmeester aan te kondigen, om er vervolgens het zwijgen toe te doen terwijl hij het aangeprezene de volle eer aandeed.

Joachim voelde zich opgelaten. Na twee gangen had hij eigenlijk al genoeg. Hij zag hoe Duif telkens dicht naar Eliza toeboog - te dicht, naar zijn smaak - en op zachte toon tegen haar sprak. Hij vond dat de man een onaangenaam gezicht had en zich buitenissig had opgedoet.

Eindelijk kwam het nagerecht op tafel - op palmsuiker ingelegde kersen in de chocoladesaus - en ontstond er een gesprek aan de andere kant van de tafel.

'Dus u meent werkelijk dat daarmee winst te behalen valt?' vroeg een der zakenlieden, een oudere man met een messcherpe sik.

Duif lachte geaffecteerd. 'U twijfelt aan mijn entrepreneursgevoel?' Hij gaf een nadrukkelijke zwaai met zijn hand, die getooid was met een opzichtige ring. 'Laat het u voldoende zijn, dat ik mijzelf tot nu toe uitstekend heb weten te onderhouden, en meen dat hiermee nog beter te zullen kunnen, benevens ook een eventueel toekomstig supplement.' Hier neeg Duif zijn hoofd, als toevallig, maar voor niemand te missen, naar zijn tafeldame. Joachim dacht Eliza vluchtig te zien fronsen.

Duif vervolgde snel. 'Maar het spreekt vanzelf, dat uiteindelijk het zakelijke belang voor mij - en ik hoop evenzeer voor u - ondergeschikt is aan mijn aangeboren zucht om het goede te doen. Ik ben een gestudeerd man, zoals u weet, en ben de hygiënistische leer - in zijn meest praktische vorm - evenzeer toegedaan als wellicht enige anderen in dit gezelschap. Zoals u allen weet draag ik de titel *doctor medicinae*, maar al snel drong tot mij door, dat het niet het individuele ziekbed is wat mij trekt.'

'Ik hoorde dat er voor jonge artsen momenteel ook geen droog brood te verdienen valt?' onderbrak de oude zakenman van zo-even met een sluw lachje.

'Dat ook, dat ook,' zei Duif vlug, 'hoewel ik de bescheidenheid geen geweld aandoe als ik daaraan toevoeg dat een werkelijk uitmuntend

Hoog opgetaste schalen met
roomgevulde haantjes...

arts zich altijd een broekriem kan veroorloven' - dit laatste met een zijdelingse blik op zijn oom - 'en ik dus ook, zo ik dat gewild had. Maar feit is: ik ben voor grotere zaken dan aderlating of compress geschapen. Het vuile werk laat ik graag aan anderen over,' nu met een onmiskenbare blik op Joachim. 'Mijn... *roeping* is het toepassen van wetenschappelijke kennis voor het algemeen welzijn, en dat geldt met name voor dit nieuwe plan, waarvoor ik uw partnerschap zoek.'

'U merkt, mijnheer Muller,' donderde Mijnhardt, een van chocolade druipende kers aan zijn vorkje, 'U bent hier onder geestverwanten! Ik bid u, wat meent u over het jongste plan van mijn zusterszoon?'

Joachim schrok. Tijdens de laatste woorden van Duif waren zijn oren dieproud gekleurd. Maar voor hij kon antwoorden, klonk de stem van Eliza.

'Maar papá, u gaat ervan uit dat mijnheer Muller vanzelf al weet wat de plannen van neef August behelzen. Maar misschien is diens roem hem iets minder ver vooruitgesnel dan hij zich zou wensen?'

'Inderdaad...,' hakte Joachim. 'Vergeeft u mij, ik...'

Met misprijzende wenkbrauwen begon August Duif aan een breedspakige uitleg. Elk welopgevoed mens, betoogde hij, kon niet anders dan zich ergeren aan enkele zeer, hoe moest hij het noemen, onwelgevallige trekjes van het leven hier ter stede. De algemene neiging om het eigen vuil zomaar op straat te gooien, en vervolgens gewoon te laten liggen, zodat het zich ophoopt en onze dames noopt om met de zakdoekjes voor de mond hun koetsjes te bestijgen en, nog erger, de lucht zelf verziekt met het kwalijke miasma der verrotting... We kenden toch allemaal de verwoestingen van ziekten als tyfus en cholera... Wel nu, hij, August Duif, die het hygiënistische ideaal hoog in het vaandel voerde, hoger dan wie ook, durfde hij wel te beweren, hij nu stelde voor om een onderneming op te richten, die een deel der straten van Utrecht van dit kwaad zou ontdoen, met een bijkomend pecuniair voordeel voor de participanten, dat sprak vanzelf.

Hier onderbrak Joachim hem, maar met zo'n zachte stem dat het niemand opviel, behalve Eliza, die een klein maar dwingend handje op de arm van Duif legde en vroeg: 'Wat zei u, mijnheer Muller?'

'Wélke straten?' herhaalde Joachim, nu veel te luid.

'Pardon?' vroeg Duif.

Het dessert lag onaangeroerd op het bordje van de apotheker. 'Wélke straten?' vroeg hij ten derden male. Zijn ogen vlamden maar zijn gezicht was nu veeleer bleek dan rood.

'Mijnheer... toe, wat was uw naam ook al weer? Ach, het doet er ook niet toe. Mijnheer, ik acht het geenszins beneden mijn waardigheid om vanzelfsprekendheden alsnog uit te spreken. U als - laten we zeggen - als niet noodzakelijk in de hoogste kringen verkerend man, u weet toch ook dat het gemene volk over minder verfijnde zintuigen beschikt, tja, en waar geen vraag bestaat, daar behoeft toch ook niet... Waarbij nog komt een notoir onvermogen om de nodige betalingen te verrichten...'

'U had het over cholera,' zei Joachim, wiens verontwaardiging zowaar in welbespraaktheid verkeerde. 'Wilt u beweren dat het soort mensen dat in staat is om u te betalen daar meer onder te lijden heeft gehad dan het soort mensen dat daar *niet* toe in staat is?'

Nu was het Duifs beurt om van kleur te verschieten. Hij keek nadrukkelijk naar Mullers beste pak, dat betere dagen had gekend, en schamperde: 'Wel! Laat dat *zo* zijn! Dan zult u toch nauwelijks iets te vreezen hebben, wel?'

Alle eetgebaren rond de tafel vielen stil. De man met de sik schraapte afkeurend zijn keel. De andere gasten keken ongemakkelijk naar hun bord. Mijnhardt nam het woord. 'Kom kom, neef,' lachte hij. 'Je hebt nog veel over het zakendoen te leren. Ook al heb je gelijk, je hoeft het niet altijd zo plompverloren te *halen*, als je me verstaat.'

Men lachte, maar de stemming was eruit. Er werd nog gerookt, er werden de nodige digestiefjes genuttigd. Duif probeerde meermalen het gesprek terug te brengen op de lucrativiteiten van zijn zakelijke plan, maar het vlotte niet meer.

Joachim Muller vertrok na de krapst mogelijke beleefdheidsspanne. Eliza zelf had zich meteen na het dessert al teruggetrokken, zonder nog naar hem te hebben geglimlacht.

Toen hij naar huis liep wist hij het zeker: dit was het bittere einde van een mooie droom.

Joachim Muller beoefent fictie

In de dagen na het diner verkeerde Joachim Muller in een rusteloze stemming. Voortdurend speelde zich in zijn hoofd de zo ongelukkig verlopen avond in al zijn pijnlijkheden af. Boos was hij. Boos en vernederd. Hadden zij nu echt gedacht dat ze zijn goede naam konden gebruiken voor hun eigen winstbejag? Want dat was toch de opzet geweest. Hij had zich laten inpakken door een paar mooie ogen en twee koket vooruitgestoken voetjes!

Als hij naar buiten keek en de nog immer groeiende vuilnishoop zag, werd hij alleen maar kwaaiër. Die Duif, die kennelijke *charlatan* met z'n verouderde miasma-theorieën, die zou er zijn schouders over ophalen; deze straat was hem vanzelfsprekend niet solvent genoeg. Joachims enige troost was de mededeling van de gezusters Poufflé dat de man nog steeds geen investeerders had.

Zijn rusteloosheid dreef hem 's avonds de apotheek uit, de minder bedeelde buurten in. Hij klopte aan bij juist de armoedigste gezinnen en bekeek er alles, van de po-emmer die onbedekt in de hoek van de keuken stond tot het bedompte slaapkamertje zonder een raam dat open kon. Hij ondervroeg hen over hun leefgewoonten, hun ziekten, hij mat de kinderen op en bevoelde hun halsklieren, en maakte van alles nauwkeurig notities. Als hij het grove brood zag dat de kinderen kregen bij wijze van diner, smaakte hij in ieder geval één genoegdoening: Mijnhardts overdadige eetgewoonten waren niet eens zoveel gezonder dan die van het gewone volk, dat minder te kiezen had.

Deze vergelijking, zonder meer uit wraakzuchtige gedachten geboren, bracht hem op een idee. Op een vroege ochtend, met het turfkacheltje murmelend aan zijn zijde, begon hij aan een nieuw pamflet. Bovenaan schreef hij: *De leefwijze der welgestelden, met voortdurende aandacht voor de gevolgen voor welzijn en gezondheid der zelden – een verkenning der toekomst.*

Fel kraste zijn pen voort. *De aandacht der hygiënistische beweging – de ware hygiënistische beweging – gaat veelal uit naar de leefwijze van het gemene volk en de gevolgen voor de gezondheid. Minder aandacht is er voor eenzelfde verband bij de welgestelden. Te gemakkelijk wordt ervan*

uitgegaan dat een stevig belegde bete broods goed voor de gezondheid is – maar wat, als nu die bete broods wat ál te rijkelijk belegd is? Wat, als men zich uit luiheid of een vals gevoel van stand nog louter per koets verplaatst, zodat die rijke bete broods zich al te gezellig rond het middel nestelt en het bloed, de gal en de andere noodzakelijke sapstromen obstrueert? Wat – ik vraag de lezer mee te gaan in een vlucht der verbeelding: wat als iedereen voldoende inkomsten zou hebben, voldoende voor warme kleding in de winter, een toiletpot in een aparte ruimte, voor een zalfje en een poedertje voor de kwaaltjes, drie volwaardige maaltijden per dag – wat als dat alles bereikt zou zijn, zou dan de volledige, algemene, totale gezondheid – ik noem het hier: volksgezondheid – een feit zijn? Ik durf te beweren dat er in dat geval een tijd zal komen, waarin we niet meer van de ‘volksziekten der ontbering’ zullen spreken, maar van de ‘volksziekten der welvarendheid’.

Als hij het grove brood zag dat de kinderen kregen bij wijze van diner...

Joachim Muller trachtte zijn pen te remmen, zijn verbeelding ging met hem op de loop, hij was toch *wetenschapper*, geen schrijver van die fantastische griezelverhalen waar men in Engeland zo van hield... Dit was geen wetenschappelijk betoog meer, maar wetenschappelijke fictie...

Maar hij kon niet ontkennen dat het hem danig amuseerde. Dus schreef hij door, fantaseerde over een Utrecht met louter dikke mensen, mensen als Mijnhardt, en niet alleen in de door diens toekomstige schoonzoon schoongehouden straten, maar overal. De deuropeningen in de kleine huisjes zouden breder moeten worden, de vloeren steviger, de bedden groter en robuuster, de kerkbankjes ook... De mensen zouden aan andere, nieuwe kwalen gaan lijden, die moeilijk te verhelpen zouden zijn omdat de aderen te diep in het vet lagen om gelaten te worden, en geen bloedzuiger zou te vinden zijn wiens tachtig tanden lang genoeg waren... Nog meer polders zouden moeten worden drooggelegd om in de groeiende voedselbehoefte te voorzien...

Gelukkig, besloot hij, zou het probleem zich zelf oplossen: de voortplantingsdaad zou fysiek onmogelijk worden en het menselijk ras zou omkomen in zijn eigen vet... Tenzij er tijdig wetenschappers zouden opstaan die daar iets op vonden...

De winkelbel ging. Joachim schreef nog een laatste woord. Toen draaide hij zich om.

Het was Eliza.

‘Dag, mijnheer,’ zei ze. Ze glimlachte naar hem, haar ogen waren een wonder. Joachims hart begon sneller te slaan – maar toen herinnerde hij zich het etentje, de neef, diens diensten aan het ‘algemeen welzijn’, en verkilde.

‘U wenst?’

Eliza keek hem onderzoekend aan. De lach in haar ogen verdween, en ze kleurde een beetje. ‘Ik, eh...’

‘Een nieuw lavement?’ vroeg hij koeltjes. ‘Als u uw papá echt wilt helpen, doet u er beter aan hem wat minder zwaar te laten tafelen.’

‘O!’ Eliza deed een stapje naar achteren. ‘U bent boos!’

Joachim zei niets. Hij draaide zich half van haar af, speelde wat met de stamper in de koperen vijzel op de recepteertafel.

‘Ziet u! Ik *wist* het wel! Wat spijt me dat!’

Joachim zei nog steeds niets. Eliza zweeg ook. Ze fronste, terwijl ze iets aan haar mantel verschikte.

‘Weet u, u heeft gelijk,’ zei ze eindelijk. ‘Ik had moeten voorzien dat u en mijn neef... U als echte man van idealen... *Enfin*, ik had papá nooit moeten aanmoedigen om u...’ Ze keek naar de grond, schuifelde met haar voeten.

‘Welnu, het is gedaan,’ bracht Joachim uit, iets barser dan hij bedoelde. ‘Ik wens uw... uw neef veel succes met zijn ondernemingen, maar u begrijpt dat ik op geen enkele wijze...’

‘Nee. Dank u. Ik bedoel... ik vraag nogmaals uw vergiffenis. Ik had nooit mogen gluren in uw papieren.’ Bij deze woorden wierp ze een lange blik op zijn schrijftafel, waar ze in de tussentijd als vanzelf dichterbij gekomen was. Er gebeurde iets met haar mondhoek – iets vrolijks – maar vlug wendde ze haar blik af en trok weer een ernstig gezicht. Ze keek schuins naar Joachims profiel, dat zijns ondanks zachter stond, en zei op welopgevoede conversatietoon: ‘Welnu, mijn papá laat u hartelijk groeten, hij vond u een... *interessante*... Neef August zou zijn groeten er vast en zeker bij hebben gevoegd, maar hij is erg druk, ziet u.’

‘Ongetwijfeld,’ zei Joachim zuur.

‘Ja, inderdaad,’ vervolgde Eliza op een keuveltoon die de dames Poufflé niet had misstaan. ‘Niet alleen met zijn zaken, hij heeft ook nog besloten om zijn wetenschappelijke veren op te poetsen, zo noemt hij het tenminste, hij wil deelnemen aan een prijsvraag, iets over het hygiënisme geloof ik... Maar kom, ik verveel u. Heeft u mij vergeven? Dat wilde ik alleen maar weten.’ Ze stond al bij de deur.

‘Wat voor een prijsvraag?’ vroeg Joachim vlug.

‘O, vraagt u mij niet, het is iets geleerds...’

‘Van het Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen misschien?’

‘Weet u, ik denk bijna: u heeft gelijk. Neef August is er heel druk mee. Hij weet zeker dat hij de medaille winnen zal. Het is een gouden medaille. Maar het prestige en de verspreiding van de winnende

inzending zijn samen meer waard dan tienmaal het goud in gewicht, zei hij gisteren bij het diner. Hij zei het bij elke gang wel een keer of twee... Hij meent stellig dat het prestige hem alsnog de nodige investeerders zal opleveren. Hij is zeer zeker van zichzelf, mijn neef August, zoals meestal. Wij zullen allemaal heel trots op hem zijn. Maar genoeg hierover, zegt u nu toch of u mij vergeven heeft!

Joachim stond in gedachten verzonken. Toen hij opkeek om te antwoorden dat hij dat vanzelfsprekend allang had gedaan, zag hij haar uitgestoken hand.

Hij nam die in de zijne, drukte hem zachtjes. 'Ik... dank u dat u gekomen bent.'

Ze glimlachte. 'O, maar u weet nog niet eens waarvoor ik eigenlijk kwam! Ons dienstmeisje Aaltje-Marie heeft zo'n nare hoest, papá wordt er helemaal kregel van. Heeft u daar iets voor?'

Joachim Muller maakt iets af

De hoge halmuren van het genootschapssecretariaat waren opgeluisterd met keurige rijen ingelijste documenten: eerdere prijsvraagstellingen, sommige zeer oud. Joachim Muller voelde ontzag, alsof hij zich in een tempel bevond, een heilige plaats waar alles was gewijd aan de wetenschappen. Een bijzonder deftig aangeklede plaats ook nog, te deftig eigenlijk voor een apothekertje als hij. Maar toch voelde het ook een beetje alsof hij thuiskwam.

De meeste prijsvragen waren van niet-medische aard. *Is onze eeuw meer of is ze min verdorven dan de voorgaande?* Maar er waren er ook bij die meer speciaal zijn belangstelling wekten. Deze uit 1783: *Wat heeft men te denken aangaande het planten van Boomen, binnen en rondom de Steden? Is het voordeelig of nadeelig voor de gezondheid der menschen? En welke soort van Boomen is meest, of minst voordeelig of nadeelig?* Een volgende uit 1825: *Wat kan de reden zijn voor de toeneming van de doodgeborene of kort na de geboorte gestorven kinderen? Op welke wijze zoude men het menschelijk geslacht hiervan kunnen vrijwaren?*

Dit was nu precies het soort zaken wat ook hem bezighield. Wat hem nauwgezet zijn klanten deed volgen op hun hobbelige weg langs kwaaltjes, ziektes, dood. Wat hem de straat opdreef om de met rotzooi volgeplempte grachten te besnuffelen, en mufte steegjes te bezoeken met huisjes waar alleen genoeg dekens waren omdat de dood er zo vaak op bezoek was geweest. En wat hem elke ochtend weer naar de pen deed grijpen, omdat hij meende, neen, wist, dat de wereld beter kon zijn dan dit.

Hij las een volgende. *Welke zijn de zekerste kentekenen der Hypochondrie? Waaruit neemt zij, over het algemeen, haar oorsprong?* Joachim glimlachte in zichzelf. Daarmtrent zou hij aan de hand van de gezusters Poufflé het nodige te vertellen hebben! Twee dames, die van binnenuit werden verteerd door krachten die naar hun eigen mening

Welke zijn de zekerste kentekenen der Hypochondrie?

een dame niet pasten... Hoe vaak had hij hen bijvoorbeeld niet aangeraden om eens de stad uit te gaan, eens flink te gaan wandelen in de frisse lucht!

Zijn gedachtegang werd onderbroken doordat achter hem een deur openging. En wie anders kwam de kamer van de secretaris uit, de mond gemodelleerd in die zo onaangename glimlach, dan Eliza's neef en bewonderaar, August Duif!

'Ik durf het u wel te verklappen,' sprak Duif tot de secretaris 'mijn betoog is al helemaal klaar, dat wil zeggen: hier,' en hij tikte tegen zijn schedeldak.

'We kijken zeer uit naar de papieren versie,' antwoordde de secretaris neutraal.

Nu pas merkte Duif Joachim Muller op. Even trok er verbazing,

'Mijn betoog is al helemaal klaar, dat wil zeggen: hier.'

zelfs iets van ergernis over zijn gezicht. Daarna was er weer die glimlach, gepaard aan een buiging die overduidelijk niet al te diep ging. 'Ach!' riep hij uit. 'Een rivaal?' En hij keerde zich tot de secretaris: 'Is het geoorloofd, ik meen te zeggen, staat de prijskamp open voor anderen dan *doctores medicinae*?'

En met een felle polsbeweging sloeg hij zijn lederen handschoenen uit, nam afscheid, en vertrok.

De volgende ochtend al zat Joachim Muller aan zijn bureautje te werken aan zijn prijsgeschrift.

De jonge apotheker was ontketend. Alles viel op zijn plaats, al zijn vroegere ideeën en inzichten, al zijn vroegtijdig afgebroken probersels en aanzetten grepen plotseling ineen, tot een pamflet waarin hoofd en hart samenvielen.

De dooi was ingevallen. De vuilnishoop aan de overkant stonk tot in de apotheek, maar Joachim merkte het nauwelijks. Nog nooit had hij zo constant, zo hartstochtelijk gewerkt, zo zonder twijfel dat hij het af zou krijgen. Zozeer ging hij erin op, dat hij zelfs zeker wist dat hij deze prijskamp, dit duel zou winnen. Dat hij die afschuwelijke August Duif zou verslaan. Dat hij het respect zou winnen van eenieder en dus ook van vader Mijnhardt en van...

Hier stakten zijn gedachten. Zodra haar beeld hem voor ogen kwam, schreef hij weer dóór, want Eliza Mijnhardt was zijn muze, maar tegelijkertijd veel meer dan dat.

Als in die weken een zeker paar laarsjes de apotheek waren binnengestapt, en, zoals gewoonlijk, iets te ver waren doorgelopen naar Joachims schrijfbureautje, dan had zo iets kunnen klinken als: 'O! Ziet u wel! Het is poëzie!' En de spreekster zou niet eens zo heel erg ongelijk hebben gehad.

De prijsvraagstelling luidde: *Wat te denken over de nieuwe medische hervormingsbeweging? Wat zou het nut kunnen zijn van een 'openbare gezondheidsleer' in den brede en van het hygiënisme in het bijzonder? Wat zijn de daadwerkelijke toepassingen der zelve?*

Inderdaad stak de titel van Joachims antwoord daar dichterbij af. Was zijn vorige pamflet nog een uiting van zijn boosheid en

wraakgevoelens geweest, dit werk kwam voort uit een geheel ander sentiment. Het heette: *Ode aan een meisje*.

Waarde lezer! Meteen aan het begin van dit geschrift wil ik u meenemen op een vlucht van de verbeelding. Roept u zich het beeld voor ogen van een meisje, een meisje dat in de gelukkige omstandigheid is – en we weten: dat is een zéér gelukkige omstandigheid – de leeftijd van achttien, negentien jaren te hebben bereikt. Haar wangen zijn roze, haar lippen rood, in haar ogen glanst de ongebreidelde levensvreugd en haar haren glanzen en krullen van plezier; haar stem is helder, haar tred veerkrachtig; zelfs haar geest is onaangedaan door de aanslagen van de moderne tijd, want ze bezit humor, gezonde nieuwsgierigheid, en is begaan met het lot van haar medemens. Wiens hart zou niet vanaf het eerste moment worden verwarmd door de aanblik van zulk een schepseltje? Wiens mond niet glimlachen? Wie zou zich niet gelukwensen om haar blik op zich gericht te zien?

Joachims pen stakte even en zijn ogen glimlachten bij de herinnering aan Eliza, hoe ze voor het eerst zijn winkel binnengekomen was, met dat bontmutsje, die laarsjes... ‘Ik kom vanwege mijn papá...’

Hij schreef verder. *Wat is het waardoor niemand weerstand kan bieden aan de verschijning van zo een meisje? Het is haar jeugd, voorzeker. Maar zetten we naast dit zo goed gelukte exemplaar eens een ander van dezelfde leeftijd, met dezelfde kleur haar, dezelfde plezierige bouw en gelaatstreken, maar zonder haar lijfelijke welbevinden. Voor zijn geestesoog verscheen een Eliza in eenvoudiger kledij, zelfs in lompen, mager, ziekelijk van teint en dof van oog, en zijn hart kromp ineen. We zien direct het verschil, het levensgrote, allesomvattende verschil... Dan moeten we wel concluderen dat het óók haar gezonde constitutie is, die een meisje zo doet stralen, en die haar zo aanbiddelijk maakt.*

Zijn pen vloog over het papier... ‘Zo snel als ú kunt schrijven...!’ *Laten we er dus voor zorgen dat we dit meisje kunnen behouden!* ging hij verder. *Laten we ervoor zorgen dat we haar kunnen zien opgroeien, haar zien uitgroeien tot een vrouw die een sieraad kan zijn in het huis van haar man...*

Hij glimlachte zonder het te weten. *Laten we de straat opgaan, de huizen in, laten we alle feiten verzamelen die ons iets kunnen vertellen over de situatie van dit meisje en haar soortgenoten, laten we meten en*

vergelijken, verbanden leggen tussen gewoontes en gesteldheid, laten we niet alleen ziekten najagen, maar ook leren hoe we de gezondheid kunnen bewaren, laten we, kortom, niet alleen voor onze zieken zorgen, maar vooral ook voor onze gezonden.

Het gewone leven ging in die weken grotendeels aan hem voorbij. Niet alleen het korte ochtenduurtje voor de eerste klanten kwamen werkte hij aan zijn betoog, de hele dag, tussen zijn apothekerswerkzaamheden door, schreef hij. Alleen als hij iets uit het gifkastje moest pakken, of iets heel nauwkeurig moest afwegen op de milligrambalans, bande hij voor even zijn werkstuk volledig uit zijn gedachten. Zijn vaste klanten, die wel voelden dat hun apotheker met iets speciaals bezig was, bleven staan wachten tot hij zijn zin, zijn alinea had afgemaakt.

Voor zijn geestesoog verscheen een Eliza in eenvoudiger kledij.

Zo stonden op een keer de gezusters Poufflé in zijn winkel zonder dat Joachim de winkelbel had gehoord of ze had zien binnenkomen. Pas gaandeweg drong tot hem door dat hij mensen hoorde praten, en toen hij opkeek zag hij twee silhouetten stakerig afsteken tegen het vensterlicht.

‘Slager Bol heeft er gisteren vleesafval op gegoooid, zuster...’

‘Het is afschuwelijk, zuster, ik heb de hoeven zien liggen...’

Met zijn gedachten nog verwijlend bij het meisje waarover hij schreef, bezag Joachim de twee dames ineens met nieuwe ogen. En hij realiseerde zich met een schok dat ook *zij* ooit meisjes waren geweest. Meisjes als Eliza, jong van geest, sterk van lichaam. Ooit moesten zelfs zij touwtje hebben gesprongen! Maar nu stonden ze daar, verdord zonder ooit te hebben gebloeid.

Hij legde zijn pen neer en zei: ‘Dames, als ik het wel heb, weet u alles over iedereen, niet waar?’

De gezusters keken elkaar gevleid en knikten.

‘U zoudt dus allerlei soorten mensen gemakkelijk kunnen vinden? Bijvoorbeeld: een paar sterke jongemannen met een goed hart en geen vrees voor vuile handen? Bijvoorbeeld: iemand die een stevige kar bezit en niet te beroerd is om die uit te lenen?’

De gezusters keken elkaar verbaasd aan: zoveel volzinnen achter elkaar hadden ze hun apotheker nog nooit horen uitspreken.

‘Welnu, dames,’ en Joachim wapperde met zijn hand richting vuilnishoop, ‘ik zou zeggen: doe maar eens wat nuttigs met uwe talenten!’ En hij pakte zijn pen weer op, vergetend de dames te vragen waarvoor ze eigenlijk waren gekomen, en verloor zich weer in zijn prijsgeschrift, zijn ode aan Eliza.

Hij begon aan een beschrijving van de afvalberg. Beschreef *en détail* de viezigheid, met name de onvermijdelijke faecaliën, waarin volgens de allernieuwste hygiënistische inzichten stoffen konden zitten die op een nog onbekende wijze de vreselijke ziektes verspreidden, zoals de cholera, de cholera, die steeds weer opdook... Hij liet er een meisje langslippen op een paar delicate laarsjes, nee, erger nog, ze leefde er pal naast, ze was wasvrouw en putte dagelijks ettelijke malen water uit de gracht, waarop de weggelopen drab uit de vuilhoop een slijmerig laag

vormde. Met een brok in zijn keel liet hij haar ziek worden, uitdrogen door het braken en de diarree, deed haar balanceren op het randje van de dood. Maar zijn meisje daadwerkelijk laten sterven wilde Joachim Muller niet, dat kon hij niet...

De winter was al uit de lucht toen Joachim Muller dan werkelijk de laatste zin schreef, het laatste woord, de laatste punt. Zijn werk was af.

Hij vloeiende het laatste blad af, voegde het toe aan de andere, maakte er een keurig stapeltje van en bond daar een hemelsblauw lint omheen.

Toen pas dacht hij: waar is ze?

Hoe lang had hij haar al niet meer gezien?

Het werd koud om zijn hart. Alle gevaren die hij haar op papier had toegedicht bestormden haar wederom, maar nu niet als wetenschappelijk gedachte-experiment, maar als angstvisioen...

Of - en deze gedachte was niet eens veel minder erg - wilde ze hem soms niet zien? Had hij zich vergist in haar glimlachjes? Was ze inmiddels verloofd misschien, of - het allerergste - met August Duif getrouwd?

Misschien lag het aan de vermoeidheid na de wekenlange scheppingsdrift. Hoe dan ook was het een bijzonder voldane, maar toch ook ietwat miserabele Joachim Muller, die die middag zijn prijsinzending inleverde bij de secretaris van het Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen.

Joachim Muller stroopt de mouwen op

Op de dag van de prijsuitreiking werd Joachims aandacht getrokken door een ongebruikelijk kabaal op straat. Door het venster raam bezag hij een tafereeltje dat een brede lach op zijn gezicht bracht.

Aan de overkant, bij de vuilnishoop, stond de paardenkar van slager Bol. Op de hoop zelf stonden een paar stevige werkjongens met rieken

en schoppen. En op gepaste afstand, de zakdoekjes in de aanslag maar blozend als meisjes, stonden de gezusters Poufflé druk gebarend aanwijzingen te geven.

Joachim had zijn beste pak al aan voor de uitreiking, maar besloot onmiddellijk om dat te verwisselen voor het oudste wat hij had. Hij had nog wel een uurtje. Die medaille kon wachten! Als hij die al zou winnen... Hij zette de gedachte snel van zich af.

‘Goedenmiddag, mijnheer Muller,’ zei de ene zuster Poufflé toen hij bij de hoop arriveerde. ‘Als u het ons niet kwalijk neemt...’

‘... hebben we even geen tijd voor een praatje, zoals u ziet,’ vervolgde de tweede zuster.

‘Ik zie het,’ grijnsde Joachim. Hij wees op een werkeloze riek tegen de muur en vroeg: ‘Staat u mij toe?’

De zon scheen, op de uithangkrokodil boven de apotheekdeur zat een duif te koeren. Al werkend voelde Joachim de winter uit zijn lichaam verdwijnen, voelde ineens spieren die hij al schrijvend totaal was vergeten. Het was een heerlijke sensatie om die vuilnishoop eindelijk op te ruimen, er zat de belofte in van een nieuw begin. Als hij naar de gezusters keek werd hij nog eens te meer vrolijk.

Hij vergat de tijd. Steeds meer mensen kwamen kijken, begonnen mee te helpen, en iedereen was goedgemutst zoals alleen op de eerste lenteachtige dag, als buitenshuis vertoeven voor het eerst weer aangenaam is. Er werden grapjes gemaakt, er werd zelfs gezongen. En pas toen de laatste vuilresten werden opgebeuzeld door een paar wasvrouwen van om de hoek, herinnerde Joachim zich weer dat hij nog ergens naartoe moest.

Al werkend op de vuilnishoop had Joachim zich onoverwinnelijk gevoeld. Net zo onoverwinnelijk als toen hij zijn *Ode* schreef. Maar toen hij het genootschapszaaltje betrad, te laat, en nog blozend en nazwetend van het lichamelijke werk, met snel achterovergekamd nat haar en in zijn haastig aangeschoten beste pak, dreigde dat gevoel in één klap te verdwijnen.

Het voltallige genootschapsbestuur zat uitgesteld achter een brede tafel, gewichtig uitgedost en met gewijde gezichten. Ze keken als één

man op toen hij binnenkwam, en met hen alle overige heren waarmee het zaaltje was gevuld.

Er stond een heer te spreken. ‘Het is toch betreurenswaardig dat een belangrijk onderwerp als het onderhavige maar twee pennen in beweging heeft gezet! Dat brengt mij, niet voor de eerste maal, op de vraag of de prijsvragen nog wel in de geest van de tegenwoordige tijd vallen?’

Joachim zocht naar een lege stoel en vond er een ergens achterin. Maar een soort bode tikte hem aan en leidde hem naar de voorste rij, naar een stoel pal naast August Duif.

De gehate rivaal had zich verregaander dan ooit opgedoft, met geparfumeerd haar, een fluwelen jasje en een overhemd met overdadige ruches. Hij keurde Joachim geen blik waardig. Maar naast hem stak zijn oom joviaal zijn hand naar Joachim op. En daar weer naast...

En op gepaste afstand, de zakdoekjes in de aanslag maar blozend als meisjes...

Zijn hart sloeg een slag over. Eliza! Haar had hij hier niet verwacht! Ze glimlachte naar hem, gaf een klein knikje. Ze zag er stralender uit dan ooit. Zijn blik werd gevangen door een losgeschoten lokje dat lieflijk tegen haar wang krulde. Ze was nog mooier dan het beeld dat hij al die tijd voor ogen had gehad!

Joachim keek snel voor zich uit en probeerde zijn aandacht te bepalen bij de spreker. ‘De prijsvragen trekken de wetenschappers niet meer. Men wil zich kennelijk niet door een ander laten brengen tot een onderzoek, waarmee men niet zelf al bezig is!’

Er klonk een geroezemoes op in de zaal, waar de nodige vroegere prijswinnaars verzameld zaten. De voorzitter, een man met een waarlijk magnifieke snor, hief zijn hand op. ‘Herren, heren, laat u het geachte lid Buys Ballot uitspreken, alstublieft!’

Maar het geroezemoes hield aan. Buys Ballot aaide ongemakkelijk zijn bakkebaarden, zei toen: ‘Ik wil hiermee niet afdoen aan de prestatie van alle oud-prijskampers hier aanwezig! Noch aan die van de twee prijskampers van vandaag! Integendeel! Waren er maar meer zoals zij!’ Daarop ging hij snel zitten.

‘Dank, mijnheer Buys Ballot,’ sprak de voorzitter. ‘Uw opmerkingen zijn als altijd zeer welkom. Maar het feit dat hier vandaag toch weer twee nieuwkomers zitten die ons uitgangspunt eer hebben aangedaan, rechtvaardigt, mijns inziens, de overtuiging dat de prijskamp nog niet per se passé is. Al zal het daarnaast alreeds ontstane *subsidiesysteem* deze wellicht ooit verdringen. Zo ligt er ook vandaag weer een subsidieaanvraag voor, als ik het goed heb voor metingen aan schedels en zeden der Waddenbewoners... *Enfn*. Welk systeem uiteindelijk ook prevaleren zal, ons doel blijft hetzelfde: het vermeerderen van de kennis ten dienste van de mensheid!’ Een applausje klonk op.

Hoe langer Joachim luisterde, hoe minder hij zich op zijn gemak voelde. Waar hadden die geleerde heren het toch allemaal over! Waarom gaven ze August Duif niet gewoonweg die medaille, zodat hij naar huis kon! Want dat hijzelf winnen zou, leek hem inmiddels onmogelijk. Op datzelfde moment nam hij zich stellig voor om hoe dan ook zijn werkstuk zelf te laten drukken. In een flinke oplage. Want eigenlijk nu pas, nu hij hier zat in het heilige der heiligen der

toegepaste wetenschap, drong ten volle tot hem door dat hij het niet zozeer voor een jury had geschreven, niet voor een kleine wetenschappelijke elite zoals hier bijeen zat. Nee, zijn *Ode aan een meisje* was voor iedereen die het maar lezen kon!

De voorzitter hernam het woord. ‘Ter zake dan. Mag ik alleen dit van tevoren opmerken: beide prijsinzendingen waren hoogst... *origineel*. Veeleer dan van een traditioneel wetenschappelijk betoog had de ene meer weg van een zakelijk voorstel, en de andere meer van een roman. Boeiend, zéér boeiend, moet ik zeggen. *Bon*. Mijnheer de secretaris, als ik u mag verzoeken?’

Joachim hield zijn adem in. Hij voelde dat Eliza naar hem keek. Glimlachte ze? Duif zat al om zich heen te blikken met het triomfantelijke air van een overwinnaar. De secretaris had twee biljetten in zijn hand, het ene met Duifs naam, het andere met de zijne. De traditie wilde dat het biljet met de verliezer zou worden verbrand.

Dit was het dan, dacht Joachim. Hier had hij maanden naartoe gewerkt. Maar natuúrlijk won Duif, de *doctor* met de juiste connecties en met een praktische oplossing voor precies het soort beter gesitueerden dat deze zaal vulde.

‘Wel, mijnheer de secretaris, u voert de spanning ondraaglijk op, ik bid u: verlos ons!’ glimlachte de voorzitter.

Daar bewoog zich dan toch een hand van de secretaris naar de wachtende kaarsvlam. Joachims biljet zou nu in het vuur worden gehouden, vlam vatten, opkrullen en verassen... Het kon hem niet eens zo heel veel schelen, ware het niet om Eliza...

Toen, in plaats van een der biljetten te verbranden, nam de secretaris een snuiter en doofde de vlam.

Even was de zaal met stomheid geslagen. Toen zwol het rumoer aan. Joachim zag dat Duif opsprong, een boze trek op zijn gezicht, en hij hoorde hem roepen: ‘Een *affront*, mijne heren! Ik eis onverwijld de uitslag, zonder verder misplaatst spelen met het gemoed van een man die deze prijskamp kennelijk serieuzer neemt dan u dat zelf doet!’ De voorzitter stond op. ‘U vergist zich deerlijk, mijnheer!’ zei hij met luide stem. De zaal viel stil. Duif ging langzaam weer zitten. ‘Wat u zojuist heeft gezien, is de uitslag. De prijs is *ex aequo*. Mijnheer de

secretaris, ik bid u: de namen der winnaars!’

De secretaris vouwde een van de biljetten open en verkondigde: ‘Doctor medicinae August Duif, met de inzending *Hygiënisme is een Werkwoord. Een schets van een probleem en zijner oplossing!*’ En het andere biljet: ‘Joachim Muller, apotheker te Utrecht, met de inzending *Ode aan een meisje. Proeve van een voorspellende gezondheidswetenschap!*’

Joachim zag in een flits dat Eliza verrast opkeek bij het horen van zijn titel. Toen sprong Duif ten tweeden male op en riep: ‘Ongehoord! Een amateuristische vertoning, voorzeker!’

Maar nu verhief ook Mijnhardt zich, moeizaam, maar onstuitbaar. Ook hij droeg een verstoorde blik, maar die was niet gericht op de bestuurstafel, maar op zijn neef. Met een gebaar dat door de hele zaal ademloos werd gevolgd, tilde hij langzaam zijn hand op, legde hem op de schouder van Duif, en drukte hem schijnbaar moeiteloos terug in zijn stoel.

Joachim merkte van dat alles niet veel. Hij zag eigenlijk alleen maar hoe Eliza naar hem keek, hoe haar ogen naar hem lachten, hoe haar lippen het woord ‘ode’ vormden. Ze wist het, dacht hij juichend. Ze begreep het.

En voor het eerst had hij het idee dat ze hier niet voor Duif zat, maar voor hem.

De rest van de vergadering verliep rustig. De voorzitter riep de prijskampers naar voren en reikte ieder van hen een zware gouden medaille uit met daarop Pallas Athene, de godin van de wijsheid en de zuivere, klare lucht.

‘De man die in problemen kansen ziet,’ sprak de voorzitter tot Duif, ‘zulke mannen zijn nodig, voorzeker. In elk geval zolang het stadsbestuur in gebreke blijft!’ Daarna wendde hij zich tot Joachim: ‘Ik heb nog nooit een wetenschappelijk stuk met zoveel genoegen gelezen. U gaat te ver in het onwaarschijnlijke natuurlijk. Een voorspellende gezondheidswetenschap! Ik vraag u! Maar het was me een inspiratie, werkelijk, werkelijk. En ik hoop dat voor zeer, zeer velen hetzelfde zal gelden.’

August Duif negeerde de hand die Joachim vervolgens naar hem

uitstak. Hij negeerde zelfs de gelukwensen van zijn eigen familieleden en beende met een hooghartig gezicht de zaal uit.

Maar vader en dochter Mijnhardt kwamen lachend op Joachim af en wensten hem van harte geluk. Voor de tweede maal in zijn leven voelde Joachim Eliza’s handje in de zijne, een handje dat hij daar wel voor eeuwig zou willen houden...

Mijnhardt onderbrak hen. ‘Mijn dochter en ik hebben voor vanavond een dinertje bekookstofd, nietwaar, lieve? Het is ter ere van de winnaar. Maar ach, ik moet nu zeggen: winnaars! U bent dus van harte welkom! Ik hoop,’ vervolgde hij met een plotsklaps verontrust gezicht, ‘dat het speenvarken dat we ter tafel dachten te brengen genoeg vlees bezit voor vier... Hebben we iets om de dis aan te vullen, lieve?’ wendde hij zich tot Eliza. ‘Een lamsbout misschien? Laten we

‘Het was me een inspiratie, werkelijk, werkelijk.’

snel naar huis gaan, dan kan je direct even bij de kok informeren, misschien moeten er nog boodschappen worden gedaan...’

Waarna hij zich tot de voorzitter wendde en zei: ‘Die subsidies, daar zou ik het wel eens met u over willen hebben. Misschien heb ik daar ergens achter in een la nog wel een klein potje voor...’

Mijnhardt had zich over het menu geen zorgen hoeven maken. Toen Joachim bij het herenhuis aankwam, kwam August Duif juist naar buiten gestormd, hoogrood van woede. In het voorbijgaan beet hij Joachim toe: ‘U bent niets! Vergeet u dat niet. Niets!’ En met snelle passen verwijderde hij zich.

De verwelkoming door de heer des huizes was daarentegen allertelkenhartelijkst. Vanuit de grote rookstoel in de salon klonk het: ‘Kom binnen, kom binnen! Eliza komt zo, die moest nog even poederen of zo iets, ik weet nooit zo precies wat de vrouwen beweegt. Tja, mijnheer Muller, we zijn vanavond toch met ons drieën, naar het zich laat aanzien. Mijn neef Duif moest plotseling weg, ik heb nog niet zo goed begrepen waarom. Ik was even... *indisponible*, als u begrijpt wat ik bedoel... U en ik moeten het daar straks nog even over hebben, of komt u morgen langs, als het u gerieft, laten we het plezier niet met zulke laag-bij-de-grondse zaken vergallen... Ik was dus even weg en toen ik terugkwam, vertrok Duif haastig, zéér haastig. Ik moet tot mijn verdriet zeggen: op wel bijna onbeleefde wijze. Ik denk dat hij de door u beiden gedeelde winst opvat als een verlies. Dat siert hem niet, tot mijn spijt. Ik wilde Eliza vragen wat hem wegriep, maar zij had tegelijkertijd óók de kamer verlaten, welnu, de vrouwen moeten vooral doen wat zij moeten doen, vindt u ook niet? Ah, daar is ze! Mijn lieve, vertel ons eens, waar moest neef Duif zo plotseling naartoe? Ik hoop niet dat hij onwel is?’

‘Nee, papá, onwel, dat niet. En waar mijn neef zo snel naartoe ging, weet ik niet, maar ik kan wel vermoeden wat hem dreef: een grote teleurstelling.’

‘Juist! Wat ik al dacht! Hij kan geen genoegen nemen met de gedeelde prijs die hem is toegefallen!’

‘Voorzeker, papá. De prijs die hem toeviel speelt een rol.’ Ze begon plotseling te blozen. ‘Maar, eh, de prijs die hem *niet* toeviel, even zeer...’ Joachim keek verrast naar haar. Bedoelde ze...? Eerst ontweek ze zijn blik, maar toen sloeg ze haar wonderbaarlijke ogen naar hem op...

‘Wat is dat, lieve? Wat bedoel je?’ vroeg haar vader, die niets opmerkte. ‘Ach ja, ik begrijp het, voor neef August was het een verloren prijs, meer dan een gewonnen. Wat ik al dacht. Kom lieve, help me op te staan, dan kunnen we ter tafel! Een ware feestdis voor vier, te nuttigen door drie! Die prijs hoeft mijnheer Muller niet met zijn rivaal te delen! Haha, *Ode aan een meisje!* Kostelijk, kostelijk, u moet mij er aan tafel alles over vertellen!’

Eliza, nog steeds blozend, liep naar haar vader, die haar wang streelde. ‘Wat zie je rood, lieve! Was je poeder op? Maar het geeft niet, het staat je heel goed...’

Eliza keerde zich naar Joachim.

‘Mijnheer Muller, mag ik u bidden, kunt u mij terzijde staan?’

‘Met het grootste genoegen,’ zei hij.

Gedrieëlijk liepen ze naar de eetkamer, de vader zwaar leunend op de twee jonge mensen aan zijn weerszijden. Joachim voelde niets van het enorme gewicht. Hij liep op wolken. En terwijl hij daar liep, zo onverwacht de plaats van zijn rivaal innemend, Eliza’s blik op zich gericht wetend, voelde hij zich eindelijk verzekerd van die laatste, ultieme, meest begeerde, en meest beminnelijke prijs.

‘Mijnheer Muller,’ klonk haar stem, ‘Ik wilde u vragen: als uw manuscript is gedrukt, krijg ik dan een exemplaar?’

Joachim keek in haar lachende ogen. ‘Maar natuurlijk, juffrouw Eliza. Het behoort u toe!’ ●

BACTERIËNJAGERS

'Kleine groene bolletjes met vreemde dingen daartusschen'

In een hoekje boven de deur naar de intensive care zat een spin. Het was een kleine spin en hij was lichtgeel, alsof hij lang geen zon had gezien. Hij had geen web.

De spin bewoog niet.

Wie weet was hij wel geel omdat hij dood was.

Mijn zusje Fanny is bang voor spinnen. Dat is omdat ze een meisje is. Als je heel bang bent, nemen je kleine hersenen het van je grote hersenen over. De kleine hersenen zijn primitief, als die van een reptiel. Daarom helpt het niet als ik Fanny probeer uit te leggen dat ze niet bang hoeft te zijn. Dan luistert ze met haar kleine hersenen en die begrijpen mij niet.

Fanny lag aan de andere kant van de deur, ze kon de spin niet zien en hoefde dus niet bang te zijn. Mijn moeder was wel bang. Dat zag ik als ik door het grote raam naast de deur keek. Ze zat bij Fanny's bed en hield haar hand vast.

Ziekenhuizen moeten hygiënisch zijn. Maar misschien was de spin er nog maar net, was hij binnengekomen in de jaszak van een bezoeker. Misschien wel in de mijne. Ik dacht erover na of ik hem moest vangen, zodat het ziekenhuis weer hygiënisch was. Maar dat zou geen Wetenschappelijke Houding zijn.

Ik kan pas wetenschapper worden als ik van school ben. Maar mijn vader zei altijd dat het geen kwaad kon om alvast te oefenen. Ik ging op de stoel staan om de spin beter te kunnen bestuderen, maar dat was nog niet dichtbij genoeg. Daarom besloot ik op de leuning van de stoel te klimmen.

Alle spinnen behoren tot de klasse van de Arachnida, en daarbinnen tot de orde van de Araneae. Maar in een orde zitten meerdere families. Dat zijn geen families zoals de mijne, met een moeder en een Fanny en een Oma Miyata (die we zo noemen omdat ze overal naartoe fietst op haar Koga Miyata Lightspeed). In spinnenfamilies zitten spinnen die er hetzelfde uitzien of hetzelfde soort web maken, ook zonder dat ze elkaars broer of oma zijn.

De deur van de intensive care werd opengegooid. Mijn moeder kwam naar buiten, ze was woedend. Dat kon ik zien. Ik kon het ook horen, want ze schreeuwde tegen me. Of ze niet al genoeg zorgen had zonder dat ik mijn nek brak.

Als iemand woedend is, geldt hetzelfde als wat ik vertelde over bang zijn. Daarom probeerde ik mijn moeder niet uit te leggen dat ik me aan het oefenen was in de Wetenschappelijke Houding. Ik klom van de stoel, omdat ik begreep dat ze niet zou ophouden met schreeuwen voordat ik dat had gedaan. En ook omdat ik plotseling begreep dat ik me had laten afleiden van mijn Doel.

Toen ik nog klein was, las mijn vader me voor uit een heel oud boek dat naar muffe wintertrui ruikt en *Bacteriënjagers* heet. Maar toen ging mijn vader dood. Daarom is het boek nu van mij.

Bacteriënjagers zijn Helden. Helden zijn mensen die heel Doelgericht zijn en daardoor mensen redden. Zoals Louis Pasteur. Louis Pasteur zei: *Het enige geheim van mijn succes is mijn hardnekkigheid*. Als hij zich had laten afleiden door elk spinnetje dat hij tegenkwam, had hij nooit het medicijn tegen hondsdolheid gevonden. En dan was Joseph Meister doodgegaan.

Joseph Meister was een jongen die op 6 juli 1885 veertien keer gebeten werd door een dolle hond. In het spuug van de hond zat een microbe die hondsdolheid veroorzaakt en dat spuug kwam in het bloed van de jongen. In *Bacteriënjagers* staat dat Joseph Meisters moeder *weenend het laboratorium in rende en riep: 'O, red toch mijn kind, mijnheer Pasteur!'* Dat was heel goed van haar, anders had haar zoon hondsdolheid gekregen. Dan was hij Hydrofobisch geworden, dat is bang voor water (wat iets is wat ik heel vreemd vind, want hoe kan je bang zijn voor iets waar je zelf voor tachtig procent uit bestaat?). En dan was hij in coma geraakt en doodgegaan.

Fanny was op mijn kamer toen ze ziek werd. Dit waren haar symptomen:

1. Steeds in slaap vallen op mijn Shrek pyjamabroek die nog op de grond lag.
2. Raar praten en zeggen dat ze hoofdpijn had.

3. Een bloedneus krijgen.

4. Heel heet aanvoelen toen ik haar neus afveegde met mijn Shrek pyjamajasje, dat op bed lag en dat ik niet vies wilde maken, maar ik had niets anders.

5. Geen antwoord geven op de vraag wie de cholerabacterie had ontdekt. En dat was niet omdat ze het niet wist, want ik had het haar net verteld.

Ik haalde mijn moeder en die deed Fanny in bed. Maar daar werd ze niet beter van. En toen ze helemaal niet meer wakker wilde worden, gingen we naar het ziekenhuis.

Ik hoorde de dokter aan mijn moeder vragen of Fanny naar een tropisch land was geweest. Mijn moeder zei van niet. De dokter zei dat hij er dan niets van begreep.

Dit maakte mij bezorgd. Want als hij er niets van begreep, hoe kon hij haar dan beter maken?

Daarom was het goed dat mijn moeder de deur van de intensive care opengooide en mijn spinnenonderzoek onderbrak. Want ik moest *hardnekkig* zijn zoals Louis Pasteur, en me niet laten afleiden van mijn eigenlijke onderzoek en de daaropvolgende Ontdekkingen.

Thuis pakte ik *Bacteriënjagers*, dat samen met mijn MagLite zaklantaarn voor 's nachts onder mijn kussen lag. De kaft van *Bacteriënjagers* is donkerrood met witte letters erin gedrukt. Als je daar met je vinger overheen gaat voel je dat het reliëf is. Het boek ruikt nog precies zoals toen mijn vader eruit voorlas. Daarom denk ik soms dat het naar hem ruikt.

Ik vind het leuk om stukken die ik goed ken over te schrijven in een speciaal schrift dat ik daarvoor heb. Dan lijken ze een beetje anders en net nieuw.

Robert Koch had zijn microscoop eerst gebruikt op de stelsellooze wijze waarop Antonie Leeuwenhoek ermee werkte, maar toen hij het bloed van aan anthrax gestorven dieren eenmaal onder de lens had, begon hij zijn aandacht te concentreren. Hij zag kleine groene bolletjes met vreemde dingen daartussen die op heel nietige stokjes geleken. 'Wat zijn dat voor dingen? Zijn het microben?' vroeg hij zich af.

Ik controleerde eerst of ik de extra o in stelsellooze en de ch in tusschen niet had vergeten. Daarna pakte ik mijn mobieltje om Luuk te bellen. Luuk was mijn beste vriend. Ik had hem twee weken geleden ontmoet bij de opening van pretpark Heemgeheimen. Hij had een microscoop.

Luuk nam niet op. Ik ging naar de badkamer en keerde de wasmand om en pakte mijn vuile Shrek pyjamajasje. Daarna deed ik lauw water in een teiltje. Daar doopte ik de mouw van mijn pyjamajasje in en ik keek hoe Fanny's bloed in sliertjes in het water trok. Ik vroeg me af of Luuks microscoop sterk genoeg was om de microben te kunnen zien.

Ineens stond mijn moeder in de deuropening. Ze had haar T-shirt binnenstebuiten aan en haar wangen hadden rode vlekken. Toen ze zag wat ik aan het doen was, deed ze haar ogen dicht en zuchtte.

'Inpakken,' zei ze, met een veel lagere stem dan anders. 'Je gaat naar Oma Miyata. Nu.'

Ik ging naar mijn kamer en pakte mijn Lone Hiker rugzak. Daar deed ik twee onderbroeken in en *Bacteriënjagers*, en mijn speciale Bacteriënjagers overschrijfschrift en de dvd *Typisch Biotopisch* die ik in Heemgeheimen had gewonnen. Ik wist alles wat erop stond allang, maar vond het leuk om me die dag te herinneren.

'Het spijt me, Steven,' zei mijn moeder in de auto. Ik antwoordde dat ik het niet erg vond. Soms is het fijn voor een moeder om een zoon te hebben, soms niet. Het tweede was nu het geval.

Bij Oma Miyata belde ik nog een keer naar Luuk. Zijn vader nam op. 'Luuk is ziek,' vertelde hij.

Ik vroeg naar de symptomen. Luuks vader zei dat hij koorts had en de hele tijd sliep.

Ik wist genoeg.

Fanny was bij de opening van Heemgeheimen geweest en was nu ziek. Luuk was bij de opening van Heemgeheimen geweest en was nu ziek.

Ik had een Spoor!

En ik wist ook ineens hoe ik dat spoor kon volgen zónder microscoop. Het is precies zoals in *Bacteriënjagers* staat: *Niets is zo waar, als dat er niet één, maar talloze wegen zijn om de microben te besluipen.*

Internet is een soort superhersenpan, met grote hersenen voor mensen die met hun grote hersenen denken, en kleine hersenen voor mensen die met hun kleine hersenen denken. Oma Miyata bijvoorbeeld gebruikt internet alleen maar om op Exitmundi.nl te lezen over alle manieren waarop de wereld kan vergaan.

Ik zette Oma Miyata's computer aan en ging op zoek naar de andere kinderen die op de opening van pretpark Heemgeheimen waren. Dat was niet moeilijk. Er had een opstelwedstrijd op de deksel van de pindakaas gezeten en de winnaars van die wedstrijd waren uitgenodigd. Dat van de pindakaas was raar, want Heemgeheimen is net zoiets als de geschiedenis canon maar dan van de natuur, en in Nederland groeien geen pinda's.

Op de website van de pindakaasfabriek vond ik de namen van de

Ik vind het leuk om stukken die ik goed ken over te schrijven in een speciaal schrift dat ik daarvoor heb.

opstelwinnaars. Het waren er 100. Bovenaan de lijst stond Margje van Aaken (10), Zeewolde. Ik printte de lijst en ging naar Telefoongids.nl. Er was maar één Van Aaken in Zeewolde en ik schreef het telefoonnummer achter Margjes naam.

Ik zocht nog 29 telefoonnummers op. Toen had ik er genoeg van en ging bellen. En dit was het Resultaat:

- 7 namen hadden een zonnetje. Dat waren kinderen die niet ziek waren.
- 4 namen hadden een wolkje. Dat waren kinderen die in het ziekenhuis lagen.
- 6 namen hadden een golfje. Die kinderen waren ook ziek maar lagen niet in het ziekenhuis.
- 5 namen hadden een sterretje, wat betekende dat degene die opnam niets wilde zeggen of begon te schelden of de hoorn erop gooide.
- De rest had een vraagteken. Daar had ik geen telefoonnummer van of niemand nam op.

Ik dacht even na en toen schreef ik onderaan de geprinte lijst: 'het prinsesje', want er was een prinsesje bij geweest om het park te openen. Zij kreeg ook een vraagteken, omdat ik niet wist hoe ik aan haar telefoonnummer moest komen.

Toen kon ik het Resultaat gaan bestuderen. Ik ontdekte dat ik een Voorlopige Conclusie kon trekken. En die conclusie was: de microben in Fanny en Luuk kwamen uit Heemgeheimen.

Ik rende naar Oma Miyata. Die stond in haar slaapkamer op haar hoofd, met haar ogen dicht. Toen ik begon te vertellen, kneep ze haar ogen alleen nog maar verder dicht en maakte een wegwerpgebaar met haar ene hand.

Ik ging terug naar mijn logeerkamer en belde mijn moeder. Maar mijn moeder liet me niet uitpraten. Ze zuchtte alleen maar en zei: 'Als je je nou eens net zo volwassen zou gedragen als dat je praat.'

Daarna belde ik Luuk nog een keer. Ik was zo blij om wat ik ontdekt had, dat ik vergeten was dat hij ziek was.

Luuk nam niet op. Ik legde mijn mobieltje weg en stond op van

mijn stoel, alsof ik iets ging doen. Alleen wist ik niet wat.

Bacteriënjagers lag op mijn bed, maar ik had er geen zin in. Ik vond het ineens stom dat het boek *Bacteriënjagers* heet, terwijl het toch ook over virussen en zweepdiertjes gaat. Ik gooide het van mijn bed af en ging liggen.

Ik keek naar het plafond, waar niets te zien was, en dacht aan Fanny, die in het vreemde bed op de intensive care lag. Fanny ligt anders nooit stil. Zelfs als ze slaapt, lijkt het alsof ze aan het touwtjespringen is of een van die andere dingen die meisjes doen.

Ik had haar meegenomen naar Heemgeheimen omdat ze nog klein is en pretparken leuk vindt.

Ik wilde dat ik dat niet had gedaan. Ik wilde dat ik wist wat ik moest doen.

En dit was mijn tweede Ontdekking van die dag: als je eigen zusje ziek is, is bacteriën jagen niet leuk.

Het was 16.24 uur toen Oma Miyata de tv in de keuken aanzette. Dat doet ze altijd rond die tijd, om naar het vroege Jeugdjournaal te luisteren terwijl ze andere dingen doet in andere kamers. Het geluid van de tv staat daarom altijd heel hard.

Zo hoorde ik dat er een prinsesje in het ziekenhuis lag. Het was het prinsesje van de opening.

Het Jeugdjournaal praatte met een Deskundige. Die vertelde dat het prinsesje met haar papa en mama in een tropisch land was geweest en dat er een bloedmonster naar een speciaal Laboratorium voor tropische ziekten was opgestuurd. Hij zei niets over Fanny en Luuk en de andere zieke kinderen. En niets over Heemgeheimen.

Ik pakte mijn Heemgeheimen Bellijst en tekende een wolkje achter het prinsesje. En op dat moment besloot ik dat ik niet mocht opgeven. Louis Pasteur had ook wel eens een *moedeloze bui* gehad of *gewanhoopt dat hij 't ooit zou klaarspelen*, maar hij ging altijd door.

Daarna kreeg ik een Idee.

Ik pakte het overschrijfschrift uit mijn rugzak en bovenaan een nieuwe bladzijde schreef ik: *De Wetten van de Bacteriënjacht*. En de Eerste Wet was: *Het geheim van succes is hardnekkigheid*.

‘Een ernstige maar nog geheimzinnige epidemie’

Het prinsesje zag eruit als een heel gewoon meisje. Ze had een roze jurk aan en een roze haarband en roze Frog sandalen. ‘Zie je wel, ze ziet eruit als een gewoon meisje,’ zei ik tegen Fanny. Maar Fanny luisterde niet. Ze stond gillend op en neer te springen en te zwaaien, net als de meeste andere kinderen. Daarom nam ik me voor om dit Feit te onthouden, voor als ze weer eens een kroontje van goudpapier maakte en een oud bloemetjesgordijn gebruikte als sleep.

Fanny en ik stonden met de 98 andere kinderen van de opstelwedstrijd op de Bloem&ZoemBerg in Heemgeheimen. De naam Bloem&ZoemBerg klopte goed, want het stond er vol met bloemen en daarboven vlogen hommels (in rondjes) en libelles (in vierkantjes). In

Het was 16.24 uur toen Oma Miyata de tv in de keuken aanzette.

het midden was een grote open plek en daar stonden wij. Er stond ook een lichtblauw kanon met roze en paarse bloemen erop geschilderd. Ik zocht naar een goede naam voor het kanon, maar voordat ik die gevonden had zei een andere jongen: ‘O help, een My Little Pony kanon!’ En dat was het precies. De jongen had een bril op met zwartwitte tijgerstreepjes en hetzelfde Lone Hiker rugzakje als ik.

De officiële naam van het kanon was EcoKanon. Dat zei de meneer die naast het prinsesje stond. Dat schrijf je anders dan Ecocanon, zei hij ook nog.

De meneer had een roodfluwelen kussentje in zijn handen, en op dat kussentje lag een gouden muntje. Het prinsesje pakte het muntje en stopte het in een gleuf boven in het My Little Ponykanon. Er was een knal en toen schoot er een grote wolk bloemzaadjes de lucht in.

Fanny en de andere kinderen begonnen nog harder te gillen en probeerden de zaadjes te vangen. Sommige kinderen stopten ze in hun zak, anderen gebruikten de plastic Surprise Eieren die we in de bus hadden gekregen en meteen hadden leeggesnoept.

‘Mijn vader zou zeggen: een vlaag van verstandsverbijstering,’ zei de jongen met de tijgerbril. Hij had drie zaadjes in zijn haar.

Ik probeerde te bedenken wat mijn vader zou hebben gezegd. Maar op dat moment stopten mijn hersenen omdat ik twaalf keer moest niezen. Toen ik was uitgeniesd, was Fanny weg.

Ik schrok, want ik had me voorgenomen om bij haar te blijven.

De jongen met de tijgerbril wees naar een groepje een eind verderop. In dat groepje liep Fanny, en ook het prinsesje, en de meneer van het kussentje.

‘Ze zei dat ze naar het FeestBeestenVeld ging,’ zei de jongen. ‘Is het je zusje? Waarom heb je haar mee?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Een vlaag van verstandsverbijstering,’ zei ik.

Toen moesten we allebei heel hard lachen.

Zo werden Luuk en ik vrienden.

Fanny was mee omdat ik twee opstellen had geschreven. De ene met mijn eigen pen, de andere met Fanny’s My Little Pony pen met paarse

inkt, in net zulke grote ronde letters als zij altijd maakt, en met hartjes in plaats van puntjes op de i’s.

Eén opstel ging over de Engelsen die konijnen meenamen naar Australië. Omdat er in Australië geen dieren waren die de konijnen opaten, werden ze een Plaag. Toen namen de Engelsen een microbe mee naar Australië waar de konijnen van doodgingen, en die microbe heette Myxoma. En daarna werd die microbe een Plaag. Onder dit opstel schreef ik Fanny’s naam.

Mijn eigen opstel ging over Biosphere 2. Biosphere 2 was een grote glazen koepel vol met planten en dieren en ook een paar mensen, en niets mocht erin of eruit, om te bewijzen dat het een Gesloten Ecosysteem was. In mijn opstel stond dat het experiment niet eerlijk was omdat de mensen in de koepel niet deden wat ze altijd doen: fabrieken bouwen en wegen aanleggen en proberen een gat in de koepel te maken om de dingen uit hun fabrieken te kunnen exporteren.

Ik deed de twee opstellen in twee aparte enveloppen en stuurde ze op.

En daarom waren Fanny en ik samen naar Heemgeheimen geweest.

Elk mens is een soort Biosphere, met dingen die erin thuishoren en dingen die er niet in thuishoren. De dingen die erin thuishoren noemen we Goedaardig, de dingen die er niet in thuishoren Kwaadaardig.

In onze darmen zitten bacteriën die ons helpen om de vissticks die we hebben gegeten te verteren zodat we voedingsstoffen opnemen en blijven leven. Dat zijn de Goedaardige microben. De Kwaadaardige microben zijn *oneindig kleine moordenaars, wezentjes gevaarlijker dan vuurspuwende draken*, volgens *Bacteriënjagers*.

Heemgeheimen was heel groot en er leefden een heleboel planten en dieren en waarschijnlijk ook een heleboel microben. Hoe moest ik erachter komen welke de Kwaadaardige was?

Ik dacht aan deze dingen terwijl Oma Miyata vissticks bakte. We aten vroeg omdat Oma Miyata naar Fanny wilde. Ik ging niet mee want mijn moeder kon mij er even niet bij hebben.

Tijdens het eten keek Oma Miyata naar een quiz op tv.

‘Oma...’ zei ik tegen haar, tussen mijn eerste en tweede visstick in.

‘Mmm...’ zei Oma Miyata. En toen: ‘Vooruitgangsoptimisme!’

omdat dat de oplossing was van de quizvraag.

‘Oma, het prinsesje hè, die heeft dezelfde ziekte als Fanny, en ik weet...’

‘Mmm...,’ zei Oma Miyata. En toen: ‘Notarisassistent!’, want dat was de oplossing van de volgende quizvraag. Oma Miyata is erg goed in quizzes.

Toen zei ze: ‘Wat is er, mannetje?’

Ik begon weer: ‘Oma, het prinsesje hè, die heeft dezelfde ziekte als Fanny, en ik weet...’

Maar Oma Miyata aaide over mijn wang met een vinger waar nog mayonaise aanzat en zei: ‘Lief mannetje, dat heeft toch niets met elkaar te maken.’ En ze stond op om naar Fanny te gaan.

Ik hou van het maken van lijstjes. Als ik een lijstje maak, knip ik de wereld in stukjes, en stukjes zijn gemakkelijker te begrijpen dan alles bij elkaar.

Van de opening van Heemgeheimen had ik ook een lijstje gemaakt. Een Leukedingenlijstje, want het was een leuke dag geweest.

Het was een Top Tien:

1. Luuk ontmoeten en samen met hem de Heemgeheimen Gouden Sleutel Speurtocht doen.

2. Met blote voeten door de BibberBeek lopen en met stenen en takken een dam bouwen waardoor het water een andere kant op moest, en elkaar helemaal nat spetteren.

3. Samen met Luuk op onze buik midden in het Kikkerlandje liggen en maar één kikker zien, en kijken hoe die naar de muggen en de vliegen hapte. En de kikker vangen en Bestuderen en zien dat zijn ogen bovenop zaten met een vlies eroverheen. En Luuk zei tegen het prinsesje (dat net aan kwam lopen) dat zij de kikker moest kussen, omdat de kikker eigenlijk een Prins was. Het prinsesje keek naar de grond en haar voet tekende een rondje. Fanny sloeg een arm om haar heen en keek heel boos naar ons.

4. De kikker terugzetten, en zien hoe de ooievaar van het Ooievaars-nest vloog en de kikker opat. Hij pakte hem met zijn snavel en deed zijn kop naar achteren en slikte de kikker door, wat een tijdje duurde omdat

zijn hals heel lang was. En zien dat de kikker nog bewoog in de keel van de ooievaar.

5. Een oranje met blauwe eend in een boom zien zitten (wat ik vreemd vond, want eenden zijn watervogels) en bovenop het jasje van de meneer van het kussentje zien poepen (en daar hard om moeten lachen). Onder de boom lag een blauwe veer van de eend. Die deed ik in mijn rugzakje, bij een kiezel uit de Bibberbeek die de vorm had van een varkentje.

6. Vleesetende planten Bestuderen waar vliegjes en mugjes aan vast zaten geplakt. En een van die vliegjes leefde nog en de meisjes wilden dat we hem redden omdat hij ‘zó schattig’ was, want hij had roze vleugeltjes en metallic blauwe ogen. Maar de pootjes van het vliegje bleven plakken en Luuk stopte het vliegje zonder pootjes in zijn plastic Surprise Ei, want hij had thuis een microscoop. En daarna alle roze vliegjes die we zagen My Little Pony vliegjes noemen.

7. Heel hard lachen om een paar meisjes die dachten dat ze een insect in hun oor hadden.

8. Samen met Luuk de Gouden Heemgeheimen Sleutel vinden (hij hing in een boom die officieel essenboom heet maar die ook wel Sleutelboom wordt genoemd) en allebei de dvd *Typisch Biotopisch* winnen.

9. Vier ijsjes eten op het MoerasTerras, waar je alleen kon komen via een loopbrug die wiebelde als je eroverheen liep. En samen met Luuk alle bramenkrassen en jeukbulten en brandnetelprikkels op onze armen en benen tellen en de tel kwijtraken.

10. In de bus naar huis de blauwe eendenveer aan Fanny geven, waarna ze niet meer boos was.

Toen ik het Leukedingenlijstje overlas, werd ik weer vrolijk. Maar dat duurde maar even, want toen herinnerde ik me dat het helemaal geen leuke dag was geweest, maar een Kwaadaardige. Het lijstje was dus geen goed lijstje, en ik had dit stukje van de wereld niet goed begrepen.

Toen Oma Miyata weg was, pakte ik *Bacteriënjagers*. Ik wist niet welk hoofdstuk ik het beste kon lezen, daarom zette ik het boek met de rug op tafel en liet het openvallen.

Het viel open bij het hoofdstuk over David Bruce. Dat doet het heel vaak en daarom denk ik dat het mijn vaders favoriete hoofdstuk was. David Bruce ging op een gevaarlijke reis naar Oebombo in Zoeloland. *Om alles te weten te komen wat maar mogelijk was over een ziekte met den inlandschen naam nagana – een ernstige maar nog geheimzinnige epidemie, waardoor heele landstreken in Zuid-Afrika werden veranderd in eenzame woestenijen, waarin men geen veeteelt kon uitoefenen, niet zonder gevaar jagen, bijna niet kon reizen. Het woord ‘nagana’ beteekent: treurig, ontmoedigd. Is er iets bijzonders in de verspreiding van nagana in deze streek?’ vroeg Bruce zich af. En hij ging er zelf op uit. Hij exploreerde de beboschte oevers van het meer, de eilanden, de rivieren, de jungle. Toen kreeg hij antwoord, omdat hij dingen opmerkte die voor honderd geleerden verborgen waren gebleven.*

Fanny en de andere kinderen begonnen nog harder te gillen en probeerden de zaadjes te vangen.

Ik voelde dat mijn hart ineens sneller ging kloppen. Nu wist ik wat ik moest doen. Ik moest *er zelf op uit*, net als David Bruce. Ik moest terug naar de plek waar alles begonnen was. Terug naar Heemgeheimen.

En ik besloot dat ik meteen moest gaan. Morgen was het misschien al te laat.

Heemgeheimen was ’s avonds ook open en het was met de trein niet ver. Maar ik moest wel opschieten.

In *Bacteriënjagers* staat: *David Bruce was een jager. Niet met zijn hersens alleen: hij trok er op uit met geweer en vlindernet.*

Thuis had ik een Speurneuskoffertje met een loep en een vingerafdruksetje en andere speciale speurspulletjes, maar ik had geen tijd om dat op te halen. Daarom ging ik naar de keuken en deed de Oma Miyata Rommella open.

Ik nam mee:

- een bolletje ijzerdraad
- lucifers
- een snoeischaar
- Oma Miyata’s reserveleesbril
- een rolletje boterhamzakjes
- een lineaal, want je weet het nooit op Bacteriënjacht
- een Deet anti-insect 50%-stick, waarmee ik mijn armen alvast insmeerde
- Oma Miyata’s potje met euro’s, want dit was een Noodgeval.

Dat stopte ik allemaal in mijn rugzak, samen met *Bacteriënjagers* en mijn zaklantaarn, en Oma Miyata’s regenjack en twee zakjes paprika-chips en een blikje cola.

De Heemgeheimen Top Tien gooid ik in de prullenmand, omdat het geen goede lijst was. Mijn Bacteriënjagers overschrijfschrift nam ik wel mee. Maar eerst schreef ik daar de Tweede Wet van de Bacteriënjacht in: *Een Bacteriënjager gaat er zelf op uit om antwoorden te vinden.*

Op een Stickiepapieretje scheef ik: ‘Oma Miyata. Ik ben al gaan slapen.’ Dat plakte ik op mijn logeerkamerdeur. Voor de zekerheid propte ik twee hoofdkussens onder mijn dekbed.

Nu was ik klaar voor mijn tweede Heemgeheimen Speurtocht.

‘Scherp vernuft en verbazingwekkende dwaasheden’

De mevrouw bij de ingang van Heemgeheimen wilde me eerst niet binnenlaten. Maar ik zei: ‘Ik hoor bij die’ en zwaaide naar mensen die al binnen waren. Ze zwaaiden terug. Ik liep 52 minuten rond, maar merkte geen dingen op die me een antwoord konden geven. Toen werd omgeroepen dat Heemgeheimen over een kwartier dicht ging en kreeg ik een dilemma.

Een dilemma is dat je twee mogelijkheden hebt en geen van beide is de goede. De mogelijkheden van mijn dilemma waren:

- Naar huis gaan. Maar ik wilde niet naar huis zonder Resultaat.
- Blijven. Maar dat mocht niet want iedereen moest het park uit.

In *Bacteriënjagers* staat: *De microbenjacht is de aaneenschakeling van scherp vernuft en verbazingwekkende dwaasheden.*

Maar mijn scherpe vernuft hielp me niet uit dit dilemma. Ik moest gewoon kiezen.

Ik bleef.

Ik zette mijn mobieltje uit en verstopte me tussen een paar struiken. Er kwamen meteen allemaal muggen en vliegen, maar ze gingen niet op me zitten door de Deet 50%. Ik was heel stil en luisterde.

Ik hoorde een vogel die zong en een andere vogel die hetzelfde zong. En veel kikkers die heel hard kwaakten en in de verte autodeuren die dichtsloegen.

Ik wachtte nog langer, tot ik besloot dat ik kon opstaan. Maar toen hoorde ik stemmen. Ik ging plat op de grond liggen en gluurde door de bladeren. Het waren een man en een vrouw. Ze droegen allebei een donkerblauw uniform met een badge met een gouden sleutel en daaronder *Safe&Secure*.

‘Morgenochtend?’

‘Ja, ze komen heel vroeg, een paar uur voordat het park opengaat.’

Ze waren nu vlakbij en ik zag dat de man zijn hoofd schudde. ‘Of de duvel ermee speelt. Eerst dat gedoe met de buurt. Overlast, van een natuúrpark, nu vraag ik je! De hele boel vertraagd, en nóg een

keer vertraagd, en toen het eindelijk mocht was er bijna geen tijd meer om de zaak fatsoenlijk aan te leggen. De moeite die ze hebben moeten doen om alle planten en dieren op tijd uit te zetten! En nu weer dit...’

De vrouw deed haar armen om zijn hals en zei: ‘Wat weet je dat allemaal toch goed!’

Toen lachte de man en hij liet zich op het mos zakken, en trok de vrouw mee naar beneden. Daarna maakte hij de knopen van het jasje van de vrouw los.

‘Moet u uw ronde niet afmaken, meneer de bewakingsmeneer?’

De hand van de man zat in het bloesje van de vrouw en bewoog in cirkels. ‘Mmmm...’, zei hij, ‘doe ik toch...’

Hij maakte de broek van de vrouw open en zij maakte de broek van

Daarom ging ik naar de keuken en deed de Oma Miyata Rommella open.

de man open. En daarna haalde hij een klein pakje uit zijn zak. Ze giechelden samen: ‘*Safe&Secure*.’

Toen begreep ik het! Ze gingen Seks Hebben.

En ik kon nergens heen.

Ik besloot de Wetenschappelijke Houding aan te nemen en de man en de vrouw te Bestuderen. Ik merkte op hoe de man bovenop de vrouw ging liggen en heen en weer begon te bewegen. En hoe de vrouw begon te kreunen en zijn rug ging krabben. Ik dacht dat de man nu wel zou ophouden, maar dat deed hij niet. Hij ging juist sneller heen en weer bewegen. Hij had heel witte billen.

Toen ging er een mug op de ene bil van de man zitten en ging ik daarop letten, want muggen begrijp ik beter. Ik wist dat deze mug een vrouwtjesmug was omdat alleen vrouwtjesmuggen steken. Dat doen ze omdat ze bloed nodig hebben om eitjes te maken. Aan de punt van hun steeksnuut zit een heel klein mondje. Daarmee bijten ze je en dan spugen ze in je bloed zodat het niet stolt en ze het gemakkelijk kunnen opzuigen. En dat is waarom het jeukt als je door een mug gebeten bent.

Muggen komen op warmte af, en ik begreep dat de man het warm had, van al dat heen en weer bewegen.

Ik hoorde hoe het gekreun van de vrouw hoger werd. Ze pakte de billen van de man beet en kneep erin. Daarmee verpletterde zij de mug, want toen ze ophield met kreunen en de billen weer losliet, zat er alleen nog maar een rood veegje.

Daarna bleven de man en de vrouw heel stil liggen. Ze vielen in slaap. En ik ook...

Alles was raar en verward. Het prinsesje kuste de bewakingsmeneer. En de bewakingsmeneer veranderde in een kikker die Antonie van Leeuwenhoek heette en zei: *Alles leeft van de levenden!* Meteen daarna werd hij opgeslokt door de ooievaar. Ik zag de kikker halverwege de keel van de ooievaar zitten, hij bewoog nog, en de ooievaar slikte en slikte en de kikker zakte steeds dieper. Maar toen hij helemaal weg was, veranderde de ooievaar in een monsterlijk insect met een enorme zwarte steeksnuut en dikke harige poten en een buik die helemaal opgezwollen was van het bloed, je zag het rood door zijn vel heen. Het

insect riep met de stem van de moeder van Joseph Meister: *Red mijn kind!* en ik hoorde hem huilen. Of nee, het was geen huilen...

Het was gezoem. Gezoem! Ik sprong overeind. Er zat een insect in mijn oor! Nee, niet alleen in mijn oor, ze zaten overal! In mijn haar, op mijn armen, op mijn benen, onder mijn T-shirt, tussen mijn billen. Alles kriebelde en jeukte. Ik zwaaide met mijn armen en stampte met mijn voeten, probeerde al die beesten van me af te slaan...

Waar was ik? Het was pikkedonker. Er ritselde iets in de struiken... Iets groots... En verderop ook... Mijn zaklantaarn, ik moest mijn zaklantaarn hebben! Maar waar was mijn rugzak? Mijn gezicht kwam in een spinnenweb... Er liep iets over mijn gezicht! En dat gezoem, de hele tijd maar dat gezoem om me heen... De Deet 50% was uitgewerkt, ik was vast al honderd keer gestoken!

Ik herinnerde me de mug op de witte bil van de bewakingsmeneer. En meteen daarna zag ik het insect uit mijn droom voor me, dat reusachtige monster, en ik rilde. Ik was omringd met allemaal van zulke monsters, griezels met enge, reuzegrote ogen en grote steeksnuuten met tanden! En met buiken die helemaal dik waren van mijn eigen bloed! En sommige daarvan konden je doodmaken! Dat wist ik uit *Bacteriënjagers!* Want de microben die in hun speeksel zaten, kwamen in je bloed als ze je beten - dat had David Bruce ontdekt! Ik kende dat hele hoofdstuk uit mijn hoofd!

David Bruce en zijn vrouw trachtten den beet van die gevaarlijke dieren te vermijden, toch werden zij gebeten. En zij lagen 's nachts wakker, zich afvragend of zij, na ingeslapen te zijn, wel ooit weer ontwaken zouden...

Mijn grote hersenen zeiden tegen me dat ik niet bang moest zijn. Maar mijn kleine hersenen luisterden niet.

Er waren er ook onder de Bacteriënjagers die té moedig waren en stierven als slachtoffers van de oneindig kleine moordenaars die zij hadden aangevallen. Ik rilde.

Mijn grote hersenen zeiden tegen mij: de tsetseevlieg woont in Oebombo in Zoeloeland, niet in Heemgeheimen in Nederland.

Maar ik zei terug: de gelekoortsmug woonde ook niet in Cuba! Maar hij kwam toch daarnaartoe, met de slavenschepen uit Afrika!

Waar was ik? Het was pikkedonker. Er ritselde iets in de struiken...

Ik rilde weer. Misschien was ik al ziek! Ik besloot meteen Oma Miyata te bellen en pakte mijn mobieltje.

Maar toen stopte ik. Wat moest ik Oma Miyata vertellen als ze vroeg wat ik hier deed? Dat ik Fanny ging redden? Maar wat moest ik vertellen als ze vroeg of het gelukt was? Dat ik het opgaf?

Ik zag ineens Fanny voor me die op en neer sprong op de Bloem&Zoemberg. Ik had haar in de steek gelaten. Ik had haar weg laten gaan met dat prinsesje omdat ik liever op Speurtocht wilde met mijn nieuwe vriendje Luuk.

Nu lag ze in een ziekenhuisbed. Nu ging ze misschien wel dood.

Toen zag ik mijn vader voor me, die ook in zo'n ziekenhuisbed lag. 'Zal je lief zijn voor je zusje en haar helpen, Steven?' fluisterde hij. 'Ze is zoveel kleiner dan jij, en dat zal ze voorlopig nog wel even blijven. Wil je op haar passen? Doe je dat voor mij?'

Zou hij me nu kunnen zien, mijn vader? Zou hij boos zijn?

Ik mocht het niet opgeven. Ik moest hardnekkig zijn en het Gevaar Trotseren en Fanny helpen.

Hier kwam de morele kracht van Walter Reeds karakter voor den dag. Zijn medemensch moest en zou hij helpen. Indien nu slechts bewezen kon worden dat de gele koorts door muskieten wordt overgebracht... 'Ik ben bereid mij te laten steken,' zei zijn medewerker James Carroll.

Ik krabde mijn armen, mijn benen, mijn nek, mijn billen.

Ik ben bereid mij te laten steken...

En toen ineens Wist ik het.

Ik hoefde helemaal niets te doen! Ik had het al gedaan. En als ik over een tijdje óók ziek werd, dan had ik het Bewijs.

Het was raar, nu was ik opeens niet bang meer.

Ik vond mijn Lone Hiker rugzakje, ging op Oma Miyata's regenjack zitten en pakte mijn MagLite zaklantaarn en *Bacteriënjagers*. Ik streek met mijn vingertoppen over het reliëf van de letters op de kaft. Ik stopte mijn neus tussen de bladzijden en snoof de geur van oude wintertrui op en het was alsof ik mijn vader rook.

Ik zocht het hoofdstuk over Walter Reed op, en voor de duizendste keer las ik over James Carroll, de bacteriënjager die *morele kracht*

had en zich vrijwillig liet steken.

James Carroll keek oplettend toe terwijl de muskiet haar steekorgaan eens probeerde. Eigenlijk was dat nog wel zoo gevaarlijk als blootgesteld te worden aan het vuur van een machinegeweer. Hij zeide later, dat dit de meest trotsche dag van zijn leven was geweest.

Ik pakte mijn schrift en schreef de Derde Wet van de Bacteriënjacht op: *Een Bacteriënjager moet zijn angsten overwinnen om mensen te helpen.*

Ik at de chips en dronk de cola. En met *Bacteriënjagers* in mijn armen ging ik weer liggen. Mijn ogen vielen dicht...

Was het een droom of was ik wakker? Mijn vader zat bij me en las me voor uit *Bacteriënjagers*, precies zoals hij altijd had voorgelezen, met een diepe bromstem waarvan je zo lekker in slaap viel... Alleen wilde ik niet in slaap vallen, want het was zo spannend...

Mijn vader las: *Hij liet de eitjes uitkomen en zag dat ze heel mooie muskieten opleverden, met zilveren figuurtjes op den rug, eenigszins in den vorm van een lier.*

Ik luisterde naar de stem van mijn vader... Maar hij werd onverstaabaar... Helemaal niet meer zijn gewone stem... Het leek wel het gekwaak van een kikker...

Ik vocht om wakker te blijven, omdat ik opeens het gevoel had dat ik iets had opgemerkt, iets wat ik niet mocht vergeten... Iets wat honderd geleerden niet...

'Hé, wat hebben we hier?'

'Hij zal toch niet...?'

'Nee. Hij slaapt.'

Ik voelde een hand aan mijn schouder schudden en deed mijn ogen open. Een vrouw zat op haar hurken naast me, en achter haar stond een man. Ze hadden geen blauwe uniformen aan, maar witte jassen. De man had een vlindernetje in zijn hand. De vrouw droeg een koelbox aan een schouderband.

Ik wist het meteen.

'Bacteriënjagers!' riep ik uit.

‘De meest trotsche dag van mijn leven’

De man en de vrouw keken mij met grote ogen aan. Ze begonnen allebei tegelijk tegen mij te praten.

‘Hoe weet jij dat nou?’

‘Parasietenjagers, om precies te zijn.’

‘Maar vertel nou eerst even wat je hier doet om zes uur in de morgen.’

‘Dropping? Weddenschap? Nee wacht, zontje van de baas zeker?’

‘Moet je kijken wat hij in z’n armen houdt!’ wees de vrouw.

‘Bacteriënjagers. Paul de Kruijf,’ las de man hardop.

‘Ga je op parasietenjacht, vang je een jongen.’ De vrouw keek streng.

De man keek ook streng. ‘Sterker nog. Een collega!’

Toen glimlachten ze naar me. En ze staken hun hand uit en schudden om de beurt de mijne.

Bacteriënjager Paul Ehrlich moest een keer een schoolopstel schrijven met als titel ‘Het leven is een droom’.

‘Het leven berust op voortdurende oxidatie,’ zoo schreef de latere grote Bacteriënjager. ‘Dromen is een hersenwerkzaamheid, en dus ook oxidatie, maar slechts op te vatten als een soort van phosphorisatie.’ Hij kreeg slechte cijfers voor zulke uitingen van zijn vernuft.

Er staat niet bij of dromen in de grote of de kleine hersenen gebeurt. Ik denk in de kleine, want dromen zijn ráár.

Ik had gedroomd van een ooievaar die in een insect veranderde en van mijn vader die voorlas alsof hij nog leefde. Het voelde echt maar dat was het niet.

Maar het leven is soms net zo raar. Ik praatte nu met twee Bacteriënjagers en het voelde alsof ik droomde. Maar zij waren wél echt.

De mannelijke Bacteriënjager heette Stan. Hij had rechtopstaand haar en zijn gezicht zag eruit alsof hij naar een leuke film keek, ook als hij ernstig was. In *Bacteriënjagers* staan foto’s van Louis Pasteur en Robert Koch en David Bruce en Walter Reed en Paul Ehrlich, en die zagen er allemaal veel strenger uit dan Stan.

De vrouwelijke Bacteriënjager heette Aygul. Zij had lang, zwart haar en de mooiste donkere ogen die ik ooit had gezien. Als die ogen

me aankeken wilde ik dat ik groter was. Ik kon Aygul niet vergelijken met foto’s in *Bacteriënjagers*, want daar waren geen vrouwen bij.

Over de vrouw van Louis Pasteur staat in *Bacteriënjagers* dat ze *veelgeplaagd* was omdat ze altijd haar best deed om hem op tijd naar bed te krijgen, wat niet lukte. Maar over de vrouw van David Bruce staat er dat ze altijd met hem meeging, *er zelf op uit*. En zij ving de eerste twee tsetseevliegen. Dus was zij ook een Bacteriënjager en had er een foto van haar in het boek moeten staan.

Ik keek van Aygul naar Stan en toen weer naar Aygul. Ik wilde ze zoveel vragen! Mijn eerste vraag was: ‘Wat doen jullie hier?’

‘Neenee,’ zei Stan.

‘Jij eerst,’ zei Aygul.

Toen begon ik te vertellen over Fanny, die steeds op mijn Shrek

Toen zag ik mijn vader voor me, die ook in zo’n ziekenhuisbed lag.

pyjamabroek in slaap viel en naar het ziekenhuis moest. Aygul hurkte voor me en pakte mijn handen vast.

‘Hoe is het nu met haar?’

‘Ze is heel ziek... De dokter weet niet... En ze lag zo raar stil...’

Mijn blijde gevoel was ineens helemaal weg.

‘Jochie toch,’ zei Aygul, en ze sloeg haar armen om me heen.

Ze rook lekker. En in haar armen was het warm en heel zacht.

Toen moest ik een klein beetje huilen.

Maar dat hebben ze vast niet gemerkt.

Daarna vertelde ik de rest. Stan en Aygul wilden alles horen, van de opening van Heemgeheimen en van mijn Onderzoek van de bebloede Shrek pyjama (Stan keek snel een andere kant op) tot aan de

Ik praatte nu met twee Bacteriënjagers en het voelde alsof ik droomde.

Heemgeheimen Bellijst en mijn tweede Heemgeheimen Speurtocht.

‘En, heb je iets gevonden?’ vroeg Stan.

Ineens herinnerde ik me dat ik inderdaad iets had Opgemerkt. Iets waar ik toen ik voor de tweede keer in slaap viel nog aan had gedacht. Iets wat ik had moeten onthouden maar toch was vergeten. Maar wat?

‘We moeten verder,’ zei Stan tegen Aygul.

‘Maar wat doen we met hem?’ vroeg Aygul.

Ik wilde bij ze blijven. Daarom loog ik een beetje en zei dat Oma Miyata me over een uur kwam ophalen.

‘Loop dan nog maar even met ons mee,’ zei Aygul. En terwijl we liepen vertelde Stan:

1. Dat Aygul en hij in een Centrum werkten en daar Infectieziekten Bestreden.

2. Dat in dat Centrum een Signaleringsoverleg was, dat Gekke Dingen bijhield. In dit geval het Feit dat er allemaal kinderen ziek waren van iets wat tropisch leek terwijl ze niet in de tropen waren geweest.

3. Dat ze toen een Vragenlijst waren gaan maken om te Onderzoeken wat de zieke kinderen hadden gedaan en waar ze waren geweest.

4. En dat een Speciaal Laboratorium intussen het bloed van een van de kinderen had onderzocht en had ontdekt dat er een parasiet in zat.

5. Dat ze er dus al dagen mee bezig waren zonder dat ik het wist.

6. En dat toen het Nieuws over het zieke prinsesje bekend werd, een paar dokters van andere zieke kinderen de Symptomen herkenden.

7. Dat ze op internet de naam van het prinsesje en een paar van die kinderen hadden ingetoetst en terecht waren gekomen bij de pinda-kaasfabriek.

8. En dat ze toen snel hierheen waren gekomen omdat het prinsesje zo ziek was en sommige andere kinderen ook.

‘En dat was het,’ zei Stan.

‘In een notendop,’ zei Aygul.

Ik vroeg: ‘Maar wat is het dan voor parasiet?’

‘Een trypanosoom. Oftewel een zweepdiertje,’ zei Aygul.

Ik stond stil. Dus toch! Ik zei: *‘Het zijn trypanosomen! riep David Bruce uit.’*

Stan en Aygul keken heel erg verbaasd.

Er was maar één manier om het uit te leggen: *Bacteriënjagers* pakken en vanzelf open laten vallen bij Oebombo in Zoeloeland. Ik las voor: *In het bloed van een doodziek paard bespeurde David Bruce een vreemd gedans te midden van de lichtgele, saamgeklonterde bloedlichaampjes; hij verschoof zijn glasplaatje totdat een open plek in dezen warboel onder de lens kwam...*

‘Geef eens hier?’ Aygul pakte het boek en las verder voor. Dat klonk raar, want voor het eerst hoorde ik de woorden in een andere stem dan die van mijn vader. Maar dat vond ik niet erg. *Plotseling verscheen daar in het gezichtsveld een curieus diertje, veel groter dan een gewone microbe, een schepsel met een stomp achtereind en een soort van zweep aan den tegenovergestelde kant, waarmee hij den omtrek scheen te exploreren. Nog andere dieren van deze soort zwommen trillend onder de lens door; het schenen eerder levendige kleine draken dan bacteriën; ze schoten op de roode bloedlichaampjes af, trokken en stootten eraan alsof ze trachtten, er binnen-in te komen, dan verdwenen ze opeens onder den rand van een cellen-massa... ‘Het zijn trypanosomen!’ riep David Bruce uit.*

‘Bloemrijke taal!’ lachte Stan.

‘Maar desondanks adequaat omschreven,’ vond Aygul.

Ik dacht na. ‘Maar hoe komen die dan hier in Heemgeheimen? Er zijn toch geen slavenschepen meer?’

‘Hè?’ Stan keek verbaasd. ‘Slavenschepen? Dat niet, nee. Maar er zijn containerschepen en vrachtvliegtuigen genoeg.’

‘Maar waar zitten ze dan nu?’

‘Ah...,’ zei Stan.

‘De hamvraag,’ zei Aygul.

Stan wees naar Aygul. ‘Waarom denk je dat ik deze Exotische Prinses heb meegenomen?’

Daar raakte ik zó van in de war dat ik plotseling aan de bewakingsmeneer en de bewakingsmevrouw moest denken. ‘Om haar te kussen?’ vroeg ik.

Stan moest erg lachen. ‘Nee. Om haar de kikker te laten kussen!’

‘Maar er is helemaal geen kikker meer...,’ begon ik, maar opeens wist ik dat dat niet waar was. Dát was wat ik had Opgemerkt, maar was vergeten!

Ik verbeterde mezelf: ‘Er was geen kikker meer, maar nu zijn er een heleboel! Ik heb ze zelf gehoord!’

‘Ah,’ zei Stan, die nu weer serieus keek. ‘Een Kroongetuige!’

En daarna lieten ze me alles vertellen over de kikker en de ooievaar. En ze zeiden dat het klopte met wat ze al dachten. Want de trypanosoom die het Speciale Laboratorium had gevonden was niet dezelfde trypanosoom als die in Oebombo. Hij leefde niet in koeien en paarden, maar in Anurae, dat zijn kikkers. Daarom heette hij een Anura Trypanosoom.

Aygul zei tegen Stan: ‘Die eerste lichtung kikkers hier is besmet en doodgegaan...’

Stan zei terug: ‘... en toen heeft de eveneens besmette vector zich uitgehongerd op de kinderen gestort.’

Aygul pakte een kikker en Bestudeerde hem van alle kanten.

Ik vroeg: ‘Wat is een vector?’ Maar Stan en Aygul hoorden me niet.

‘En daarna heeft de parkbeheerder nieuwe kikkers uitgezet.’

‘Zouden die ook besmet zijn?’

‘Ligt eraan of de vector zolang heeft overleefd...’

Ze waren mij vergeten, maar dat vond ik niet erg.

Dit waren Bacteriënjagers, echte, levende Bacteriënjagers, in de Wetenschappelijke Houding. En ik was erbij. *Het was de meest trotsche dag van mijn leven.*

In het Kikkerlandje trok Aygul paarse latex handschoenen aan. Daarna liep ze de poel in, wat kon omdat ze laarzen aanhad.

Aygul pakte een kikker en Bestudeerde hem van alle kanten. Ze zag me naar haar kijken en glimlachte naar me.

‘Jij denkt nu zeker dat ik hem ga kussen om de Prins tevoorschijn te toveren?’

Ik schudde van nee.

‘Nee?’ Ze bracht de kikker naar haar gezicht, tuitte haar lippen - en stopte hem toen in een potje. ‘Intiemer moeten Prins Parasiet en ik maar niet worden,’ lachte ze.

‘Wat ga je met hem doen?’

‘Ik neem hem mee naar het laboratorium om de parasiet te zoeken.’

Stan ving vliegen met zijn netje en zette muggenvallen neer. Hij vertelde dat hij op zoek was naar de vector.

‘Wat is een vector?’ vroeg ik weer.

‘Dat is een insect dat drager is van een microbe en die over kan dragen op dieren of mensen.’

‘De tseetseevlieg?’ vroeg ik.

‘Dat is inderdaad ook een vector, maar niet van de Anura Trypanosoom. Een andere steekvlieg, de Corethrella, wel. Die is ook niet inheems, maar waarschijnlijk zijn de kikkers besmet en al uit het buitenland gekomen. Maar het kan ook een heel ander insect zijn geweest. Onthou dit, Steven: we leven in een wonderde wereld en je kan het zo gek niet bedenken of het bestaat.’

‘Ga je dan alle vliegen en muggen meenemen?’

‘Nee, dat nou ook weer niet! Alles wat ik hier zo zie rondvliegen is

inheems. Weet je, onze vector is misschien allang bezweken. Hij is immers niet van hier.’

Aygul keek op: ‘Maar ik ben ook niet van hier en ik ben ook niet bezweken,’ zei ze.

‘Alles wat zich aanpast, overleeft. Da’s Darwin,’ zei Stan tegen haar. Hij knipoogde naar mij: ‘Het enige verschil is dat sommige exoten in ons Kikkerbiotoopje kindertjes ziek maken, en andere het er hier alleen maar veel mooier op maken. Als de eerste soort overleeft heb je een plaag. Als de tweede soort overleeft is het een zegen, in ieder geval voor het oog.’

Aygul moest lachen. Maar daarna keek ze streng op haar horloge en vroeg: ‘Waar blijft die oma van jou nou?’

Het was 09.41 uur toen we bij Oma Miyata aankwamen. Oma Miyata stapte net van haar fiets met een plastic zak vol boodschappen. Ze keek helemaal niet verbaasd toen ze Stan en Aygul zag.

‘Kopje bambukoffie?’ vroeg ze.

We liepen achter haar aan naar binnen.

Oma Miyata zette de plastic zak op de keukentafel, keerde zich naar mij om en zei: ‘Pak jij die even uit?’

De zak zat vol met Deet 50%-sticks en er zaten ook twee klamboes in.

‘In de krant staat dat het waarschijnlijk insecten zijn,’ zei Oma Miyata, ‘waar Fanny en de andere kinderen ziek van zijn.’

Stan en Aygul keken elkaar aan.

‘Eh, we moesten maar eens gaan,’ zei Stan.

‘Héél snel,’ zei Aygul.

‘Insecten!’ zei Oma Miyata. ‘Kleine sluipmoordenaars. Wisten jullie dat er veel meer insecten op de wereld bestaan dan alle andere dieren en mensen bij elkaar? Stel je voor dat die maar eens besluiten om ons allemaal dood te maken! Dan vergaat de wereld! Ik heb op Exitmundi.nl gekeken, maar die hebben het daar niet eens over. Ik heb ze meteen maar even een mailtje gestuurd.’

Toen Stan en Aygul weg waren was ik ineens heel moe. Terwijl Oma Miyata een klamboe om mijn bed hing, pakte ik mijn schrift uit. En

ik schreef de Vierde Wet van de Bacteriënjacht op: *Er zijn talloze wegen om microben te besluipen.*

Ik schreef er bijna bij dat het het leukste is als die verschillende wegen bij elkaar komen en je andere Bacteriënjagers ontmoet.

Maar dat was geen Wet.

Dat was een Persoonlijke Ervaring.

‘Je kan het zo gek niet bedenken...’

Tussen twee roze rondjes in zat een sliertje. Het was paars en had een hele lange dunne staart. Het bewoog niet.

Misschien was hij wel dood.

Maar Stan zei dat het was omdat hij net uit de ijskast kwam.

Ik drukte mijn ogen tegen de microscoop en wachtte tot het sliertje warm werd. En ineens zag ik het. Hetzelfde wat David Bruce en zijn vrouw hadden gezien in Oebombo. Het sliertje bewoog zijn staart.

Een soort van zweep.

Het was echt een zweepdiertje. Prins Parasiet. De trypanosoom die Fanny en het prinsesje ziek had gemaakt. Hij zwom met allemaal familieleden in een lichtroze badje tussen een hele kluit donkerroze bloedcellen.

‘Nu ik,’ zei Luuk.

Ik was uitgenodigd door Stan en Aygul. En ik mocht Fanny meenemen, maar Fanny was nog niet helemaal beter. Luuk wel. Luuk had helemaal geen Slaapziekte gehad, maar gewoon een griepje. Dat was een feit waar ik heel hard om had moeten lachen.

En gisteren zei het Jeugdjournaal dat het prinsesje ook aan de beterende hand was.

Oma Miyata wilde niet dat ik naar Stan en Aygul in Bilthoven ging. ‘Ze hebben daar allemaal enge dingen waar je ziek van kan worden,’ zei ze. En: ‘Als je gaat, wil ik je voorlopig niet in mijn buurt.’

Maar toen werd mijn moeder boos op haar. Net zo boos als toen ik

in het ziekenhuis op de stoel klom. Omdat Fanny bijna beter was, was mijn moeder weer blij dat ze een zoon had. Daarom zei ze tegen Oma Miyata: ‘Doe niet zo idioot. Natuurlijk gaat die jongen daarheen!’

En nu was ik hier. In het Parasitologisch Laboratorium. Met Luuk. In het midden van het Laboratorium stond een grote tafel. Aan die tafel stond een mevrouw een schapenhart in stukjes te snijden. Dat was om naar Toxoplasma te zoeken, legde ze uit. Het was een mooie mevrouw, maar ik vond Aygul mooier.

Als je naar buiten keek zag je de Antonie van Leeuwenhoeklaan. Dat was leuk, want Antonie van Leeuwenhoek had als eerste zo’n sterke microscoop gebouwd dat hij microben kon zien, en daarom stond hij helemaal voorin *Bacteriënjagers*.

*En nu was ik hier.
In het Parasitologisch
Laboratorium. Met Luuk.*

Stan vertelde dat ze de vector niet hadden gevonden. ‘Die zal dus inderdaad niet hebben overleefd’, zei hij. ‘Na de opening van Heemgeheimen is het een dag of twee knap koud geweest, met storm en zelfs hagel. Geen vleugeltje meer van terug te vinden, waarschijnlijk. Nou ja, het is niet anders. Dat is er misschien eentje voor je wetten, Steven: Een Bacteriënjager staat soms voor een onoplosbaar raadsel.’

Ik knikte van ja, maar in mijn hoofd schudde ik van nee. Ik vond dat geen leuke wet om mijn Wetten mee af te sluiten.

Aygul zei: ‘Over de kikkers weten we wel al iets meer. Omdat de aanleg van Heemgeheimen erg achterliep, moesten er op het laatst nog even snel wat groene kikkers van internet worden geplukt. Ze zijn waarschijnlijk via via uit Florida gekomen, en in het water waarin

*En in dat Surprise Ei
zat een roze vliegje zonder
pootjes, dat dood was.*

ze zijn vervoerd zaten eitjes of larven van het insect. Wat het eerst besmet was, de kikker of het insect, daar zullen we wel nooit achter komen.’

Luuk stond nog steeds door de microscoop te kijken. Hij mompelde iets wat ik niet verstond.

‘Wat?’ vroeg ik.

‘Roze! Paars! Dat moet je aan Fanny vertellen! Ze is ziek geworden van een My Little Pony microbe!’

We moesten allemaal heel hard lachen. En ik moest zo hard lachen dat ik niet kon ophouden. Ik bleef lachen toen de anderen al waren opgehouden, want ik lachte omdat Fanny beter was en Luuk ook, en omdat ik Stan en Aygul had leren kennen, échte Bacteriënjagers, en omdat ik in het Parasitologisch Laboratorium was, aan de Antonie van Leeuwenhoeklaan, en een My Little Pony microbe had gezien onder de microscoop...

Maar opeens gebeurde er iets in mijn hersenen en hield ik op met lachen. Het was alsof al die dingen die eerst los waren nu elkaars hand pakten en een kringetje maakten. Ik riep: ‘Het My Little Pony vliegje!’

Stan en Aygul keken verbaasd op. Luuks mond viel open.

‘Heb je hem nog?’ vroeg ik.

‘Ik denk van wel... ik heb hem nooit uitgepakt, helemaal vergeten...’

Luuk pakte zijn Lone Hiker rugzakje, ritste hem open en zocht in de kleine vakjes binnenin.

Zijn hand kwam er weer uit met een plastic Surprise Ei erin. En in dat Surprise Ei zat een roze vliegje zonder pootjes, dat dood was.

Luuk zei: ‘Maar dat is toch niet...’

Ik wist wat hij dacht. Hij dacht: zo’n schattig roze vliegje met metallic blauwe ogen kan toch geen kikkers vermoorden en mensen zo ziek maken dat iedereen er bang van wordt?

Ik had dat ook gedacht. Terwijl ik toch wist van de gelekoortsmug, een heel mooie muskiet, met zilveren figuurtjes op den rug, eenigszins in den vorm van een lier. Die had toch ook heel veel mensen doorgemaakt.

Stan pakte het Surprise Ei aan. ‘Hé, hallo,’ zei hij tegen het vliegje. ‘En wie ben jij?’ En hij begon hem meteen te Bestuderen. ‘Hij hééft in ieder geval een steeksnuif,’ zei hij.

Aygul vroeg: ‘Komt die uit Heemgeheimen?’

Luuk en ik knikten.

‘De dag van de opening?’

‘Er waren er heel veel,’ zei Luuk.

‘Maar de tweede keer waren ze er niet meer,’ zei ik, en ik was boos op mezelf. Ik was er zelf op uit gegaan, maar had niet ontdekt wat honderd geleerden niet hadden opgemerkt.

De donkere ogen van Aygul keken naar me.

‘Je hebt het nú toch ontdekt,’ zei ze.

Toen ik weer thuis was ging ik eerst naar Fanny’s kamer. Ze zat in bed te spelen met haar poppen en wilde meteen weten hoe het was geweest. Ik gaf haar de paarse latex handschoenen die Stan en Aygul voor haar hadden meegegeven.

‘Voor bij het kroontje en de sleep, als je weer Prinsesje speelt.’

Fanny zei: ‘Hoezo? Het prinsesje droeg toch geen handschoenen?’

Maar ze trok ze meteen aan en keek blij.

In mijn eigen kamer pakte ik mijn schrift en bedacht hoe jammer het was dat ik mijn Heemgeheimen Leukedingenlijstje had weggegooid. Want nu wist ik dat het tóch een goed lijstje was geweest. De groene kikker, de roze vliegjes, alles stond erin.

Alleen dat die roze vliegjes iedereen waren gaan steken niet.

Maar ja, dat was dan ook geen Leuk Ding.

Ik pakte mijn pen en schreef de Vijfde Wet van de Bacteriënjacht op.

En deze Wet is bijzonder. Hij komt niet uit een boek, zoals de andere, maar ik heb hem zelf van een Echte Bacteriënjager gehoord:

We leven in een wondere wereld en je kan het zo gek niet verzinnen of het bestaat. ●

BREUK

Grootmeester Ger

Ger Hoksbergen haalde zijn zakdoek tevoorschijn en veegde zijn voorhoofd af. Lucht, dacht hij. Lucht. Zwaar ging hij zitten op de stapel stoeptegels die nog naar achteren moesten. Ergens hoog in zijn borst zat een sluitstuk dat niet open wilde, een sluitstuk dat er vroeger niet zat. Vroeger was het een fluitje van een cent geweest, had hij die hele stapel recht-zo-die-gaat opgetild en versjouwd. Nu moest het één voor één. En zelfs dat kreeg hij niet voor mekaar.

Vanuit zijn ooghoeken zag hij zijn vrouw achter het raam. Ze riep iets. Waarschijnlijk dat hij het moest laten. Dat Cor het wel zou doen als hij vanmiddag kwam.

Lucht.

Nog een keer met de zakdoek. Voorhoofd, hals, nek. Zijn overhemd was drijf. Grootmeester Ger noemden ze hem vroeger. De Toverlasser. Acrobaat op de Elektrode. Elektrisch, argon-arc, autogenisch, hij kon alles. Ondersteboven aan een touw hangend als het moest, driedubbeldwars opgevouwen in een diepe, kletsnatte put, het maakte niet uit, Ger Hoksbergen legde z'n zijderupsen zo precies en fijn als engeltjeshaar.

Huppetee, zei hij tegen zichzelf. Maar zijn lichaam luisterde niet. Dan nog maar even blijven zitten. Hij keek naar de kranen en schoorsteenpijpen die uitstaken boven de ochtendmist. Een machtig schouwspel. Een wereld van staal en ijzer. Zijn wereld. Zijn levenswerk. De bovenbazen zouden hier wel om moeten lachen, maar wat hadden die erin gestopt? Pecunia, anders niet. Maar hij, Grootmeester Ger, hij had hoogstpersoonlijk met z'n eigen ellebogenstoom die hele Botlek aan elkaar gelast.

Vroeger was het een ruig gebied waar z'n vader nog hazen had gestroopt. Nu stond er voor honderden miljoenen aan raffinaderijen en ander havenspul. Een kip met gouden eieren, opgetrokken uit zijn zweet en zijn tranen - want denk niet dat het geen pijn deed, als je je dooie voeten eindelijk uit die touwklus kon halen, of als je kledder was en koud tot op het bot en wist dat je nog lang die put niet uit kon, nog lang niet.

Even zat hij nog zo, een oude man op een stapel stoeptegels in een voortuintje aan de rand van Hoogvliet. Zwaar van lijf, kaal van kruin, voor even teruggekeerd naar het verleden. Een gouden tijd had hij beleefd, een tijd van opbouw, toen het hier zo'n beetje 's werelds grootste werkput was. Toen hij en de andere rakkers, de jeneverneuzen uit Schiedam en de haringkoppen uit Vlaardingen, van baas naar baas gingen, van joppie naar joppie, drie dagen op het ene plan, vier op het volgende, en zo maar door. Gáán was het. Zo moe was je na een zware dag van buffelen en stompen dat je thuis op de bank recht-zo-die-gaat in slaap sukkelde en de vrouw niet eens meer hoorde als ze riep: 'Zit je weer gezellig de boel van binnen te bekijken?'

Langzaam ontspande zijn gezicht en keerde het bloed dat uit zijn lippen was weggetrokken terug. Zijn borst ging minder snel op en neer. Het sluitstuk was weer open. Huppetee, aan de slag dan maar weer. De vrouw kon hem nog meer vertellen. Ger Hoksbergen was nog steeds geen meissie. Als Cor kwam, mocht ie aan het bier. Want dan had Ger nog even flink aan z'n stutten getrokken en het karweitje allang geklaard.

Net wilde hij zijn knieën gaan verzoeken om 'm te vergunnen op te staan, toen hij een hels kabaal hoorde. Het kwam van over de noord. Van bij de Botlekbrug, als hij het goed had. En het klonk niet als een simpel uitschietertje. Het klonk als twee verliefde containerschepen in een iets te innige omhelzing. Zoiets. Ger Hoksbergen moest zich wel heel sterk vergissen of iemand had daar trubbel aan het handje.

Megatrubbel.

Nicky Sunshine

In Bilthoven maakten de weergoden er die ochtend iets moois van. De nachtrege had de boomkruinen natgemaakt, zodat de ochtendzon de rood en gele kruinen extra uitbundig kon laten opvlammen. Langs de straatweg vormden de eiken- en berkenbomen een kopergouden prachthaag voor de auto's die zich kop-staart voortbewogen

van gezinsontbijt naar afdelingsvergadering. De bestuurders gaapten, of trommelden op hun stuur, of voerden een gesprek met iemand aan de andere kant van een onzichtbare telefoonlijn. Aan weerszijden van de weg traptten fietsers hun pedalen rond.

Het was een plaatje van vaderlandse gezapigheid dat, zoals elke doordeweekse ochtend, aan flarden werd gereden door een rode Ducati motorfiets, bestuurd door een ranke gestalte in een zwartleren pak, met op de rug in vlammeende letters: Nicky Sunshine.

De Ducati glom alsof de weergoden hem zelf hadden gewassen en daarna zorgvuldig gewreven en gepolijst. Hij slalomde lichtvoetig als een renpaard temidden van een kudde lompe ossen, zwenkte telkens als zich een miniem gaatje voordeed met een soepele acceleratie naar de linkerwedgehelft, liet de achterblijvende vierwielige forens dan het gat van twee uitlaten zien, om met een even vloeiende beweging weer rechts in te voegen - tot de volgende gelegenheid zich voordeed.

Met een fijn boogje ging het uiteindelijk rechtsaf. Een kordate polsbeweging, een korte eindspurt, en toen met een laatste elegante draai het parkeerterrein op.

De hoofden van de twee bewakers in hun hok tussen de slagblomen draaiden mee.

‘Wat een meid,’ zeiden hun gezichten.

De motorrijder zette haar helm af en schudde een bos lange, rossig blonde haren los. Een lach en een opgestoken hand naar het bewakershok, een laatste bezittersblik op de Ducati, en daarna ging het, helm onder de arm, met grote stappen van haar motorlaarzen het RIVM-terrein op.

Nicky Hoksbergens werkdag was begonnen.

‘Hee, Nicky.’ Aan het andere bureau in de gezamenlijke werkkamer zat een man als een razende op zijn toetsenbord te kloppen.

‘Hee, Guus.’ Nicky zette haar helm bovenop de stapel papieren op haar bureau, deed haar computer aan, en begon zich uit haar motorpak te pellen. Wat tevoorschijn kwam was een lang, slank lichaam in een nauwsluitend rood T-shirtje en een skinny spijkerbroek. De motorlaarzen hield ze aan.

‘Jij bent er vroeg bij,’ zei ze, terwijl ze op haar stoel neerplofte.

Zonder op te houden met typen wierp Guus een schuinse blik op de klok boven de deur. ‘Wat voor de een vroeg is...’

‘... is voor de ander laat. Jaja, ik weet het. Maar Admiraal de Ruyter was ontsnapt.’

Dit legde dan eindelijk Guus’ vingers het zwijgen op. ‘Admiraal de Ruyter...?’

‘Mijn kanariepietje.’

‘Wacht even. Jij hebt een kanariepietje dat Admiraal de Ruyter heet?’

‘Nee. Maar als ik Pietje had gezegd, had je nu nog als een gek zitten trommelen. Terwijl je je véél nuttiger kan maken door koffie voor me te halen.’

Zwaar ging hij zitten op de stapel stoeptegels die nog naar achteren moesten.

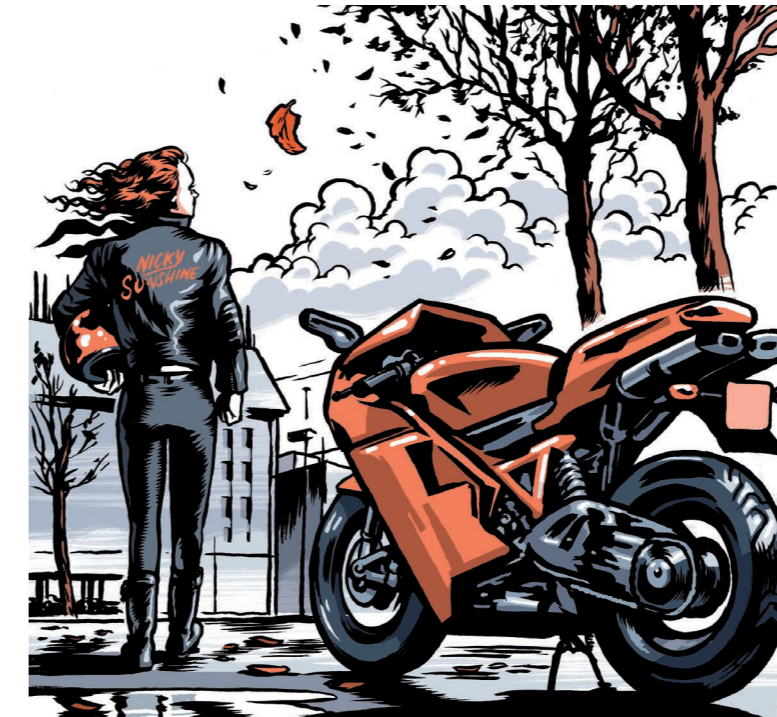
Guus schudde zijn hoofd en hief zijn handen quasiwanhopig ten hemel. ‘Je bent onverbetterlijk.’

‘En daarom hou je juist van me. Cappuccino...’

‘... met extra suiker. Hoe zou ik het kunnen vergeten.’

Nicky zette haar helm op de grond en klikte met haar muis op verschillende icoontjes op haar computerscherm. Ze scrolde snel door de e-mailberichten in haar inbox en opende een bijlage genaamd StoffractiesBoomkruin.jpg. Ze verwijfde even bij het beeld van twee op een ruitjesachtergrond getekende kruincontouren. De gele en rode vlakken waarmee die waren ingekleurd, lieten zien dat nou net de kleinste, voor de mens meest schadelijke stofdeeltjes het minst door de boombladeren waren weggevangen.

Nicky markeerde een paar andere berichten om later te beant-

De motorrijder zette haar helm af en schudde een bos lange, rossig blonde haren los.

woorden. Ze rekte zich even uit en opende toen een eigen document, groen_en_luchtkwal.doc. Met haar vinger aan het scrollwielje nam ze snel de tekst door.

In Nederland worden veel mensen blootgesteld aan luchtverontreiniging. Deze blootstelling kan gezondheidseffecten veroorzaken, variërend van benauwdheid en hoesten tot longproblemen en verergering van hart- en vaatziekten. Vanuit dat oogpunt is het belangrijk om te weten op welke manier de inzet van bomen en planten de blootstelling aan roet, elementair koolstof, stikstofdioxide en fijnstof kan beïnvloeden, en daarmee de gezondheid van mensen.

Aan het eind van de tekst gekomen, dacht ze even na en begon te typen.

Het RIVM heeft een jaar lang de NO₂-concentraties op verschillende locaties op de Maliebaan in Utrecht gemeten en vergeleken met die in de kruisende Nachtegaalstraat en met metingen op de Kardinaal de Jongweg. Omdat de Maliebaan betrekkelijk veel loofbomen bevat, is vooral gekeken of er een correlatie kon worden gevonden tussen de hoeveelheid blad van de bomen, en dus het adsorberende vermogen van het groen, en de NO₂-concentratie op de verschillende locaties.

Toen Guus even later de cappuccino op haar bureau zette, keek ze niet op en liet niets anders horen dan een vaag ‘mmm...’. Guus glimlachte, want dat was typisch Nicky: het ene moment vulde ze de hele kamer, het andere kon niets haar meer uit haar concentratie halen.

Of toch... Plotseling klonk er een doordringend gepiep, en Nicky keek met een ruk op. Uit een leren hoesje aan haar broekriem trok ze een mobieltje tevoorschijn, waarvan een oproep maar één ding kon betekenen: ergens in Nederland was iets goed misgegaan. En zij, Nicky Hoksbergen, dienstdoend medewerker van de Milieu Ongevallen Dienst, moest alles laten vallen en er direct op af.

Nog geen twee minuten later zat Guus weer alleen. Het enige geluid in de kamer was het hameren van zijn vingers op het toetsenbord. Op het bureau tegenover het zijne stond een bekertje cappuccino met extra suiker te dampen - zonder in aanraking te zijn gekomen met de lippen van Nicky Sunshine.

Ger komt zo

Ger Hoksbergen zat op z'n stapel stoeptegels en luisterde naar de sirenes. De politie eerst, daarna de brandweer, meteen daarna de ambulance. Wat zou er toch aan 't handje zijn? Vroeger zou hij er al hebben gestaan, maar vroeger was een allang verscheepte lading.

Plotseling gaf hij een klap op z'n dijen. Wat hamer! Hij haalde diep adem en moeizaam verhief hij zich van de tegelstapel. Hij zette twee pijnlijke stappen, drie, vier. Toen zeiden z'n knieën: je kan me wat, die stoeptegels waren wel even genoeg.

Zwaar liet Ger Hoksbergen zich vallen op het bankje tussen de voordeur en het huiskamer raam.

Daar zat ie dan. De Autogene Acrobaat. Je zou erom kunnen lachen als het niet om te huilen was. De vrouw wilde hem zelfs zo'n rolding aansmeren, zo'n miniwipkraan op wieltes om mee rond te lopen. Nou, dan nog liever eigenstandig op de schroothoop wegroesten tot er niets meer van hem over was.

Het groene bankie was Gers favoriete stek. Hij had het ding gekregen van de rakkers, toen hij moest stoppen met werken. Ze waren het met z'n allen komen brengen, een grote strik eromheen. 't Was een ideeetje van de vrouw geweest, natuurlijk. 'Mooi hè,' had ze staan stralen. 'Kan je eindelijk eens lekker achteroverleunen en toekijken hoe de anderen lopen te stompen en te buffelen.'

Ze bedoelde het goed.

Maar het was uitgekomen. Uren kon hij nu op z'n bankie doorbrengen. Dagen. Maar de rakkers zien buffelen, dat was er inmiddels niet meer bij. De Botlek was niet meer van de mensen. Het waren computers en machines en controleschermjes die er de dienst uitmaakten. Zo zag Ger het, en zo was het.

Toch bleef het 't mooiste gezicht van de wereld. De reusachtige containerkranen die als gigantische insecten tegen de hemel afstaken. De silo's en opslagtanks als witte reuzenkeutels overal verspreid. De containerschepen die tussen dat alles door bewogen, met de tientallen meters hoge brug en daar weer bovenop zo'n fijn ronddraaiende radar. Ger kreeg daar altijd een rustig gevoel van, van zo'n in de hoogte

ronddraaiende radar. Alsof daar iemand de boel in de gaten hield en zei: niks aan de hand, rakker, recht-zo-die-gaat.

Achter zich hoorde hij getik. Dat was de vrouw weer, aan het raam. Ze riep iets wat hij niet kon verstaan. Ze wilde dat ie naar binnen kwam, dat begreep hij wel. Maar hij zat hier veel te best. Hij tilde zijn ene onderbeen een klein stukkie op. Nee, zei zijn knie.

'Ger!'

Ze moest 'm wel hebben vandaag.

'Ger, hoor je me?' Ze stond nu vlak naast hem. 'Kom naar binnen. Het is op tv.'

'Wat moet je nou?'

'Het is op tv! Er is iets met een schip en ze denken dat er iets lekt en...'

Op het bureau tegenover het zijne stond een bekertje cappuccino met extra suiker te dampen.

Ger stak zijn neus in de lucht en snoof. Behalve de petroleumlucht die hier altijd hing, rook hij niks.

'... en ze zeggen dat we allemaal naar binnen moeten, met de hele boel dicht.'

'Ga dan maar gauw, meid.'

'Ja, maar, je moet meekomen, ze zeggen...'

'Huppatee, naar binnen jij. Ger komt zo.'

Hij tilde zijn andere onderbeen ook een stukkie op. Nee, zei ook de tweede knie, nu effetjes niet. Let op, dit waren dezelfde knieën waar hij zo vaak op had gesteund in die jaren, als hij weer eens in een raar bochtje iets moest lassen waar niemand anders bij kon of durfde. Ger had ontzag voor die knieën. Ze verdienden dat er naar ze werd geluisterd.

Een lek. Wat zou het zijn, dit keer? Maakte het wat uit? Aan hem viel er niet veel meer te bederven. Stel je eens voor wat er te zien zou zijn als ze zijn longen uit z'n bast zouden takelen en binnenstebuiten zouden keren. Hij herinnerde zich nog goed het litertje melk dat hij elke dag gratis en voor niks kreeg toen hij in die roetfabriek een joppie had. Uitleg kreeg hij er niet bij, maar het was vast niet om hem een strak velletje te bezorgen.

Hij wist heus wel dat er zo het een en ander voorviel. Ze waren wel vaker het huis in gebonjourd, ramen en deuren dicht. Ze hadden zelfs wel eens moeten verkassen omdat er ergens iets helemaal niet lekker zat. Lekkende containers, exploderende opslagtanks, een paar jaar geleden nog de een of andere prutser die was vergeten een leidingstuk terug te plaatsen: honderden tonnen benzeen recht-zo-die-gaat over de ganse mooie aarde. En niemand die het doorhad. Het mannetje dat een eind verderop hoog en droog bij de schermjes en de wijzertjes zat, deed kennelijk even een tukkie. Ze hadden schuim over het spul gelegd, maar de zon en de wind hadden saampjes een handeltje gemaakt en huppatee het schuim in hapklare vlokken opgetild en netjes met gif en al in de Spijkenisser achtertuintjes weer neergelegd.

Ger zat op zijn bankie en wreef over zijn knieën. Mooie Monty, dacht hij ineens. Mooie Monty oftewel de Krabbelaar. De meest verstrooide monteur van de Botlek. Mooie Monty, die op een

gedenkwaardige dag per ongeluk tegen een sluitstuk stootte, wie weet bij welke griet z'n hoofd zat op dat moment. Wat er toen precies aan lelijks vrijkwam wist hij nu niet meer, maar Mooie Monty moest 24 uur lang aan het zuurstof om weer een beetje tot z'n positieven te komen.

Dat was op 7 augustus 1979.

Ger wist dat nog zo precies omdat hij op die dag twee ziekenhuisgangen verderop aan het bed van de vrouw had gestaan, met in zijn armen het grootste wonder van zijn toen 41-jarige leven. Een klein frummelig propje waarbij alles in het niets viel en waaraan hij zijn hart al in de eerste minuut verloor.

Nicolientje.

Nicolientje met het hartvormige mondje, waaruit een luchtbelletje kwam dat hij héél voorzichtig had weggekust.

Hij was met haar naar de kamer van Mooie Monty gelopen om haar te laten zien, maar Mooie Monty was er even niet zo bij geweest.

Nicolientje.

De oude man zat op zijn bankie, log en zwaar, onbeweeglijk.

Hij zag de schoorstenen niet, de kranen niet, die hele stalen wereld, zijn trots, niet, en ook de vrouw niet, die paniekerig tegen het raam stond te tikken en te wenken.

De oude man keek naar zijn grote, vierkante handen. De handen die ooit het eerste bedje hadden gevormd voor zijn aller-, allergrootste trots, zijn meest perfecte zijderupsje.

Het liefste van de hele wereld.

Nicky geeft gas

Achter in de MOD-loods stonden twee mannen aluminium transportkisten in te richten met allerlei meet- en navigatie-apparatuur. Nicky en haar teamgenoot Rob stonden al bij de interventiewagen toen Hans, die vandaag de leiding had, op een holletje aankwam.

‘We gaan met zwaailicht,’ zei Hans.

Nicky knikte en schoof achter het stuur. Gordel om. Spiegeltjes controleren. Contactsleutelje omdraaien, koppelen, gas geven, de loods uit en de scherpe hoek om, de Niels Bohrweg op. Achter in de wagen verschoven de stofmaskers en monsterzakjes in hun bakjes en laatjes. Hans en Rob leunden centrifugaal met de bocht mee.

Nicky was in haar element. Haar linkerhand lag schijnbaar losjes op het stuur, haar rechterhand leek versmolten met de versnellingspook, haar ogen stonden alert als die van een leeuwin op jacht. Ze was één met die logge machine, die onder haar handen lang zo log niet leek.

Maar toch - toch was er iets loos. Er school iets bokkigs in haar schouders, iets straks rond haar mond. Haar collega's naast haar op de voorbank merkten het wel, maar ze zwegden erover. Dit was niet het moment om grapjes te maken over zoiets als te weinig koffie. Nicky moest zich ongestoord concentreren op de weg. Trouwens, dit was sowieso geen vrouw voor zulke flauwe plagerijtjes. Had iemand de mannen gevraagd waarom niet, dan hadden ze het niet geweten.

Nicky Hoksbergen kon uitbundig zijn, goedlachs, levendig als een jonge hond, maar desondanks had ze iets - iets ongenaakbaars. Er was niemand die haar kende, écht kende.

Op de straatweg schoot de bestelbus vooruit. Het was minder druk nu. Al snel zaten ze dicht op de bumper van een trage automobilist, die kennelijk het zwaailicht niet zag. Nicky wachtte tot de linkeweghelpt leeg was, daarna gaf ze een flinke dot gas. ‘Recht-zo-die-gaat,’ zei ze, en fronste toen.

‘Okee. Waar gaan we heen?’ vroeg ze daarop.

‘Botlekgebied,’ antwoordde Hans.

‘Ja, dat weet ik. Maar waar? Spijkenisse? Pernis?’

‘Hoogvliet.’

Geen van de twee mannen merkte dat Nicky's voet ineens in een onwillekeurige beweging het gaspedaal liet vieren. Het was maar heel even, een fractie van een seconde, niet langer.

Geen van tweeën kon bevroeden dat Nicky Hoksbergen van zo'n miniem, onmeetbaar moment van zwakte al een halve nacht wakker kon liggen.

Het was alweer voorbij. De wagen schoot zonder mankeren vooruit, terwijl medeweggebruikers plaatsmaakten voor het dwingende blauw van het zwaailicht. Hans briefde ondertussen Nicky en Rob, die straks samen het rampgebied in moesten.

‘Okee, dit is de situatie... Op de Oude Maas vaart een containerschip, op weg naar zee. Een plotselinge plaatselijke mist, het schip gaat over op radar. Peilt mis, vergist zich in de doorvaart van de Botlekbrug, vaart zich vast onder het vaste, en dus te lage brugdeel.’

‘Oeps,’ zei Rob.

‘Zeg dat wel. Een deel van de containers is in het water terechtgekomen, maar de rest, en daar gaat het om, is volledig in elkaar gedrukt onder die brug. En daar zitten erbij waar methyldichloorformiaat in zit. Minstens één is al aan het lekken geslagen. Hoe

‘We gaan met zwaailicht,’ zei Hans.

groot dat lek precies is, weten ze nog niet, het lijkt erop niet al te groot. Maar onder deze omstandigheden kán die container verder openscheuren. Bovendien, het schip zelf, als dat breekt... De boel staat kortom op barsten.’

‘Methyldichloorformiaat,’ peinsde Rob. ‘Dat klinkt niet als iets wat ik in m'n koffie zou willen hebben.’

‘Nee, en inademen wil je het ook niet.’ Hans zat inmiddels met een handboek op schoot en las voor: *Bij inademen: bijtend; keelpijn, hoesten, misselijkheid, ademnood. De verschijnselen van longoedeem openbaren zich veelal pas na enkele uren. Vormt aan de (vochtige) lucht of met vocht giftige en bijtende dampen of nevels (chloorwaterstof of zoutzuur).*

‘Vocht heb je daar in de Botlek wel,’ zei Rob met een scheef lachje. Hij krabde aan zijn kin. ‘Wat móeten mensen eigenlijk met zulk spul?’

Nu pas deed ook Nicky haar mond open. ‘Dat wordt nog tricky.’

‘Het schijnt nodig te zijn voor het maken van verfstoffen, en pesticiden.’

‘Hm,’ zei Rob.

‘Tja,’ zei Hans.

Nicky luisterde zwijgend. Geconcentreerd stuurde ze de wagen met hoge snelheid de snelweg op en in één beweging door naar de meest linkse rijstrook.

Hans vervolgde: ‘Benedenwinds ligt de noordwestpunt van Hoogvliet. De Milieudienst Rijnmond heeft ons gevraagd om precisieingen ter plekke. Het gaat om een dichtbevolkte wijk en er schijnt ook nog een winkelcentrum te zijn. Ze moeten met spoed weten of die mensen gevaar lopen. Jullie gaan er met zuurstof in. En denk erom: bij elkaar blijven.’

Hans pakte zijn mobiele telefoon en toetste een nummer. ‘We zijn onderweg... Waar willen jullie ons hebben?’ Hij schreef. ‘Okee... Petroleumhaven... Shellterrein...’ Hij luisterde nog even en verbrak toen met een korte groet de verbinding.

Nu pas deed ook Nicky haar mond open. ‘Dat wordt nog tricky.’

‘Wat?’

‘Om bovenwinds aan te rijden. Als de wind nét verkeerd staat, rijden we op de A15 recht de pluim in. En over de noord, A20 en het veer bij Rozenburg en dan terug, kan niet, want dan zitten we aan de verkeerde kant van de brug.’

‘Klopt, daar hadden ze het over,’ zei Hans. ‘Je moet er bij Pernis af en de, eh...’ hij wierp een blik op zijn aantekeningen, ‘de Vondelingenweg nemen en dan moeten we op de een of andere manier verder over het terrein van de Petroleumhaven.’

Nicky knikte. ‘Geen punt,’ zei ze.

Maar ze keek niet blij.

Bij Utrecht was het wrikken tussen de forensen en het vrachtverkeer door. De twee mannen brachten hun tijd door met wat gekeutel over Feijenoord; ze waren nu eenmaal op weg naar Rotterdam. Maar hun hart lag er niet in. Feijenoord was geen inspirerend onderwerp dit seizoen en bovendien, Hans was overduidelijk een grotere voetbalfanaat dan Rob.

‘Waarom is alles grijs, papa?’

Het gesprek verflauwde, en al snel kregen ze het over hun werk.

‘Die transportkisten daarnet in de loods, die zijn zeker voor dat nieuwe internationale team?’ vroeg Rob.

Hans knikte. Hij begon enthousiast te vertellen over de twee speciale terreinwagens voor dat team, dat bij milieurampen waar ook ter wereld kon worden ingezet. Hij deed vooral gedetailleerd verslag van de technische snufjes waarmee de wagens werden opgetuigd.

‘Gaaf wel,’ zei Rob. Zijn ogen kregen even een ver-weg-uitdrukking, alsof hij zichzelf al onder de Afrikaanse zon bezig zag. Toen grijsde hij: ‘Het duurt alleen nóg langer voor je ter plaatse bent,’ dit met een knikje naar het langzaam rijdende verkeer om hen heen.

Hans lachte. ‘Grapjas. Het gaat dan om het meten van langetermijneffecten, natuurlijk.’

‘Je meent ’t,’ zei Rob droog.

Na Utrecht werd het wat rustiger op de weg. Ze schoten nu snel op. A12, A20, A4 - steeds minder bossen en weilanden, steeds meer gebouwen en bouwsels en viaducten. Ten slotte reden ze het nauwe, duistere gat van de Beneluxtunnel in. Toen ze daaruit weer tevoorschijn kwamen, waren ze in een andere wereld.

Pal links lag nog een minuscuul weiland met een onverstoort grazende pony, maar daarachter verhieven zich de reusachtige stalen voorposten van de containerhavens. Aan de andere kant was er helemaal niets groens, niets levends meer te ontdekken. Daar stonden de imposante parafernalia van de petroleumhavens tegen de snelweg aangedrukt, massief, reusachtig, zich uitstrekkend tot aan de uit staal en beton opgebouwde horizon.

Nicky schraapte haar keel. De laatste paar minuten had ze nadenkend voor zich uit gekeken, nu leek het alsof ze tot een beslissing was gekomen. Voor de tweede keer tijdens de rit deed ze haar mond open.

‘Nou, mannen. Ik wil maar zeggen... Toch handig misschien als jullie het weten...’

Twee hoofden draaiden afwachtend naar links. Nicky lachte ze flauwtjes toe.

‘Welkom op mijn geboortegrond.’

Zo'n kind

‘Waarom is alles grijs, papa?’

In de verte kreuende het schip, een sirene loeide. Maar Ger Hoksbergen zat op zijn bankie en zag niets, hoorde niets, was alles om zich heen vergeten.

‘Waarom is alles grijs?’

Misschien was het toen al begonnen, dacht hij.

Zelf had hij het zich nooit afgevraagd. Maar toen was er dat hummel, zijn hummel, een klein poppetje dat amper kon praten, dat naast hem liep, het hondenpoepbosje door, naar de Oude Maas toe, haar handje klein en warm in zijn lassersknuist. En verhip: zijn blik op de wereld, zijn wereld, veranderde.

Want ze had gelijk. De stalen wip- en torenkranen, de vale raffinageschoorstenen, de petrochemische leidingstelsels, ja, het was waar, alles was grijs. Verschillende soorten grijs, maar toch. Grijs. Alleen de eeuwige vlammen fleurden de wereld op, de wereld die hij eigenhandig had gebouwd, ook voor háár had gebouwd.

Waarom was alles grijs?

Toen waren ze gaan kleuren.

Het werd hun eigen spelletje, het geheimpje van vader en dochter. Saampjes kleuren. Geen kleurplaten of stoeptegels, niet met echte potloden of krijtjes. Ze liepen hand in hand, de hoekige meesterlasser en zijn kleine meid, en kleurden de kleurloze wereld in.

‘Die schoorsteen rood!’

‘En die oranje, met witte stippen!’

‘En die torenkraan pimpelpaars met een goudrandje, en die daarnaast ook!’

Wie had er nou zo'n kind?

Later waren er meer vragen gekomen.

‘Wat is dat?’

‘Dat is een leiding.’

‘Wat is een leiding?’

‘Daar stroomt iets doorheen.’

‘Wat dan?’
 ‘Olie bijvoorbeeld.’
 ‘Waar komt die olie vandaan?’
 ‘Van over zee.’
 ‘Waarom?’
 ‘Om benzine van te maken.’
 ‘Hoe dan?’
 ‘Ja, dát weet papa niet zo precies.’

En altijd die blauwe oogjes die kéken en kéken, en hongerig waren naar meer. Maar hoe meer vragen er kwamen, hoe minder antwoorden hij wist. Hij was naar de bibliotheek gegaan en had daar een formuliertje ingevuld. ’s Avonds had hij over een boek gebogen gezeten en met zijn brede vingertoppen de letters gevolgd. Iets diep binnenin hem was zich gaan roeren, iets prikkelends, iets waar misschien Nicolientjes honger ook mee begonnen was. Maar zijn ogen waren dit soort inspanning niet goed gewend. Die hadden zich gevormd naar andere dingen, naar het turen door een lasmasker, het secuur volgen van de gloeiende zijderupsen waarmee hij voor altijd aan elkaar klonk wat eerst gescheiden was geweest. Hij werd moe, de woorden wilden niets meer betekenen, en wat zich binnenin hem had geroerd was alweer stil.

Het boek ging terug.
 ‘Dat weet papa niet,’ antwoordde hij steeds vaker.
 ‘Waarom niet?’
 ‘Daarom niet. Zullen we gaan kleuren?’
 Het kind schokschouderde. Zag toen de teleurstelling op haar vaders gezicht. En zei: ‘Goed.’

‘Trek je jas maar aan dan. En doe een das om!’ riep hij haar achterna, met in zijn borst een nieuw leeg gevoel.

De dag kwam dat ze naar de middelbare school ging. Ze was angenommen voor de brugklas met advies vwo. Ger bracht haar die eerste dag weg. Leverde haar af in een wereld die hij niet kende.

Twaalf jaar was ze. Een bleek gezichtje, een piekerig paardenstaartje, smalle schouderdjes waaraan een veel te zware rugzak hing.

Hij had haar nagekeken, zijn kleine meisje dat allang niet meer in zijn handen paste.

Hij had zijn arm nog opgeheven om te zwaaien. Ze was het schoolplein opgelopen en het grote gebouw in, en had nauwelijks naar hem omgekeken.

‘En, hoe was het op de Voor-Watjes-Opgerichte-school?’ had hij geprapt toen ze thuiskwam. Dat was niet zo handig geweest. Maar hij kon er niet zoveel aan doen, het kwam uit die lege plek in zijn borst vandaan.

Nicolien had bokkig gefronst.

Een frons die hij later nog goed zou leren kennen.

‘Ger?’

Er stond een oude vrouw naast hem. Ze had een telefoon in haar hand.

‘Ger?’

Verhip, het was zijn vrouw.

‘Zit je de zaak weer van binnen te bekijken?’ zei ze. En daarna: ‘Het is Cor. Voor jou.’

Langzaam reikte hij naar de telefoon.

‘Zeg ’t eens, rakker.’

‘Ger, je moet naar binnen. Echt. Het is geen grap. Er liggen al bemanningsleden van dat schip in het ziekenhuis, ademhalingsproblemen, mogelijk longoedeem. Als dat spul jullie kant op komt...’

‘Goed goed. Ik zal aan m’n stutten trekken.’

‘Beloofd?’

‘Beloofd.’

Hij gaf de telefoon terug aan de vrouw. Cor. Hij had het kunnen weten, dat ze die zou inschakelen. Cor, hun steun en toeverlaat. Cor, het eerste vriendje van Nicolien. Cor die haar had moeten laten lopen. Net als hijzelf. Omdat zij, toen ze met die blauwe kijkertjes alles had gezien, verder wilde. Naar een wereld die ze nog niet kende. Een wereld die de hunne niet was.

Zij waren achtergebleven. Ger had gezegd: ‘Cor, één ding. Voor mij ben je mijn schoonzoon, en blijf je mijn schoonzoon.’

Cor had zijn bierflesje naar hem opgeheven.

En nog steeds wipte hij bijna elke dag wel even aan. Dronken ze een biertje. Ger vertelde over vroeger. En Cor vertelde over zijn werk bij het Havenbedrijf. ‘Steeds meer papierschuiven, Ger. Ik schaam me om het te zeggen.’

En altijd, vlak voor hij weer wegging, de vraag: ‘Nog wat gehoord?’

Hij hoefde niet uit te leggen wie hij daarbij in gedachten had.

‘Kom je nou?’ vroeg de vrouw.

‘Jaja.’

Ze bleef aarzelend staan. ‘Moet ik je soms even een hijssie geven?’

Ger de Grootmeester, die een hijssie van een vrouwmens kreeg?

‘Het is Cor. Voor jou.’

‘Welnee zeg,’ zei hij. ‘Ik kom.’

Huppeteet.

Recht-zo-die-gaat.

Maar zijn knieën wilden niet. Ger zelf wilde eigenlijk ook niet. Hij wilde op z’n bankie zitten en herinneren. Eén minuutje maar. Nog één minuutje zitten.

Daarna kon de vrouw hem zoveel melk te drinken geven als ze wilde. Zo hadden ze het in die roetfabriek toch ook gedaan?

Achter het masker

Het schip kreunde luid. Alleen de achterste helft stak onder de brug uit, de rest had zich eronder vastgewrikt als een wig onder een deur. Containers in alle kleuren lagen als verfrommelde luciferdoosjes tegen de onderkant van het brugdek aan gedrukt. Er waren er ook overboord geslagen en sommige waren kapotgegaan: op het water dobberden duizenden gele dingetjes, alsof het badeendjes waren. Misschien was dat ook wel zo.

Twee haastige gestalten beenden met grote stappen langs de Oude Maas. Ze hadden geen oog voor het stervende schip en de hectiek eromheen – de kleine snelle scheepjes van de havendienst, de spuitende brandweerauto’s bovenop de brug. Hun gezichten gingen verscholen achter een gasmasker. Op hun rug droegen ze cilindervormige tanks, met daaronder fluoriserende hesjes. Ze liepen niet naar het ongeluk toe maar ervanaf: recht naar de bedreigde woonwijk toe, naar de plek waar, als het mis ging, een ramp kon gebeuren.

Een van de twee gestalten was dubbel blij dat ze dat masker droeg. De beslotenheid ervan creëerde een eigen, kleine wereld, schermde haar af van de plek die ze tegen haar zin moest betreden, een plek die teveel in haar los zou kunnen roeren. En dat kon ze nu even niet gebruiken.

Dit was haar geboortegrond. Dit was waar de straten naar tuinkruiden waren vernoemd, Majoraanpad, Foeliestraat, maar naar

petroleum roken. Waar alles zo reusachtig, zo machtig imposant was, zulke bovenmenselijke afmetingen had, dat ze zich altijd klein had gevoeld.

Het masker kon de herinneringen misschien een beetje weghouden. En bovendien: zo zou niemand haar herkennen.

Rob had bijna moeite om Nicky bij te houden. Haar hele houding drukte uit dat ze deze klus zo snel en geconcentreerd mogelijk wilde klaren. Dat moest ook wel. Van de monsters die zij gingen nemen hing nogal wat af.

Het thuisfront in Bilthoven was meteen aan het rekenen geslagen en had de eerste pluimprojecties al gestuurd. Zonder uitzondering lagen die precies over de noordwestelijke wijken van Hoogvliet. Op de commandopost stond iedereen te springen om meer gegevens. Was de lucht al vervuild? En in hoeverre? Moesten er misschien al straten worden geëvacueerd?

De plaatselijke diensten konden zelf ook wel metingen doen, maar niet zulke heel nauwkeurige. De MOD had precisieapparatuur, en het mobiele laboratorium, dat zo wel zou aankomen, kon hun monsters razendsnel analyseren.

Nicky ging Rob voor door de bocht die van de rivier vandaan leidde. Ze wees hem de korte doorsteek door het hondenpoepbosje, die ze zo vaak aan de hand van haar vader had genomen. Daar passeerden ze twee gele bordjes die waarschuwden voor gevaarlijke leidingen onder de grond; nog geen honderd meter van de eerste huizen verrezen al de eerste uitlopers van de petrochemie.

Het was stil op straat. De bewoners hadden voldaan aan de oproep om binnenshuis te schuilen. Een eind verderop stonden een paar politiemannen te discussiëren met een automobilist, die kennelijk nog niets wist van de dreiging die hem boven het hoofd hing. Ze beenden naar het eerste meetpunt, Nicky voorop.

Rob pakte een vacuüm monsterzakje tevoorschijn en liet dat vollopen met lucht. Nicky zette een elektrostatisch gasmeetapparaatje aan.

Toen ze hun monsters hadden genomen, gingen ze op weg naar het tweede meetpunt. Nicky keek niet op of om, Rob wel, hij zag hier en

daar een gezicht achter een huiskamerraam, soms nieuwsgierig, vaker bezorgd. Een vrouw stond met een kind op haar arm, ze pakte het handje van het kind en zwaaide ermee. Rob zwaaide terug. Iemand anders stak zijn duim omhoog.

Ze sloegen een hoek om, liepen een straat in. Nicky had niets gezegd toen ze Hans op de wijkplattegrond het tweede kruisje zag zetten. Het kruisje dat terecht kwam middenin haar geboortestraat. Niet ver van het huis waar ze al jaren niet meer was geweest.

In de beslotenheid van haar masker praatte Nicky Hoksbergen op zichzelf in.

Je bent iemand anders nu, betoogde ze, terwijl haar motorlaarzen in de oude voetstapjes van haar kinderschoenen traden. Je bent een

*Het schip kreunde luid.
Alleen de achterste helft
stak onder de brug uit.*

volwassen vrouw, wetenschappelijk onderzoeker en MOD'er. Je bent ontsnapt. Ontsnapt aan deze plek.

Op het meetpunt aangekomen deed ze haar werk zonder op of om te kijken, volledig geconcentreerd. Daar was ze op getraind, daar was ze ook goed in, altijd al geweest. Nicky Hoksbergen kon zich heel goed afsluiten van alles om haar heen, zich op maar één ding richten, en dat dan heel goed doen.

Dat heb ik van hém, wist ze.

Van Grootmeester Ger.

Ze zuchtte en schudde de gedachten van zich af. Maar ze stond nu eenmaal te werken met haar rug naar de plek waar ze haar ouderlijk huis wist, waar ze haar moeder voor het huiskamerraam vermoedde met het verschrikte vogeltjesgezicht dat ze voor panieksituaties in voorraad had, en waar haar vader...

Het gezicht van haar vader doemde voor haar geestesoog op, met in zijn ogen teleurstelling en een verschrikkelijke verlatenheid. Dit was het gezicht zoals ze het zich altijd had voorgesteld, na haar ontsnapping.

Ja, die ontsnapping was hardhandig geweest. Maar hoe had het anders gemeeten?

Het was hij of ik, dacht ze.

'Klaar?' vroeg ze aan Rob. Haar stem klonk vreemd vervormd door het spraakmembraan in haar masker.

Rob knikte.

Nu was het zaak om snel terug te lopen, en te hopen dat het goed zat, dat de mensen hier geen gevaar liepen. En dat zij zelf niet nog een keer terug hoefden voor nieuwe metingen, dieper in de wijk.

'Hé,' zei Rob. Hij tikte Nicky op haar schouder. 'Moet je nou zien.' Ze keek, ze moest wel.

Voor een van de huizen, op een bankje, zat een man.

Het huis was haar ouderlijk huis, en de man was haar vader.

Hij keek naar haar.

Zij keek naar hem.

Even had ze het gevoel dat ze zonk. Toen greep ze de reddingsboei van haar training.

'Wij moeten dóór, het lab zit te wachten,' zei ze tegen Rob. 'Ik bel Hans, dan kan hij regelen dat er onmiddellijk iemand heen gaat.'

En ze keerde zich met een ruk om en zette met grote passen koers terug naar de Botlekbrug, terwijl ze het nummer van Hans intoetste.

Opnieuw was Nicky Hoksbergen blij met de beslotenheid van haar masker.

Hij had haar vast en zeker niet herkend.

Maar die opluchting werd al snel verdrongen door een heel andere emotie.

Hij was oud geworden in die paar jaar. Haar vader, háár vader, was een oude man.

Het zweet brak haar uit, het masker begon haar te benauwen. Ze zag hem weer zitten, op dat bankje, kwetsbaar, onbeschermd.

Aan de andere kant: hij leek nergens last van te hebben.

Ineens moest ze er bijna om lachen. In zekere zin fungeerde haar vader nu als het kanariepietje dat ze vroeger in de kolenmijnen hielden bij wijze van uitiem meetapparaat met de meest simpele gebruiksaanwijzing: zolang het pietje leefde, was de lucht veilig.

Maar nee, het was niet leuk. Ze kon wel janken. Want boven alles uit vlijmde het pijnlijke besef: zij was van hem weggerend. Wéér. Het was nu anders, ze moest wel. Maar toch. Weggerend.

En plotseling werd ze kwaad. Wat dééd ie daar dan ook?

Stille lente

Daar ging ze weer, dacht Ger Hoksbergen. Wéér.

Voor de zoveelste keer liet ze hem haar rug zien. Het was zijn lot, zeker. Dat had ergens iemand om de een of andere reden voor 'm bij elkaar gedobbelde. Dat ie op z'n 41e zijn hart verloor aan een petieterig hebbedingetje dat zonodig groot moest worden. En hoe groter ze werd, hoe vaker en onherroepelijker ze aan hem ontsnapte, terwijl hij toekeek. Toekeek hoe ze hem achterliet.

Hij had haar aan zien komen, samen met die andere rakker. Hee, had hij eerst gedacht, die ene lijkt wel een meissie. Hij had z'n ogen toegeknepen. Die lange benen. Die kordate stap. Haar trotse houding, altijd kaarsrecht, zelfs met dat ding op haar rug. Haar gezicht zat achter een gasmasker, maar hij wist het zeker.

Nicolien.

Ze kwam naar hem toe!

Hij had al willen opstaan. Die knieën, die konden hem wat. Dit was Nicolien. Zijn Nicolientje, die bij hem terugkwam. Het meisje dat zijn wereld kleur had gegeven. Nicky, hij zou haar nu zelfs Nicky noemen, als ze dat nog steeds wilde. Dit keer zou hij niet schreeuwen of de naam die hij haar had gegeven soms niet goed genoeg was, of zijn huis en het eten dat hij haar gaf soms ook niet goed genoeg voor haar waren, en het dure geld waarmee hij haar boeken betaalde.

Nicky.

Misschien kon hij er wel aan wennen.

Zij en die rakker waren een eind verderop stil blijven staan. Hij kon wel raden wat ze deden: metingen, gasmetingen. Hij wist niet eens dat ze zulk werk deed. Zijn vrouw natuurlijk wel. Hij wist best dat die twee met elkaar belden, als hij er niet was. Ger was niet gek.

Hij wist ook dat ze na haar studie bij een of ander onderzoeksinstituut was gaan werken. Hij had nooit goed begrepen wat ze daar nou precies deed. Maar dit, dit begreep hij wél. Moet je zien, hoe zeker haar bewegingen, hoe geconcentreerd ze te werk ging. Recht-zo-die-gaat. Zijn zijderupsje.

Het liefst was hij meteen naar haar toegelopen. Maar hij mocht haar niet storen nu. Dat snapte hij best.

Nicolien.

Nicolien was hier.

Nee, niet Nicolien, Nicky, hij moest nu al oefenen, geen fouten maken nu.

Nicky.

Zo had hij zitten wachten op z'n bankie, tot zijn dochter klaar was en zijn richting uitkeek. En eindelijk had ze dat inderdaad gedaan. Zie je wel, dacht hij, ze had hem best gezien, ze had alleen eerst haar

werk af willen maken. Nu keek ze naar hem. Ze wendde haar blik niet af.

Hij was begonnen op te staan. Maar toen gebeurde het. Ze had zich met een ruk omgedraaid en was weggelopen.

En nu zat hij hier. Alleen. Nee, niet alleen. Samen met zijn oude woede. Er was niets veranderd. Niets. Ze moest hem niet. Hij was te min voor haar. Nu zag hij ook wat er werkelijk was gebeurd. Ze was hier gekomen met haar gasmasker op en meetspullen in de aanslag om hem in te wrijven hoe fout zijn wereld was. De wereld die hij met z'n eigen ellebogenstoom had opgebouwd, hij, Grootmeester Ger, de Toverlasser.

De oude woede. Wanneer had hij die voor het eerst gevoeld? Hij zag haar weer slungelig op de bank hangen; het was in de tijd dat hij al thuis zat met z'n versleten rug en z'n kapotte knieën, uitgerangeerd, weggebonjourd. Het nieuwe groene bankie stond buiten te glimmen, maar hij wilde er nog niet aan. De onrust zat in z'n lijf. Z'n handen smachtten naar een laswerk, iets moois, iets moeilijks wat niemand anders kon. Hele dagen liep hij met zijn beursgeslagen ziel onder z'n arm.

En zij had om de een of andere reden vrij en hing daar maar op die bank, dagenlang, met een boekie. *Silent Spring* heette het, hij zou het nooit vergeten. Hij dacht: een keukenmeidenromannetje. D'r neus in dat boekie, d'r haar voor d'r gezicht, geen boe of bah, en op het laatst werd hij het zat.

‘Wat lees je?’ had hij gevraagd.

Zonder op te kijken antwoordde ze: ‘Silent Spring.’ Ze zweeg even en zei toen: ‘Dat betekent stille lente,’ en las door.

Een hete steekvlam was door zijn lichaam geslagen. ‘Je denkt zeker dat ik geen Engels kan, hè? Dat je vader dom is? Nou, ik kon al Engels voordat jij geboren was! Maar ja, dat is maar havenengels hè, en geen boekenengels!’

Toen had ze eindelijk opgekeken, die felle blauwe kijkers van haar op hem gericht. En langzaam, heel langzaam, had ze het boek naast zich neergelegd, was opgestaan en de kamer uitgelopen.

Nadat hij de buitendeur achter haar had horen dichtslaan, had

hij het boekie opgepakt. Hij had het omgedraaid en de achterflap gelezen. *Special 35th Anniversary Edition*, stond er met vette letters. Z'n havenengels was net goed genoeg om de rest te begrijpen. Het ging helemaal verkeerd met de aarde en dat was de schuld van de mens, die gedachteloos pesticiden en andere chemicaliën in het rond strooide, en als we niet uitkeken bleef er geen vogel over om te zingen in de lente en trouwens ook geen mens om daarnaar te luisteren. *Rachel Carson's bestselling analysis became the cornerstone of environmental awareness, and is today as relevant as in 1963.*

Hij deed het boekie open en zag dat Nicolien overal strepen had gezet en dikke uitroepetekens.

Toen had hij nog een tijdje als een blindgezette kraan met dat boekie in z'n hand gestaan. Zijn meisje, zijn meisje, praatte verdorie

Zijn meisje praatte verdorie meer met zo'n rôtboekie dan met hem.

meer met zo'n rôtboekie dan met hem.

Ergens in diezelfde tijd had ze aangekondigd dat ze naar de universiteit wilde en dat dat ook kon, met haar cijfers. Ze zei, met een smeekbede in haar ogen: ‘Maar het kost wel geld...’

Zijn dochter, op de universiteit! Hij kon het niet bevatten.

‘Ik kan er een baantje bij nemen,’ zei ze vlug, ‘Krantenlopen, of achter de kassa. En ik krijg studiefinanciering, maar ik weet niet hoeveel en of dat genoeg is. En de boeken... Boeken zijn duur...’

Haar ogen glansden. Zijn hummel. De universiteit! ‘Geen punt hoor, meissie,’ had hij gezegd. ‘Zorg ik voor.’ Alles om haar blij te maken.

En toen had hij gevraagd wat ze dan wilde gaan studeren.

‘Milieukunde,’ had ze gezegd.

Toen brak er iets in hem.

Ze dééd het er gewoon om.

Hij was opgestaan en weer gaan zitten. En toen had hij gezegd: ‘Daar komt niets van in.’

Geschrokken keek ze hem aan. ‘Waarom niet?’

Waarom niet? Moest hij dat nog uitleggen? Misschien had hij dat moeten doen. Maar hij was aan het bazelen geslagen over modegrillen die over een paar jaar vergeten zouden zijn en over ongewassen jongens met vilthaar. ‘Over m'n lijk,’ zei hij.

‘Nou, dan niet. Dan neem ik twee baantjes.’ Een knallende deur, en weg was ze.

Stille Lente. Nou, dat was het geworden ook. Als hij haar al zag, dan zat ze te leren voor haar eindexamen. Of te neuzen in studiegidsen. En overal in huis lagen boeken die over ‘het milieu’ gingen, en waarvan hij steevast de achterflap las, die steevast vertelde dat wat hij had gemaakt, waar hij voor stond, niet deugde.

Ze zeiden nauwelijks meer iets tegen elkaar. Alleen als het echt moest, en dan met afgewende blik.

Op een dag, tijdens het eten, het was vlak voor de uitslag van haar eindexamen, kwam de genadeklap.

‘Ik ga in Wageningen studeren. Ik heb al een kamer.’

De stille lente was nooit meer overgegaan.

Ger Hoksbergen zat op z'n bankie voor z'n huis, en keek zijn wegbenende dochter na. En hetzelfde kwam over hem als altijd: zijn woede veranderde hem in een onbewegelijk, onverzettelijk rotsblok.

Nou goed, dacht hij. Dan niet.

Het was dezelfde woede die hem had bewogen, of beter, niet had bewogen, in de roemrijke stakingsjaren. Toen ze met z'n allen de kranen blind zetten en de haven platlegden. Omdat de bovenbazen de rakkers die zich voor hen hadden versleten ineens niet meer nodig hadden. Alles was volgebouwd, de hazen waren verjaagd, en de rakkers konden vertrekken. Het havenwerk dat bleef, besteedden ze liever uit aan glimmachines. Mooie Monty bijvoorbeeld had huppettee mogen inpakken.

Je gaf het beste wat je had. En dan moesten ze je niet meer.

Daar werd Ger Hoksbergen nou boos van. En als Ger Hoksbergen boos was, dan ging hij bij wijze van spreken zitten en kwam hij niet meer van zijn plaats. Dan moesten ze maar eens eventjes naar hém komen opstomen, die bovenbazen. Ook als alle anderen het allang wilden opgeven, bleef hij stug en vastberaden. Laat ze maar komen. Ik kan wachten. Ik kan héél goed wachten.

De oude man zat op z'n bankie. Zijn massieve lijf vierkant, zijn mond een stugge streep.

Laat haar maar naar mij toe komen.

Ik sta niet meer op tot ze komt.

De breuk

En immens metaalknersend kabaal klonk vanonder de Botlekbrug. Het schip, vastgewrikt onder het lage brugdeel, leed. De vloed kwam opzetten en het water duwde het met nog meer kracht tegen het staal. Het schip kreunde, gilde het uit. De kapseizende beweging die het al had ingezet, de enige, zelfvernietigende oplossing voor deze kwelling, zette zich met nog grotere kracht door en werd tegelijkertijd met nog grotere kracht tegengewerkt. Het leek een kwestie van tijd,

dan zou het schip zich losmaken van de brug en onmiddellijk zinken. Of, erger, breken. En dan zou het levensgevaarlijke gas in grote, onstuutbare wolken vrijkomen.

Uit verschillende spuitmonden kwam een continue stroom schuim. De containers moesten voortdurend bespoten blijven. De lekkende stoffen waren zo licht ontvlambaar dat één vonkje al genoeg kon zijn om de boel in de lucht te laten vliegen.

Weer andere spuitmonden vormden samen een waterscherp tussen het schip en Hoogvliet. Een muur van water om de gevaarlijke stoffen die de wind die kant kon opblazen zo veel mogelijk tegen te houden.

Hans stond te overleggen met de officier van dienst van de brandweer en de chemisch adviseur van de Milieudienst Rijnmond. Toen hij Nicky en Rob zag aankomen zei hij: 'Ga maar meteen door naar het mobiele lab, ik kom zo.'

Nicky had haar masker al af: ze waren hier immers bovenwinds. Met diepe teugen zoog ze de frisse lucht in haar longen. Ze gaven de monsters af in het lab, waar andere MOD'ers direct aan de analyse begonnen. Daarna gingen ze op zoek naar een kop koffie, een slok water desnoods, iets om de rubberen droogte in hun mond te bestrijden, voordat ze de wijk misschien opnieuw in moesten.

Van hier konden ze het schip niet zien, maar wel horen. 'Ik vraag me af hoe lang dat nog goed gaat,' zei Nicky.

'Voor Hoogvliet zou het beter zijn als de boel de lucht inging,' zei Rob. 'Beter dan dat urenlang lekken van dat gas. Die mensen zitten nu toch allemaal al binnen. Eén snelle fik, één grote rookwolk, even de adem inhouden daar, en dan klaar en allemaal weer naar buiten, herfstblaadjes harken.'

'Niet allemaal,' zei Nicky.

'Wat?'

'Ze zitten niet allemaal binnen.'

'De politie is toch allang naar die man toe, neem ik aan?'

Nicky knikte.

Ze keek om zich heen. Een eindje verderop was een roodwit lint gespannen. Daarachter stonden mensen te kijken: Shellwerknemers, van

de brug gehaalde vrachtwagenchauffeurs, journalisten met camera in de hand of mobiele telefoon aan het oor. Dit alles tegen de skyline die ze zo goed kende, de schoorstenen, de tanks, de kranen. Een wereld die, dat zag ze nu ook, grandeur had. Die van een koele, imposante pracht was.

Ze draaide zich om en keek in de richting van het buurtje waar ze was geboren. Van hieruit was het niet te zien, maar ze had het nauwkeurig op haar netvlies. Dat kneuterige woonbuurtje met z'n tuinkruidenstraten, waar de mensen hun kleine bestaan leidden in de omarming van een industriële enormiteit. Waar ze zich staande hielden temidden van hun eigen schepping, een schepping die hun boven het hoofd was gegroeid, die wel door mensen was gemaakt maar niet meer helemaal des mensen was.

Nicky had haar masker al af: ze waren hier immers bovenwinds.

Het zo kwetsbare evenwicht, waar ze haar werk van had gemaakt.

Peinzend stond Nicky Hoksbergen daar. Ze keek naar de wereld waaruit ze was ontsproten. En iets van de weerstand die haar sinds de oproep die ochtend had beheerst, viel weg. Ze was eigenlijk helemaal niet ontsnapt, realiseerde ze zich. Ze wortelde nog steeds met huid en haar in deze plek.

Was dat eigenlijk erg?

Dit was wat ze wás.

Een boven de Oude Maas vliegende politieheliporter verklankte de spanning die in de lucht hing. Het kon niet lang meer duren, het was buigen of barsten.

De officier van dienst en de chemisch adviseur stonden gebogen over een plattegrond, samen met een politieman. Hans was onderweg naar het mobiele lab. Een collega kwam net daaruit tevoorschijn en maakte een wiebelende beweging met zijn hand die betekende: 't is daar niet kritisch met die emissie, maar helemaal goed zit 't ook niet. We moeten dus hoe dan ook terug, wist Nicky.

De gedachte aan de oude man op zijn bankje probeerde ze naar haar achterhoofd te verbannen. Als het goed was, was hij al naar binnen gebonjourd door de politie. Zo niet... Als ze dit allemaal zo aanzag kon elke seconde tellen. Als die container scheurde en al dat spul uitbraakte...

De spanning hing zo elektriserend in de lucht dat ze dacht hem aan haar nekhaartjes te kunnen voelen.

Hans kwam bij hen. 'Ze gaan evacueren,' zei hij. 'De lucht is nog maar in heel lichte mate besmet, maar het risico wordt te groot. Jullie moeten als de wiedeweerga terug voor nieuwe metingen.' Hij pakte zijn plattegrond erbij en begon aan te wijzen waar ze dit keer moesten meten.

Maar zijn begeleidende woorden gingen verloren in een oorverdovende, metaalscheurende knal. Het kwam van de kant van de brug. Iedereen, elk levend wezen op en rond de centrale post, draaide zijn hoofd met een ruk die kant uit, al konden ze niets zien.

Dit kon maar één ding betekenen.

Rob stond nog te knikken van ‘zie je wel’, toen Nicky haar sprint naar het mobiele lab al had ingezet. Ze griste een extra ademluchtset van een haak, klemde die onder haar arm, en rende ervandoor, haar masker weer over haar gezicht trekkend.

In een flits zag ze het schip, of dat wat ooit een schip was geweest, de hectische havendienstbootjes, het waterscherp van de brandweer. Ze hoorde Rob die achter haar aankwam, dat moest hij ook, altijd samen blijven was het devies, vuistregel van de MOD. Al had wat ze nu deed niets met haar werk te maken. Ze wist zelfs dat ze ervoor op haar kop zou krijgen, ze hóórde het Hans al zeggen: ‘Niet erg professioneel hè, Nicky...’

Ze hield op met denken. Ze rende, vlóóg het hondenpoepbosje door, voelde het gewicht van de extra ademluchttank niet eens. Er stond haar maar één ding voor ogen: zo snel mogelijk bij die oude man op dat bankje zijn, die onmogelijke, bezitterige, o zo overgevoelige en koppige man - haar vader.

Want ineens had ze beseft, en meteen ook zeker geweten: die politie-man had natuurlijk geen beweging in hem kunnen krijgen.

Ze kende 'm.

De las

Ger Hoksbergen zat nog steeds op z'n bankie, massief, zwaar, onverzettelijk, toen hij de klap hoorde. Hij stond meteen over-eind. En begon te lopen.

Nicolientje. Zij was dáár.

Zelfs zijn knieën begrepen het belang van het moment en droegen hem zo goed ze konden de straat uit, maar al snel kreupelde hij, buiten adem. Doorzetten, dacht hij. Hij was de Grootmeester, de Acrobaat, die ging waar niemand gaan kon en ondersteboven hing te lassen als het moest.

Dóórzetten.

Nog ver buiten zijn zicht liep een langbenige gestalte snel op hem toe. Nicky Hoksbergen rénde de bocht door, met in haar armen de lucht voor haar vader.

Sneller, ze moest sneller...

Terwijl de oude man en de jonge vrouw op elkaar toebewogen, hing er rond het gebroken schip opeens een vleug van versgemaaid gras. Het methylochloorformiaat dat ontsnapte viel deels uiteen, en daarbij kwam onder meer fosgeen vrij, een stof die zó lekker rook dat je bijna niet kon geloven dat het dodelijk was.

De ontsnapte wolk verplaatste zich maar langzaam, rekte zich bijna onwillig uit over het water. Want de weergoden waren de mens genadig vandaag. De wind was afgenomen, en hij had zijn koers wat

Nicky Hoksbergen rénde de bocht door, met in haar armen de lucht voor haar vader.

verlegd. Het gas dat rond het schip hing dreef niet in de richting van Hoogvliet, maar iets meer naar het westen. Maar ook weer niet zo ver naar het westen dat de wolk naar Spijkenisse ging. Hij bleef precies tussen de twee Botlekdorpen hangen, netjes tussen de oevers van de Oude Maas in, waar niemand woonde en waarvan de overige schepen zich allang hadden teruggetrokken.

De twee mensen die door het hondenpoepbosje op elkaar af liepen wisten dat niet. De jonge, gemaskerde vrouw liep steeds sneller, de oude, logge man steeds langzamer, maar toch zo hard als hij kon, dat kon iedereen zien. Dat zag ook zijn dochter.

Toen ze vlak bij elkaar waren, hielden ze allebei even in. Heel even maar. Daarna zetten ze tegelijkertijd de laatste paar stappen. Nicky haalde zwigend de cilinder vanonder haar arm, drukte het masker op haar vaders gezicht, gespte het vast, hing hem de fles om. Toen bleven ze heel even tegenover elkaar staan. Ze keken naar elkaar. Geen van beiden kon de glimlach om elkaars mond zien. Maar ze zagen elkaars ogen, en dat was genoeg.

En op dat moment gebeurde wat de hele ochtend al in de lucht hing. Ergens in het brekende schip ontstond een vonk, en die vonk ontstak het deel van de gaswolk die daar nog rondhing, en de explosie die daarop volgde was een ontlading.

Ger Hoksbergen keek naar de rug van zijn dochter die zich met grote stappen verwijderde. Maar dit keer zonder het gevoel dat er een breek-

ijzer in z'n borst werd gezet en hem doormidden reet.

Recht-zo-die-gaat, dacht hij. En nu op naar de vrouw. Hij had haar goed nieuws te brengen, want Nicolientje kwam thuis. Straks, als ze klaar was met haar werk. Niet voor altijd natuurlijk, maar dat hoefde ook niet. Nou ja, dat hoefde natuurlijk wél. Maar een ware Grootmeester weet dat je een breuk niet altijd precies zó kan lassen als je wilt.

Als ze maar af en toe naar hem toekwam, zijn Nicolien.

Nee, niet Nicolien.

Nicky.

Hoewel.

Ger Hoksbergen verschikte de schouderband van zijn ademluchtfles wat. Ademde diep in. Hij dacht terug aan Mooie Monty aan het zuurstof, toen in het ziekenhuis, op 7 augustus 1979, die gedenkwaardige dag, lang geleden.

Nee, niks lang geleden. Het was alsof het gisteren gebeurd was.

Monty de Krabbelaar, die naar elke vrouw keek, maar geen oog had gehad voor de allermooiste van de hele wereld: het meisje dat haar bedje had in Gers grote, vierkante handen. Zijn grootste trots. Nicolientje.

Nicolientje...

Het was niet anders. Voor hem zou ze wel altijd Nicolientje blijven. Het kleine meisje dat zijn wereld kleur gaf.

Alhoewel.

Als Mooie Monty haar nú eens zou kunnen zien! ●

MIDSUMMER MADNESS

The All Shakespearean Quadracentennial Cruise

CAPTAIN'S LOG, 28-06-2016, 56°02'N 12°37'E

Gisteren 22.46 uur plaatselijke tijd voor anker gegaan voor Helsingør, Denemarken.

De reis vanaf Ornes nabij de poolcirkel is zonder incidenten verlopen. De middernachtelijke voorstelling aldaar - mét zonlicht! - van 'A Midsummer Night's Dream' kreeg enthousiaste reacties. Wel heeft de ship's doctor een verhoogde vraag naar slaap- en kalmeringspillen gerapporteerd, een gevolg van het gebrek aan nachtdonker.

De daar soms mee gepaard gaande Midsummer Madness heeft zich tot nu toe niet voorgedaan.

Niemand aan wie detective Muddleby het later vroeg, kon zich herinneren haar aan boord te hebben zien komen. Niet dat dat zo verwonderlijk was. Arabella Bock was een oudere dame, en van alle mogelijke verschijningsvormen van de mens is de meest onopvallende wel juist die: *de oudere dame*. Men neme een vrouw, ontdoet haar van haar jeugd, duwt haar een goed eindje in de richting van de gemiddelde levensverwachting, en ze lijkt als vanzelf omhangen met een magische mantel die haar aan de aandacht van haar medemens onttrekt.

Als Arabella Bock nu nog groot was geweest, maar ze was klein en smal. Zo klein en smal zelfs dat haar schaduw zich beter thuisvoelde bij die van kinderen dan bij die van volwassenen. En al school er in haar Indisch-donkere ogen een glimmertje waarvoor hetzelfde gold, het was in alle opzichten gemakkelijk om het oudere dametje met haar keurig opgestoken grijze haar over het hoofd te zien.

Dat deden haar meeste medepassagiers dan ook. Ook het vijftal landgenoten dat op een zonnige ochtend het schip verliet en op weg ging naar Elsinore. Zo keek niemand lang genoeg naar haar om op te merken dat haar wandelstok een fijntjes gesneden knop had in de vorm van een slangenkop. Een knop die de enkeling die wél goed keek een vrolijke knipoog gaf.

Het was een warme dag. Slot Kronborg verhief zich parelend in de zon op zijn landtong, voor driekwart omspoeld door het kalme, met een vuilrood waas bedekte water van de Sont. Ooit, toen de Oostzeehandel nog bloeide, spekte deze 'Sleutel van de Sont' de Deense schatkist met rijke tolinkomsten. Nu, in de eenentwintigste eeuw, genoot het meer faam als Elsinore, de plaats van handeling van Shakespeare's *Hamlet*.

Bianca Roselaer - lang, blond en weelderig - had er geen oog voor. Verlangend keek zij naar een strandje vol zoonanbidders aan de voet van het bastion. Voor de zoveelste keer trok ze de losse hielriempjes van haar goudleren sandaaltjes op.

'Vanmiddag ga ik ook, hoor,' zei ze met een pruillip die haar erg goed stond. 'Jammer alleen dat het water zo vies is.'

'Het is niet vies, pop.' Leon Roselaer zei het op de opgelegd geduldige toon die hij speciaal voor haar in voorraad had. 'Het zijn algen. Puur natuur!' Hij was een stuk ouder dan zijn vrouw; een grote, brede vijftiger met een joviaal voorkomen, eigenaar van een Limburgse wijngaard die bloeide dankzij de opwarmende aarde.

'Nou, ik vind het vies. Wat jij, Emiel?' Bianca draaide zich om naar haar zwager. Maar Emiel Roselaer, Leons jongere broer en junior partner in het wijnbedrijf, haalde ongeïnteresseerd zijn schouders op.

Iedereen wie detective Muddleby er later over aansprak, wist te vertellen hoeveel de twee broers van elkaar verschilden.

Leon was de man van de druivenstokken, de wijnvaten, en de brede ambachtelijke handen. Emiel de man van de *targets*, de lucratieve contracten, en het zorgvuldig geföhnde haar.

Dat wist ook het echtpaar dat voortdurend bij de Roselaers leek te willen aanklappen. Wouter J. Stipriaan, dé nieuwe Nederlandse Shakespearevertaler, was een onooglijk mannetje dat het goed met zichzelf getroffen leek te hebben, vooral als hij een passend citaat wist, zoals nu.

'*There's something rotten in the state of Denmark*,' declameerde hij gedragen.

Niemand reageerde.

Zijn echtgenote, Merel Stipriaan, was het soort vrouw dat in het niet

viel bij de Bianca's van deze wereld. Ze was een gewezen bejaarden verzorgster wier blik de triestigheid van steunkousen en oversized luiers nooit meer kwijt was geraakt. Ze was dan ook de enige die het oude dametje, dat als een *afterthought* achter hun groepje aankwam, een tweede blik had gegund.

Pas toen het groepje de toegangspoort van Kronborg naderde, leek Bianca Roselaer te ontdekken waar ze eigenlijk was.

‘Nou já zeg, dat kasteel is lang zo oud niet als ik dacht! Wanneer leefde die Hamlet eigenlijk?’

‘Hamlet heeft nooit bestaan, pop.’

‘Z'n vader toch wel? Die was toch de koning van Denemarken?’

‘Neenee, Hamlets óóm was de koning van Denemarken.’

Bianca fronste en hield even stil, alsof denken en lopen twee activiteiten waren die niet samengingen. Als vanzelf schaarde Wouter J. Stipriaan zich aan haar zijde. ‘U heeft beiden gelijk,’ begon hij op docerende toon, en keek zeer verstoord toen het piepen van Leons mobieltje hem onderbrak.

Leon bleef staan terwijl de rest doorliep, en Stipriaan hervatte zijn college.

‘Ziet u, mevrouw Roselaer, het punt wat u aanstipt is nu precies het gegeven waar *Hamlet* mee inzet. Hamlets vader, koning van Denemarken inderdaad, zij het in louter fictieve zin, werd vermoord door zijn jongere broer. Aldus erfde die broer de kroon, en hij huwde ook maar meteen de weduwe. Een even klassiek als tijdloos gegeven: de strijd om de macht die over lijken gaat. Over een paar dagen, in Inverness, zullen we datzelfde thema ook weer aantreffen bij *MacBeth*...’

‘Hoe deed hij het?’ Voor het eerst liet Emiel Roselaer van zich horen.

‘Deed wat?’ vroeg Stipriaan.

‘Zijn broer vermoorden...’

‘Met gif. Hij goot gif in zijn oor.’

‘Jakkes, echt waar, in zijn óór?’ Dit was Bianca weer.

‘Wat voor gif?’ vroeg Emiel door.

‘Tja, daarover zijn de deskundigen het niet eens... De geest van de

vermoorde koning noemt het *hebenon*, maar niemand weet wat dat zou moeten zijn. In mijn eigen recentelijk uitgegeven vertaling heb ik om puur esthetische redenen gekozen voor doodkruid, oftewel wolfskers, een zeer giftige plant.’

De toegangspoort tot het kasteel heette Zwarte Poort, vanwege de diepe duisternis binnenin. Het was in feite een lange tunnel door het binnenste bastion, en doordat de tunnel in een s-bocht liep, viel het licht er niet doorheen. Wie aan het ene uiteinde stond, kon het andere uiteinde niet zien.

In het duister van de poort begon Stipriaan te citeren wat de vermoorde koning tegen zijn zoon Hamlet zei.

*‘Ik houd het kort. Ik lag te slapen in mijn tuin,
Zoals altijd zo rond het middaguur,
Toen je oom, die dat wist, naar me toesloep,
Een flesje duivels doodkruid in de hand.
Toen goot hij in de schelpen van mijn oor
Dat zeer vergiftig sap...’*

Vreemd hol en onheilspellend galmden de eeuwenoude woorden op in het donker.

*‘... waarvan 't effect
Zó opponeert aan 't mensenbloed,
Dat het, kwikzilvervlug, een weg baant
Door de tunneltjes en stegen van het lijf
En als bij toverslag het goede bloed
Verdikt en schift...’*

Toen ook Arabella Bock de tunnel betrad, waren de voorste vier allang door de dichte duisternis opgeslokt. Toch was nog goed te horen hoe Stipriaan ten slotte alles uit de kast haalde en op overdreven spookachtige toon galmdde: *Moord! Een vuige, vuile moord!* en hoe Bianca Roselaer bijpassend giechelde.

De laatste echo stierf weg.

Nu pas arriveerde ook Leon Roselaer bij de Zwarte Poort, opgewonden in zijn telefoon pratend. Hij keek even op. De enige persoon in zijn blikveld was een ouder dametje.

‘Man, ik weet niet hoe ik je moet bedanken,’ vervolgde hij zijn gesprek. ‘Je hoort nog van me!’

Hard sloeg hij tegen de tunnelmuur, en riep in het Limburgs: *‘De valerik, de verdómpe klôts! Mit mien wien!’*

Ook deze woorden galmden onheilspellend na in de duisternis...

*Arabella Bock
was een oudere dame...*

Remember me!

CAPTAIN'S LOG, 30-06-2016, 57°1'N 7°49'E, SNELHEID 26 KNOPEN

We liggen op koers naar Inverness, Schotland.

Ter afsluiting van het Hamlet-programma serveert chef-kok Bordelli vanavond een speciaal menu. Ik zit aan het hoofd van een geheel Nederlandse tafel.

Er wordt zwaar weer verwacht.

* PERSONAL SUPPLEMENT

Ik kwam er niet onderuit om de Hollandse wijnboeren een keer uit te nodigen aan de kapiteinstafel. Per slot van rekening zijn zij de leveranciers van de Shakespearerejubileumwijn Midsummernights Dream – een riesling waarvan de kwaliteit helaas nauwkeurig correspondeert met de verkeerde spelling op het etiket...

De *Futura* was een elegant cruiseschip, eigendom van een Nederlandse reder en varend onder Nederlandse vlag, al was het voor de gelegenheid ingehuurd door een Engels cruisebedrijf. De officierscrew was Engels, evenals de meeste passagiers.

In snel verslechterend weer stoomde de *Futura* op naar de Noordzee. De loodgrijze golven werden met de minuut hoger en wilder, en donkere wolken hingen daar als dicht opeengepakte vuisten boven. Niemand van de passagiers waagde zich buitendecks. Of toch: op een metalen achteraftrappetje wankelden twee jongemannen in beschonken staat; stommelend hielden ze elkaar ternauwernood in evenwicht. Ze hoorden het naderend getik van een paar fijne dameshakjes niet, en toen een stem hen plotseling toesprak, leek die uit het niets te komen.

‘First time at sea, gentlemen?’

Het oudere dametje trippelde langs hen heen met een air alsof ze op een zonnige middag kalmpjes door een winkelstraat liep. Aan haar onderarm bungelde een wandelstok, waarvan de slangvormige knop de jongens fijntjes een knipoog gaf.

‘To be or not to be, that is the question,’ oreerde Wouter J. Stipriaan, een gegrillde coquille op zijn vork geprikt. ‘Maar dé vraag is: is dit nu

letterlijk op te vatten, dat wil zeggen, als tegenstelling tussen het feitelijke leven en de feitelijke dood? Of toont Hamlet zich hier de eerste existentialist en stelt hij het verlangen ter discussie om zichzelf als zijnde volledig te realiseren?’

Niemand gaf hem antwoord.

Stipriaan was op gang gebracht door het eerste gerecht, dat de naam *To be or not to be* droeg. De toelichting op de menukaart: ‘Het eenzame, stormachtige bestaan van enkele coquilles op een met schuimkopjes getooide weidse zeespiegel van wier.’

‘Hoevelen,’ ging Stipriaan voort, zijn vork nog steeds zwevend tussen bord en mond, ‘hoevelen van mijn collega-vertalers hebben niet hun tanden op die passage stukgebeten!’ Hij somde op: ‘Te zijn of niet te zijn, dat is de vraag. Bestaan of niet bestaan, dáár gaat het om! De vraag is: wil ik dood of wil ik leven? Leven of sterven, dat..’

Het zilver en kristal op de eettafels weerkaatste vrolijk het overvloedige lamp- en kaarslicht. De heren waren veelal in smoking, hun dames in prachtige kleuren. Het eten was uitstekend, de wijn niet minder, en knipmes-kelners weefden hun gediensstige web tussen de tafels.

Ondanks dat alles wilde aan de kapiteinstafel de stemming er niet echt in komen.

Het waren de broers Roselaer die als een dood gewicht op de sfeer drukten. Leon had iets stil wanhopigs over zich, alsof hij Thor de dondergod in een overmoedig moment had uitgedaagd voor een duel dat hij nooit kon winnen. Emiel deed zijn mond alleen open om er eten in te doen. Bianca, gestoken in een rode jurk die haar als een tweede huid omspande, zat ongemakkelijk tussen hen in.

Leon Roselaer was binnengekomen met onder zijn arm een doos wijn. ‘Het échte werk,’ had hij gezegd. ‘Voor bij het dessert. Moet nog wel koud gezet.’

Captain Victor Price was een zeer Engelse Engelsman, en stond direct hoffelijk op om zijn hoofdgast de plaats rechts van hem aan te bieden. Beleefd informeerde hij naar de karakteristieken van het cadeau.

‘*Best horse of the stable, Captain!*’ had Leon met nog enig enthousiasme

geantwoord. ‘De Roselaer Premium Sekt, twaalf jaar oud. Een pinot noir - van de druif waar mijn vader ooit mee begon.’ Hij keek peinzend voor zich uit. ‘Ik zie hem nog z’n jonge plantjes instoppen tegen de nachtvorst. Hij was vaak tederder in z’n omgang met de druiven dan met ons - nietwaar, Emiel?’

Zijn broer had hem alleen maar een donkere blik toegeworpen.

‘Elke ochtend,’ vervolgde Leon, ‘sloeg hij z’n kruisje opdat het maar een lekker warme dag mocht worden voor zijn lievelingen. Jammer dat hij onze huidige glorie-dagen niet kan meemaken... Hoewel... Ikzelf vraag me dagelijks af wat hij zou hebben gevonden van onze Midsummernights Dream. Een doorslaand marketingsucces, met dank aan mijn broertje hier; onze naam is nu gevestigd, dat is een feit, een heuglijk feit, nietwaar pop,’ wendde hij zich plotsklaps tot zijn

Slot Kronborg verbief zich parelend in de zon.

vrouw. ‘Maar mijn vader,’ vervolgde hij tegen Captain Price, ‘mijn vader zou zo’n slobberwijn nooit hebben gemaakt! Laat staan dat hij...’

Toen was hij stilgevallen. Hij was naar zijn brede handen gaan zitten staren, die hij om en om draaide alsof hij ze keurde. Toen de coquilles waren geserveerd had hij daar, geheel in zichzelf gekeerd, de groene ‘zeespiegel met schuimkopjes’ tot op het laatste mespuntje vanaf zitten schrappen. En sindsdien had hij geen woord meer gezegd, evenmin als zijn broer.

Een algemeen *ooh...* ruiste door de zaal: de tweede gang werd binnengedragen. Uit een hoge, zilveren schaal kolkte een dikke, witte nevel op, die over de rand naar beneden kroop en spookachtig wegdreef. Dit gerecht heette *The Ghost*, met als toelichting: ‘Een ijselijk opwarmertje,

‘Of toont Hamlet zich hier de eerste existentialist...?’

deze in -196°C stikstof bereide mousse van duivenlever.’

Captain Price richtte hoffelijk het woord tot Arabella Bock, die links van hem zat. ‘Ik kon uw lezing van een paar dagen geleden helaas niet bijwonen. Heb ik uit de aankondiging goed begrepen dat Shakespeare het op maar liefst 75 plaatsen in zijn werk over gif heeft?’

‘O, veel meer,’ antwoordde ze in perfect Engels. ‘Dat zijn alleen nog maar de vindplaatsen van het woord *poison* zelf!’

‘En u denkt dat al dat gif op een diepere betekenis duidt?’

‘Ach, diepere betekenis, diepere betekenis. Dat klinkt meteen zo hoogdravend, vindt u niet? Maar het is een feit dat Shakespeare er heel aardige spelletjes mee speelt. En ik ben gek op spelletjes!’

Captain Price zag de lichtjes in haar ogen dansen en moest glimlachen. Het oudere dametje bukte naar haar tasje, maar hij was haar voor en reikte het haar aan, waarna zij er een klein, gifgroen boekje uit haalde met de titel: *Het gif in het oor. Shakespeare en de slangenkuil van de geest.*

Ze vertaalde de titel voor hem. ‘Het is maar een liefhebberijtje, hoor, niks serieus. Geschreven na mijn pensioen. Mijn hele loopbaan stond in het teken van de harde feiten, *you see*. Toen dat afgelopen was, leek het me leuk om daar een beetje mee te gaan... spelen.’

Captain Price amuseerde zich steeds meer met dit bejaarde vrouwtje, dat er zo fijntjes bijzat in haar keurige, diepgroen zijden pakje. ‘Mag ik meedoen?’ lachte hij.

‘Natuurlijk!’ Ze sloeg het boekje open en wees op een afbeelding van een doosje Drostecacao, met een verpleegster die op een dienblad datzelfde doosje, met daarop weer diezelfde verpleegster, droeg. ‘Kent u dit? In Nederland noemen we dit het Droste-effect.’

‘A self-referential picture.’

‘Juist. U kent natuurlijk de scène in *Hamlet* waarin Hamlets vader zijn zoon vertelt over het gif dat in zijn oor is gegoten?’

Captain Price knikte. De hele tafel luisterde inmiddels mee.

‘Dan nu aan u de vraag wat het Droste-effect is dat Shakespeare in die scène heeft verstoppt?’

Captain Price dacht even na, de rest van de tafel deed met hem mee.

Hij trok bleek weg, snakte naar adem en greep naar zijn keel.

Stipriaan wilde al inspringen, maar Arabella Bock legde vlug haar vinger op haar mond.

‘Maar natuurlijk!’ riep de kapitein. ‘Als de geest van Hamlets vader hem die mededeling doet over dat gif in zijn oor, is precies die mededeling het gif dat hij in het oor van Hamlet giet!’

‘Precisely!’ Het gif van de verdachtmaking, van het opzetten van het ene familielid tegen het andere, het gif vooral van een overspannen ambitie, van de roep om wraak, om moord!’

Het spelletje van Arabella Bock had het ijs gebroken. Tijdens het hoofdgerecht - *O that this too too solid flesh would melt* (‘Hij smelt op de tong, deze tergend langzaam op 51°C gegaarde elandbiefstuk’) - vermaakte de kapiteinstafel zich met alle gifmoorden die voorkwamen in de langgerekte slachtpartij die *Hamlet* in feite was. Gif in het oor, gif in de wijn, gif aan het zwaard...

Het schip deinde op de onrustige zee. De wijn vloeide overvloedig, maakte de tongen los en bracht blosjes op de wangen. Bianca Roselaer vroeg om de paar minuten giechelend ‘wat ze toch in die wijn hadden gedaan’. Wouter J. Stipriaan hield een exposé over de al dan niet opzettelijke wisseltruc met de vergiftigde wijn in het toneelstuk. Emiel verruilde daarop tot hilariteit van de anderen pseudo-stiekem zijn glas met dat van zijn broer. Die verkondigde op zijn beurt dat gif een laffe, achterbakse methode was en dat hijzelf tien keer liever het zwaard zou verkiezen.

Terwijl de restanten van het hoofdgerecht werden afgeruimd, wendde Captain Price zich weer tot Arabella Bock - maar werd onderbroken door Leon Roselaer. De grote wijnbouwer stond moeizaam op en tikte met zijn dessertlepel nét naast zijn glas.

‘Emiel, wil jij ontkurken alsjeblijft?’ vroeg hij met enigszins dikke tong. Hij depte met zijn servet zijn voorhoofd en hief aan.

‘Captain, ladies, gentlemen. Het is mijn broer en mij een eer om u een drupje van onze grootste trots te mogen aanbieden. Het zou mij een plezier doen, kapitein, als u onze, als ik het zelf mag zeggen, *loepzuivere* Roselaer Winzersekt zou willen voorproeven. Om die reden heb ik een klein presentje voor u meegenomen.’ Hij haalde een

sierlijk vormgegeven zilveren bakje tevoorschijn en overhandigde dat aan Captain Price.

‘Dit is een zogeheten *taste vin*. Ik zal het u uitleggen. Wacht, ik pak de mijne, dan doe ik het even voor... Gut, waar heb ik dat ding nou...’ Hij zocht ongecoördineerd in zijn zakken.

‘Hier, neem de mijne,’ kwam Emiel.

Leon schonk Emiels *taste* vol en liet zien hoe de uit vele vlakjes opgebouwde binnenkant het licht van alle kanten door de wijn weerkaatste, ‘zodat de kleur goed kan worden beoordeeld’. Vervolgens nam hij een slok, liet die uitvoerig door zijn mond spoelen, smakte, slikte door. ‘Ah...’, verzuchtte hij, terwijl hij zijn ogen ten hemel sloeg. ‘Als mijn vader *dit* had mogen...’

Hij zweeg abrupt. Het bakje viel uit zijn trillende handen. Hij trok bleek weg, snakte naar adem en greep naar zijn keel.

‘Wat is er, Leon, zie je een geest?’ grapte zijn broer.

Maar Leon reageerde niet. Hij wankelde, zijn handen zochten blind naar houvast, maar vonden alleen het damasten tafelkleed. Langzaam begon hij om te vallen, waarbij hij het kleed en alles wat daarop stond met zich meesleepte.

En met een dreunende klap sloeg zijn grote lichaam tegen de grond.

Iedereen sprong op, Bianca begon hysterisch te gillen. Merel was als eerste bij de bewusteloze man. Met zekere gebaren maakte ze zijn vlinderstrik los en knoopte zijn overhemd open, terwijl Captain Price luid om de scheepsarts riep.

‘Hij leeft nog,’ zei de dokter tegen de kapitein. ‘Maar er is wel iets zeer ernstigs aan de hand.’

‘Hartaanval?’

‘Hm, nee. Ik zou eerder denken aan een acute vergiftiging.’

Vergiftiging! Als vanzelf draaide ieders hoofd naar de fles Roselaer Winzersekt, die naast Leon op de grond lag...

Bianca snikte luid en Emiel, met een verstard gezicht, trok haar tegen zich aan. Terwijl Arabella Bock naar de dokter liep, wenkte Captain Price een purser: ‘Roep Muddleby.’

Het was op dat moment dat enkele nietsvermoedende kelners het nagerecht binnen brachten.

Remember me! heette het. ‘De laatste woorden van de geest van Hamlets vader, gevangen in wolk van rozenbloesem en kruizemunt.’

Maar niemand had nog trek.

The poison of deep grief

CAPTAIN'S LOG, 01-07-2016, 57°29'N 0°02'W, SNELHEID 30 KNOPE

Vannacht om 03.15 uur is passagier Leon Roselaer overleden. De rederij is verwittigd en de voorlopige beleidslijn is: geen paniek veroorzaken en doorstomen naar Inverness.

Security officer Muddleby doet onderzoek. Ik heb hem gedetailleerd geïnformeerd over het verloop van het diner. Tevens heb ik hem geadviseerd om de hulp in te roepen van mijn tafeldame, een gepensioneerd toxicologe.

Security officer Roderick Muddleby had de tijd van zijn leven. Hij wist zelf ook wel dat dat *not quite done was*, maar het was nu eenmaal zo.

Eindelijk. Zijn eigen, echte, heuse zaak. Een moordzaak! Want dat er *something fishy* was aan het sterfgeval voelde hij aan zijn kriebelende neusharen.

Roderick Muddleby had het uiterlijk van iemand die op een achternamiddag al te haastig in elkaar was gezet. Hij had twee linkse armen, zijn benen waren te kort, zijn neus te scheef, en het haar dat van zijn schedel verdreven was nam revanche in zijn neus en zijn oren.

Al jaren slofte hij verongelijkt door het leven. Eerst als detective bij Scotland Yard, waar hij naar zijn eigen mening zwaar werd ondergwaarderd en nooit verder kwam dan de miezerige zaakjes, en nog te weinig verdiende ook - te weinig in ieder geval voor het huisje op het platteland waarover hij en zijn vrouw al zo lang droomden.

Daarom was hij security officer op de Futura geworden. Hier verdiende hij veel meer. Maar grotere mysteries dan wat kruimeldief-

stalletjes en een enkele dronkemansvechtpartij kreeg hij hier niet op te lossen.

Maar *this, this was the real thing*.

En dit keer was er niemand, niemand die de zaak van hem kon afpakken.

Marvellous.

Met onder zijn arm de fles - dé fles! - met daarin nog een bodempje sekt, was hij op weg naar Mrs A. Bock, volgens Captain Price een gifexpert. Dat kwam mooi van pas, dacht hij, terwijl hij monter voortstapte.

Maar ineens hield hij in.

Misschien was het háár ook wel goed van pas gekomen?

Hm. Roderick Muddleby wreef langs zijn neus. Hij moest die Mrs

CAPTAIN'S LOG,
01-07-2016,
57°29'N 0°02'W,
SNELHEID 30 KNOPE

Bock misschien maar niet al te zeer vertrouwen...

In zijn herinnering keerde hij terug naar de vorige avond. Hij zag weer voor zich hoe dat oudere dametje met de dokter had staan smoezen. En daarna met de kapitein. Maar toen hij als plichtsbetrachtend detective de fles Sekt in beslag nam, had ze dat meteen in de gaten gehad en vlug gezegd: ‘O, maar ik zou me niet beperken tot de *wijn*, als ik u was.’

Ja ja, dacht Muddleby nu. Alsof het iets anders kon zijn geweest dan die wijn, waarvan het slachtoffer immers als enige gedronken had!

De rest van de mensen aan tafel was toch niet dood neergevallen?

Of wel soms?

Muddleby duwde de deur van het recreatiezaaltje open en liep met grote passen naar de grote tafel in het midden. Daar stond Arabella Bock te praten tegen een handvol tieners dat zat te knoeien met lolly-stokjes en bekertjes zwarte koffie.

‘Cafeïne is in feite een gif. Een *natuurlijk* gif. Het wordt gemaakt door planten die niet willen worden opgegeten. Een heel grote hoeveelheid cafeïne is ook voor mensen giftig. Een heel klein beetje geeft ons precies dat oppeppertje waar we zo van houden.’ Ze keek op haar horloge. ‘Goed, haal je dipstick er maar uit. Het duurt een paar minuten voor we kunnen aflezen welke koffie cafeïne bevat en welke cafeïnevrij is...’

Muddleby keek gefascineerd toe. Die lollystokjes waren dus een soort test! Hij haalde de wijnfles vanonder zijn arm vandaan. Als hij nou zo’n dipstick...

‘Als u op tijd was gekomen voor deze workshop, Mr Muddleby,’ klonk plotseling de stem van de oudere dame, ‘dan had u geweten dat het zo simpel niet is.’ Ze lachte toen ze zijn betrapte gezicht zag. ‘Kom kom, het is niet zo moeilijk om te zien waar u aan denkt, hoor! Voor elk gif is een specifiek reagens nodig, *you see*. Je moet dus al een vermoeden hebben. Maar als u mij die fles wijn meegeweet, dan wil ik wel eens kijken of ik...’

Vlug hield hij de fles buiten het bereik van haar uitgestoken hand.

‘Maar Mr Muddleby, u verdenkt mij toch nergens van, hoop ik?’ Ze keek hem scherp aan. ‘Of wel?’

‘Mevrouw, verplaatst u zich eens in mijn positie. Wie van alle tafelenoten had dé kennis om de perfecte gifmoord te plegen?’

‘Kom nou toch, Mr Muddleby. Dit is geen spelletje.’

‘Nee? Naar Captain Price me heeft verteld, is het dat voor u juist wel!’ En daarmee beende hij weg.

‘Mr Muddleby.’

Hij bleef lopen.

‘Mr Muddleby,’ bijna smekend.

Hij draaide zich om.

‘Gaat u nu naar de anderen?’

Hij knikte.

‘Ik zou graag met u mee willen.’

‘Dat lijkt me geen goed idee, Mrs Bock.’

Ze zuchtte, met plotseling iets vermoeds in haar gezicht. ‘Wilt u mij dan in ieder geval dit plezier doen en de andere gasten vragen of zij zelf iets vreemds hebben gevoeld? En wilt u vooral aan Merel Stipriaan vragen wat ze precies heeft gezien?’

‘Laat het detectivewerk nu maar aan mij over, Mrs Bock.’

Muddleby had nu eerst de Roselaers willen verhoren, maar zij waren bij het stoffelijk overschot. Dan maar door naar het echtpaar Stipriaan.

Wilt u vooral aan Merel Stipriaan vragen wat ze precies heeft gezien?, echoode het onderweg in zijn hoofd.

Waarom had Mrs Bock dat eigenlijk gezegd?

Muddleby raakte verward in een innerlijke strijd. Hij had altijd geleerd om geen enkele aanwijzing te negeren. Maar ook om niet naar de pijpen van een potentiële verdachte te dansen...

Zijn nieuwsgierigheid won het en hij keerde terug op zijn schreden.

‘O, maar dat is heel eenvoudig, Mr Muddleby,’ antwoordde Arabella Bock op zijn vraag. ‘Het viel mij op dat Merel veel naar Leon Roselaer keek.’

‘En waarom was dat, denkt u?’

‘Och, dat weet ik niet. Maar wat ik heel graag zou willen weten, is

of zij iets aan hem heeft gezien voordat hij instortte. En zo ja, wanneer dat begonnen is.’

Met een rode neus en behuilde ogen deed Merel Stipriaan voor hem open. Haar man zat in een leunstoel, zijn vingertoppen tegen elkaar alsof hij net een belangrijk punt wilde maken. Hij nam dan ook meteen het woord.

‘Een tragedie, nietwaar, Mr Muddleby? In de bloei van zijn leven! Mijn hart bloedt als ik denk aan die arme weduwe... Zo’n prachtige dame... Helemaal van de kaart was ze...’ Hij zette zijn declameertoon op. ‘*O, this is the poison of deep grief; it springs all from her father’s death...* Hamlet, vierde bedrijf, vijfde...’

Merels zachte stem onderbrak hem. ‘Wouter, ik denk niet dat Mr Muddleby hier komt voor...’

Maar haar man oereerde onverdroten voort. ‘Natuurlijk gaat het in dit geval niet om de dood van een vader, maar om die van een echtgenoot. Feit is echter, dat de bewuste echtgenoot gemakkelijk haar vader had kunnen zijn! Op zich al een tragisch gegeven, vindt u ook niet? Hoe oud was hij eigenlijk precies, Mereltje?’

Een diepe blos kleurde het gezicht van zijn vrouw. Ze gaf geen antwoord.

Even hing er een gespannen stilte in de hut.

Muddleby leunde naar voren. ‘*Well*, Mrs Stipriaan?’

Merel zweeg.

Wouter evenzo.

Maar Muddleby drukte door. ‘Waarom gaat uw man ervan uit dat u de leeftijd van het slachtoffer weet? Kende u hem?’

Merel fluisterde iets.

‘Wat zegt u?’

‘Ik zei: nee, dat niet...’

‘Dat niet? Maar wat dan wél?’

Wouter J. Stipriaan stond op en posteerde zich achter de stoel van zijn vrouw. Zacht legde hij zijn handen op haar schouders. Merel haalde diep adem en zei: ‘Mijn moeder kende Leons vader.’

‘Kende? U bedoelt intiem?’

Merel haalde haar schouders op.

In Muddleby kolkte en bruieste het van de spannende mogelijkheden. De meest vergezochte was meteen de meest aantrekkelijke... Hij besloot de sprong te wagen.

‘Mrs Stipriaan, was de oude Roselaer, de vader van het slachtoffer, ook uw vader?’

‘Mr Muddleby,’ kwam haar man tussenbeide, ‘ik begrijp dat u een moord heeft op te lossen, maar ik denk niet dat dit...’

‘Ik vroeg iets aan uw vrouw, Mr Stipriaan.’

‘Ik weet niet wie mijn vader is.’ Merels stem klonk ietwat onvast. ‘Mijn moeder zei altijd dat er meerdere kandidaten waren. Zij was... begrijpt u? Ze liet me een keer een krantenartikel zien dat ze had uitgeknipt, een interview met twee Limburgse wijnbouwers...’

‘Leon en Emiel Roselaer.’

‘Ja... Mijn moeder wees op Leon en zei: *Kijk Merel, deze lijkt als twee druppels water op zijn vader. Die andere niet, dat is een heel ander type, maar hij...* En ze zei ook: *Hij was een goede man, misschien wel de beste van allemaal...*’

‘Luister, Mr Muddleby...’ probeerde Stipriaan weer.

Zijn vrouw legde een hand op de zijne. ‘Het geeft niet, Wouter.’

‘Wist u dat Leon Roselaer op dit schip zou zijn, Mrs Stipriaan?’ vroeg Muddleby.

‘Nee. Dat was... ik was zeer verrast.’

‘En heeft u met de broers gesproken over uw vermoeden?’

‘Het is geen vermoeden! Het is niet meer dan een mogelijkheid. Eigenlijk dat niet eens. Eigenlijk alleen maar een... verlangen.’ Ze begon zachtjes te huilen.

Muddleby keek peinzend naar de jonge vrouw, die oprecht aangedaan leek. Hij zou bijna gaan denken dat ze de waarheid sprak. Aan de andere kant, dit was wel heel toevallig allemaal!

‘Genoeg, Muddleby,’ onderbrak Stipriaan zijn gedachten. ‘Mijn vrouw is zo zuiver als glas. Als u haar verdenkt zit u verkeerd...’

‘Dat maak ik wel uit, Mr...’

‘... en ik raad u dringend aan om eens met die Emiel te gaan praten!’ Merel, die treurig naar haar knieën had zitten kijken, schrok op.

‘Wouter, wat zeg je nu?’

‘Stil, Mereltje, laat mij maar even. Mr Muddleby, ik heb gezien dat u die fles wijn in beslag nam. Maar hoe zit het met de *taste vin*?’

‘De wat?’

‘De *taste vin*, dat zilveren bakje waar Leon die wijn uit dronk! Wist u dat het niet zijn eigen *taste vin* was? Die was hij kwijt...! Vreemd, niet? Het bakje waar hij uit dronk was dat van Emiel!’

‘Maar... ik heb geen bakje gezien,’ zei Muddleby onthust.

‘Nee, natuurlijk niet! Want vlak voordat u kwam raapte Emiel het bliksemsnel op en stopte het in zijn zak!’

Dat wierp nieuw licht op de zaak! ‘Goed, Mrs Stipriaan, een laatste vraag. Men vertelde mij dat u tijdens het diner veel op het latere slachtoffer lette...’

‘*Dat zilveren bakje waar Leon die wijn uit dronk!*’

‘Ja, dat is zo. Dat was omdat hij volgens mijn moeder zo op zijn vader leek. Het was het dichtst dat ik ooit bij een mogelijke vader ben geweest!’

‘Heeft u eerder die avond iets aan hem gemerkt? Gedroeg hij zich vreemd, zag hij er ziek uit?’

‘Tja, hij was al snel nogal aangeschoten - ik weet nog dat dat me verbaasde, van een wijnboer. En hij leek me erg ontdaan over iets. Maar verder...’

‘En u? Hoe voelde ú zich?’

‘Ik? Hoe langer ik naar hem keek, hoe liever ik hem had... Zoals hij over zijn vader praatte! En heeft u zijn handen gezien? Zo groot en breed, maar toch met iets teders...’

‘Ik bedoelde te vragen of u zich op de een of andere manier onwel voelde.’

‘O... Nou ja, toen Leon viel... Ik was duizelig. Maar dat was de schok!’

De storm van de afgelopen nacht was uitgewoed, een stralend blauwe hemel overspande de Futura. Roderick Muddleby leunde over de reling van het achterdek en verloor zich in het perpetuum mobile van het kielzog.

Verwoed sabbelde hij op een Fisherman’s Friend Extra Strong om de brok die in zijn keel was geschoten kwijt te raken. *Het is geen vermoeden, alleen maar een verlangen...*

In een moordonderzoek paste geen sentimentaliteit! Het was immers een feit dat Merel een motief had. Erfenis, rancune - duistere drijfveren te over!

Achter zich hoorde hij de plons- en spettergeluiden van het zwembad. Een *pint*, dacht hij ineens. Een groot, koel glas bier op het zwembadterras. Het kon geen kwaad om alle tot nu toe vergaarde informatie rustig te laten bezinken, voordat hij Emiel opzocht...

Aan een tafeltje onder een raffia-achtige parasol dronk Muddleby zijn bier in lange, verkoelende slokken. Loom volgde hij de bewegingen van de badgasten in en rond het water, de drukke crawlbewegingen, het kokette pootjebaden op de zwembadrand, en constateerde dat de

badmode altijd weer bloter kon.

Emiel, dacht hij. En dan nu naar Emiel. Hij wilde zich net overeind hijsen, toen een vrouw naar de zijrand zwom en in de volle glorie van haar vliedsdunne badpak uit het water verrees.

Was dat Bianca Roselaer niet?

Morse, Marple, Muddleby

* CHEF DE CUISINE BORDELLI'S PERSONAL LOG

Van alle vreemde snuiters die ik in mijn keuken heb gehad, was het dametje van vanmorgen vroeg wel de vreemdste. Staat ineens als vanuit het niets voor m'n neus, priemt met haar stok in mijn richting en begint me daar een kruisverhoor af te nemen!

Eerst moest ze weten of ik soms kogelvis in het Hamlet-diner had verwerkt. Kogelvis! Nu vraag ik je. Ik heb quasidreigend met mijn pollepel gezwaaid en gevraagd of ze soms van de concurrentie kwam. Maar ze verzekerde me van niet en toen zei ik: 'Bella donna, zie ik er soms uit als een gokker? Aan land, nou goed, daar vallen met een vaste hand die gifdruppelende ingewanden nog wel veilig uit zo'n vis te snijden, maar op een schip? Trouwens,' zei ik tegen haar, 'mijn oude grootmoedertje heeft me altijd geleerd: durf is goed, respect is beter.' Toen moest ze onbedaarlijk lachen en ik zou hebben kunnen zweren dat de slangenkop aan haar stok met haar meelachte.

Ze deed me trouwens sterk aan mijn grootmoedertje denken. Mamma strana noemden we haar, rare mama, omdat ze altijd met kruiden in de weer was en soms diep in je ogen keek en dan iets over je zei wat je zelf nog niet wist.

Toen ze was uitgelachen, voegde ik eraan toe dat er nóg een reden was dat ik nooit kogelvis in het eten zou hebben gedaan. Eén principe staat hoog bij mij in het vaandel, zei ik, en dat is: V-E-R-S. Al mijn ingrediënten zijn zo vers mogelijk, misschien niet altijd dagvers, da's moeilijk op een schip, maar de Stille Oceaan is toch echt nog een heel eindje roeien hiervandaan. Dat zal ik wel van mamma strana hebben, zei ik nog, die heeft me geleerd

met mijn snufferd naast m'n voeten te lopen en piante e funghi e animale te zoeken, en ingeprent wat eetbaar is en wat niet, en waarom. Toen moest ze weer lachen en zei dat ze die mamma strana van mij graag had gekend!

Weet je wat de grap is? Bianca Roselaer nipte aan haar zuurtjeskleurige cocktail. 'Ik hou eigenlijk niet eens zo van wijn!'

Het enige teken van rouw dat de weduwe vertoonde, was het diepe zwart van haar zwempak. Muddleby keek naar haar lange benen en trachtte zijn gedachten te bepalen. Bianca leek minder aangedaan dan Merel. Van de hysterie - de *overdreven* hysterie? - van de vorige avond geen spoor.

Bianca raadde zijn onuitgesproken vraag. 'Liefde is zo'n groot woord, vind je niet? Jij denkt natuurlijk: wat moest ze met zo'n oude vent? Nou, ik zal het je maar eerlijk zeggen, ik heb z'n broer ook uitgeprobeerd, maar die was niet half de man die Leon was. Natuurlijk heeft Emiel wel meer verstand van zakendoen... Als *hij* het voor het zeggen had gehad, dan...' Haar mond viel open. 'O, maar dat heeft ie nu!' Ze lachte. 'Wordt er eindelijk eens écht goed geld verdiend met die tent!'

Aha, dacht Muddleby.

'Nee, nou moet je niet denken dat *ik* hem heb... Hij was een goede man, weet je. Anders dan Emiel. Emiel ziet er wel mooi opgepoetst uit, maar in z'n hart is ie een sjacheraar. En ik kan het weten, ik kom uit een nest van sjacheraars. Als je het mij vraagt, was ie net weer in een zo-zo-zaakje verwickeld, die Emiel. Dat kon ik *ruiken*. En misschien...'

Ze tuitte haar mooie lippen. 'Ja, ik weet bijna wel zeker dat Leon iets doorhad. Toen we bij dat kasteel waren, je weet wel, waar Hamlet woonde, toen kreeg hij een telefoontje... We zagen hem niet, in die tunnel, en hij ons ook niet. Maar we hoorden hem wel! Hij was verschrikkelijk kwaad op iemand, het had met z'n wijn te maken... En Emiel, nou, die keek alsof ie een spook zag! En gisteravond tijdens het diner maakte Leon allemaal rare toespelingen...'

'Heeft u enig idee waar dat over ging?'

Ze schudde haar hoofd en nam nog een slokje.

Dan maar de verplichte Bockvraag. 'Heeft u verder nog iets bijzonders aan Leon gemerkt, tijdens het diner?'

'Nou ja, zoals ik al zei, hij leek uit z'n doen. Maar dat gold ook voor Emiel.'

'En u? Heeft u zelf iets vreemds gevoeld?'

Ze lachte luid. 'Man, ik was als een maleier! Dronken,' verduidelijkte ze op Muddleby's niet-begrijpende blik. 'Niet dat ik zo héél veel gedronken had, maar met die storm erbij! Ik was draaiër als wat en mijn wangen waren helemaal gevoelloos, ken je dat?'

Muddleby luisterde al niet meer. Hij had een idee.

'Kunt u mij Leons mobieltje uitleenen, Mrs Roselaer?'

'Ik hou eigenlijk niet eens zo van wijn!'

Een beetje zenuwachtig begaf Muddleby zich naar de hut van Emiel Roselaer. Ook hem had hij de vorige avond op de plaats delict gezien. Dure kleren, ontevreden gezicht, zelfs naast zijn stervende broer. Gladde aal waarschijnlijk.

En juist naar die man leek alles te wijzen. Muddleby zou goed beslagen ten ijs moeten komen.

In Emiels hut hing de geur van dure aftershave. Hij kwam net onder de douche vandaan, legde hij uit. 'Wezen tennissen. Misschien wel om de dood van me af te slaan. Wie zal het zeggen?' Hij liep naar de minibar. 'Whisky?'

Maar Muddleby wilde zich niet laten afleiden. Hij had goed over zijn eerste drie vragen nagedacht, en nam innerlijk een aanloop voor de eerste.

'Hield u van uw broer, Mr Roselaer?'

Emiel liet de ijsklontjes in zijn glas ronddraaien. 'Waarom wilt u dat weten?' zei hij ten slotte.

'Antwoordt u nu maar, Mr Roselaer.'

Emiel zuchtte, glimlachte toen. 'Natuurlijk hield ik van hem,' zei hij. Iets teveel de verkopersglimlach, dacht Muddleby. Hij stelde zijn tweede vraag.

'Waarom belazerde u hem dan?'

Even keek Emiel verbaasd. Daarna weer dat lachje. 'Met Bianca, bedoelt u? Och, dat is al zo lang geleden...'

'Nee, Mr Roselaer. Niet met Bianca. Met Midsummernights Dream.'

Emiel zette zijn glas neer. Ineens stonden zijn ogen ijskoud. 'Ik begrijp niet waar u het over heeft.'

Muddleby vervolgde met stap drie van zijn shocktherapie. 'Mag ik uw,' hij keek even in zijn notitieboekje, 'uw *taste vin* zien, Mr Roselaer?'

Emiel zweeg.

'Well, Mr Roselaer?'

Emiel stond met een ruk op. 'Ik weet niet waar je op uit bent, Muddleby. Maar ik stel voor dat je *nu* mijn hut verlaat.'

'Niet zonder uw *taste vin*!'

'Met welk recht? Dit schip vaart onder Nederlandse vlag!'

Emiel beende naar de deur en hield hem wijd open.
'Goodbye, Mr Muddleby!'

Muddleby was in z'n nopjes.
Morse, Marple, *Muddleby*.

Op het aangename ritme van het namenrijtje liep hij voort. Als Emiel een zuiver geweten had, had hij hem er toch niet uit hoeven gooien?

Morse, Marple, *Muddleby*. Morse, Marple... Tot hij opbotste tegen iemand die hij totaal over het hoofd had gezien.

Nog voor hij Arabella Bock zelf zag, zag hij de knipoog van haar wandelstok.

'A bit preoccupied, Mr Muddleby?'

'Mrs Bock! Ik ben op weg naar Captain Price,' zei hij gewichtig, terwijl hij zich iets langer maakte.

'Maar daar kom ik net vandaan! Ik was al op zoek naar u, Captain Price was erg benieuwd hoe ons, eh, *gezamenlijke* onderzoek verliep... *Shall we compare notes, Mr Muddleby?'*

'Al niet meer nodig, al niet meer nodig.' Hij wilde al doorlopen toen hij iets bedacht. 'Eén ding: het is toch mogelijk om een glas of een schaalteje onzichtbaar te vergiftigen?'

'O, vast. Waarom wilt u dat weten?'

'Dat hoort u vanmiddag wel. Bij de reconstructie!'

And in the porches of my ears did pour...

SECOND OFFICER'S LOG, 01-07-2016, 57°49'N 1°41'W

Het helicopterdek is in gereedheid gebracht voor een spoedlevering uit Schotland.

Wijn maken betekent dat je met veel geduld en liefde opdelft wat in de druivennatuur besloten ligt.'

De man aan het woord was onmiskenbaar een oudere uitgave van

Leon Roselaer. Hij zat gehurkt bij een druivenstok, zijn hand ondersteunde koesterend een zware tros paarsblauwe druiven. Hij lachte breed naar de camera.

'Is het niet prachtig?'

De man kwam overeind, hij keek uit over zijn uitgestrekte wijngaarden en vervolgde: 'Het is een groot geluk voor een man om zoiets op te mogen bouwen. En een nog veel groter geluk als hij weet dat zijn zonen het in zijn geest zullen voortzetten.'

Muddleby drukte op een toets van de laptop en het gezicht van Roselaer Sr. bevroor midden in een lach.

Het bleef even stil rond de kapiteinstafel. Emiel Roselaer zat met een afwerend gezicht, naast hem trok Bianca een schouderbandje recht.

Merel Stipriaan zat gebiologeerd naar het scherm te staren.

'Waarom moeten we hiernaar kijken? Het is toch niet mijn vader die is vermoord?' vroeg Emiel ten slotte.

'Niet in de lichamelijke zin!' antwoordde Muddleby. 'Maar kunt u ontkennen dat u zijn *geestelijk* erfgoed op ellendige wijze hebt omgebracht?'

De hele tafel schrok op. Emiel reageerde als gestoken. 'Bespottelijk!' 'Werkelijk?' Muddleby reikte weer naar het toetsenbord en klikte op een icoontje voor een satellietverbinding. Een nieuw gezicht verscheen op het scherm.

'Danneel!' riep Bianca.

'Dag Bianca.' De man op het scherm keek ernstig. 'Mijn condolences. Jij ook, Emiel.'

Muddleby zag tot zijn genoegen dat Emiel bleek wegtrok. 'Dit is Patriek Danneel,' legde hij de anderen uit. 'Mr Danneel is de voormalige bedrijfsleider van Roselaer Wijnen en vertrouweling van Leon Roselaer. Ik heb hem gevonden via Leons mobieltje. Hij was degene die Leon een zeer onwelkome boodschap bracht tijdens de bezichtiging van Elsinore.'

Muddleby richtte zijn blik op het computerscherm. 'Mr Danneel?'

'Leon had mij voor zijn vertrek gevraagd om discreet onderzoek

te doen naar een project van Emiel, de Midsummernights Dream. Hij had het gevoel dat Emiel zijn hand had overspeeld en iets had uitgehaald om op tijd met een acceptabele riesling te komen. 'Zo zoet als die wijn is, dat kan niet, Patriek,' zei hij. En hij had gelijk. Er was diethyleenglycol aan toegevoegd!' Danneel schudde bedroefd zijn hoofd. 'Hoe heb je dat toch kunnen doen, Emiel?'

Buiten klonk het wiewiek van een helicopter, maar niemand die daarop lette. Iedereen keek naar Emiel Roselaer, die zijn airs had laten varen en met zijn gezicht in zijn handen zat.

'A bit preoccupied, Mr Muddleby?'

'Ik wilde óók wel eens een keer...' klonk het gesmoord.

Bianca sprong op. 'Sukkel!' riep ze. 'Geen wonder dat Leon je uitmaakte voor een *verdómpde klóts!* Dit wordt onze ondergang!' Ze sperde haar ogen open. 'Zeg... je hebt hem toch niet...?'

'Natuurlijk niet,' kreunde hij.

Captain Price richtte zich tot Arabella Bock. 'Is diethyleenglycol giftig?'

'Niet in de kleine hoeveelheden waar het hier waarschijnlijk om gaat,' antwoordde de oudere dame. 'Misschien herinnert u zich dat zogeheten antivriesschandaal, met die Oostenrijkse wijn? Daarbij was dezelfde truc toegepast.'

Captain Price wendde zich weer tot Muddleby. 'Gaat u verder?'

Muddleby voelde hoe de hele kring in gespannen afwachting naar hem keek. Dit was *zijn* moment. Het moment van Detective Muddleby!

Waar hij zijn hele leven naar had uitgekeken.

Alleen, nu het zover was, kon hij geen woord over zijn lippen krijgen.

Hij had het sluitend gereconstrueerd. Emiel, die in de Zwarte Poort toevallig ontdekte dat zijn broer hem doorhad, had de perfecte moord uitgedacht. Hij wist dat Leon tijdens het diner een demonstratie met zijn *taste vin* zou geven en had die van tevoren weggenomen, zodat hij Leon zijn eigen, met gif ingesmeerde exemplaar kon aanbieden.

Een klassieke broedermoord.

Het probleem was alleen: nu hij zijn prachtheorie mocht uitspreken, kon hij het niet. Langzaam drong tot hem door dat dat kwam doordat hij er niet in *geloofde*.

Muddleby wierp een blik op Emiel, die nog steeds met zijn gezicht in zijn handen zat. De man was een stiekemer, een leeghoofd en een sjoemelaar. Maar een moordenaar?

Nee.

Hulpeloos keek hij naar Arabella Bock.

Het oude damekje knikte hem bemoedigend toe. 'Mooi spuurwerk, Mr Muddleby!'

'Well, Mr Muddleby?' drong Captain Price aan.

Arabella Bock zei: 'Captain, u moet weten dat Mr Muddleby en

ik de werkzaamheden efficiënt hebben verdeeld. Hij deed de wijn, ik deed het eten.’

Voordat de verblufte Muddleby haar kon vragen waar ze het over had, zwaaide deur van de eetzaal open.

Een klein mannetje in een witte koksbuis maakte zijn entree. Op zijn hand droeg hij een dienbad, met daarop een plastic bewaarbakje.

‘Waar is *mamma strana?*’ riep hij.

‘Kijk eens aan,’ zei Arabella Bock met een glimmertje in haar ogen. ‘Precies op tijd!’

Alle ogen waren gericht op het oude dametje.

Ze zat er keurig bij in een linnen pakje dat wonderwel nergens kreuhte. Haar attributen had ze zorgvuldig voor zich uitgesteld, als een goochelaar die zijn meestertruc gaat uitvoeren:

De laptop, waarop ze met een paar snelle klikken Patriek Danneel verwisselde voor een man in een laboratoriumjas.

Het bewaarbakje, dat na opening een papje bleek te bevatten dat een zilt-zure geur afgaf.

En ten slotte een langwerpige doosje, dat met de heliocopter bleek te zijn ingevlogen en zojuist door een purser was binnengebracht.

Schuin achter haar stond, als was hij haar secondant, chef-kok Fabiano Bordelli.

Arabella Bock begon met haar fijne vingertjes het doosje open te maken. Er zat een aantal cellofaantjes in, met daarin...

‘Dipsticks!’ riep Muddleby. ‘Maar u zei...’

‘Ik zei, Mr Muddleby, dat er al een vermoeden moest zijn van de aard van het gif. Pas dan kun je gericht een test doen.’

‘En u had dat vermoeden?’ vroeg Captain Price.

‘Niet meteen. De symptomen deden me wel vaag ergens aan denken... Ik voelde me zelf ook een beetje raar gisteravond: wat dizzy, gevoelloos rond mijn mond. Ik dacht dat het kwam door de alcohol, in combinatie met een lichte zeeziekte. U heeft hetzelfde bij de overige aanwezigen geconstateerd, nietwaar, Mr Muddleby?’

Muddleby kon niets anders dan wezenloos knikken.

‘Maar toen Leon stierf, ging ik nog eens denken... Ik heb de halve

nacht op de menukaart zitten turen... Uiteindelijk heb ik een oud vriendje van me gemaild, een collega van het toxicologisch laboratorium waar ik heb gewerkt. Bert Ravenstein, goeie vent, expert in natuurlijke toxinen. Hij zit nu bij de VWA, de Nederlandse autoriteit voor voedselveiligheid. Hij mailde meteen terug. *Als dit betekent dat je niet meer met pensioen bent, mag je die stok die ik je bij je afscheid heb gegeven meteen terugsturen!* schreef hij.’

Ze knikte naar het computerscherm: ‘Dag Bert.’

‘Dag Arabella,’ zei de man in de laboratoriumjas.

‘Bert kwam toen eerst met de kogelvis. Jullie weten wel,’ reageerde Arabella Bock op de verbaasde blikken, ‘die met de dodelijk giftige ingewanden, die Japanners eten om te bewijzen hoe moedig ze zijn. Daar zijn de nodige detectiveverhalen over geschreven!’ knipoogde ze

‘Waar is mamma strana?’ riep hij.

naar Muddleby. ‘Maar Fabiano hier bezwoer me op de nagedachte- nis van zijn grootmoeder’ – ze glimlachte naar de kok – ‘dat hij geen kogelvis in het diner had verwerkt!’

Bordelli knikte verwoed.

‘Dus nam ik weer contact op met Bert,’ vervolgde Arabella Bock, ‘om hem te vragen snel uit te zoeken welk gif in zijn uitwerking daarop lijkt.’ Ze wendde zich weer tot de man op het computerscherm. ‘Bert? Aan jou.’

‘Ik zal het kort houden.’ De man toetste iets in en maakte plaats voor een satellietfoto van Scandinavië. ‘Deze foto is gisteren genomen. Zoals jullie zien, is een deel van het zeewater rond Denemarken rood- achtig gekleurd. Een *red tide*, een zeer grootschalige bloei van een bepaald soort algen.’

Captain Price knikte langzaam. ‘*Indeed*, daar was veel algenbloei.’

‘Je ziet dat steeds vaker. Algen gedijen op afvalstoffen als fosfaat en nitraat, maar ook de klimaatverandering heeft ermee te maken: hoe warmer het zeewater, hoe lekkerder ze het vinden.’

Op het scherm verscheen nu een afbeelding van een roodachtig soort lampionnetje. ‘Dit is de *Alexandrium tamarense*, vele malen uitvergroot natuurlijk. Een giftige alg die *Paralytic Shellfish Poisoning* kan veroorzaken. Wat Arabella me vertelde over de symptomen lijkt daarmee te kloppen.’

‘Maar we hebben toch geen algen gegeten?’ zei Bianca met een vies gezicht.

‘Nee, maar wel coquilles! Tweekleppige schelpdieren filteren enorme hoeveelheden zeewater en nemen daarmee voedingsstoffen op, en ook algen. En als er heel veel algen zijn, als in een *red tide*, en die nog giftig zijn ook, dan hopen de toxinen zich op in het vlees van die schelpdieren.’

Arabella Bock keerde zich om naar de kok. ‘Fabiano, je had me verteld over het eerste principe...’

Bordelli deed een gretige stap naar voren. ‘V-E-R-S! Ik gebruik altijd zo veel mogelijk verse, dus lokale waar. Juist omdat ik het allerbeste voor mijn gasten beoog! Die coquilles had ik van een visser in het Kattegat...’ Hij zag er plotseling uit alsof hij in huilen kon uitbarsten. ‘*Terribile! Queste sfortunato!* Als ik dit geweten had...!’

‘Het is allemaal natuurlijk nog maar een aanname,’ kwam Bert Ravenstein er zakelijk tussen, ‘en die moet zo snel mogelijk worden bevestigd. Omdat jullie nu het dichtst bij Schotland zitten, heb ik een Schotse collega gevraagd om een paar teststrips voor schelpdiertoxinen te sturen. Die heb je inmiddels, Arabella?’

Ze knikte en pakte een dipstick, die ze bijna liefkozend om en om draaide: ‘Mooie dingetjes, hoor. Hadden we in mijn tijd niet voor testen als deze. Toen moesten we nog muizen gebruiken.’

Ze trok het plastic bakje naar zich toe. ‘Gelukkig had Fabiano nog een emmertje coquilles over. Op mijn verzoek heeft hij daar met behulp van azijn en aan de hand van een paar precieze aanwijzingen een homogenaat van gemixed.’

Ieders ogen volgden de bewegingen van de oudere dame, die het magische stripje uit z’n cellofaantje peuterde en in Bordelli’s papje stak. Voordat ze het er weer uithaalde, keek ze op haar horloge. ‘Nu een paar minuten wachten.’

‘Als het inderdaad zo is, lopen er dus veel meer mensen gevaar,’ zei Captain Price praktisch.

Bert Ravenstein antwoordde: ‘Daarom staan onze collega’s bij het RIVM al in de startblokken – dat is ons *National Institute for Public Health and the Environment*. De dipstick geeft een waarschijnlijkheid aan, maar definitief uitsluitel moet komen van nauwkeuriger chemische analyses. Arabella, je hebt de overige coquilles met de heliocopter meegegeven?’

Ze knikte.

‘En hoe staat het met jouw test?’ vroeg hij gespannen.

Het oude dametje keek weer op haar horloge, stak daarna een verkleurde dipstick omhoog.

Bert Ravenstein knikte kort. ‘*Right*. Positief dus. Als het RIVM dat bevestigt, stuur ik onmiddellijk bericht naar de Europese Commissie. Arabella, binnenkort een keertje bijkletsen?’ Het scherm ging op zwart; weg was hij.

Het was Bianca die de stilte verbrak. ‘Dus... Leon is helemaal niet vermoord?’

‘Nee.’

Arabella Bock richtte zich tot Muddleby: ‘Dat was uw conclusie toch ook?’

Muddleby knikte dan maar.

‘Geen moord, dus,’ vervolgde ze. ‘Tenzij je het de algen wilt aanwrijven, maar ja, die kan je niet kwalijk nemen dat ze zich tegen hun predatoren verdedigen!’

Bianca vroeg: ‘Maar waarom dachten we dan allemaal van wel?’

‘Tja... Ik vrees, met excuses aan uw nationale trots,’ Arabella Bock neeg haar hoofd naar Captain Price en Muddleby, ‘dat Shakespeare daaraan schuld draagt... Dat wij, net als Hamlet, gevangen zaten in het Droste-effect!’

Captain Price glimlachte naar zijn favoriete oude dametje. ‘U bedoelt: Hamlets vader vertelde zijn zoon dat er gif in zijn oor was gegoten, en die mededeling was gif in Hamlets oor, en dat was weer gif in onze oren?’

Ze knikte hem toe. *‘And in the porches of my ears... Hoe vertaalde u dat ook al weer, Mr Stipriaan?’*

‘Toen goot hij in de schelpen van mijn oor, dat zeer vergiftig sap...’

Het was weer even heel stil.

Tot Bianca, die diep had zitten nadenken, vroeg: ‘Maar als het dan geen moord was, hoe komt het dan dat alleen Leon...?’

Arabella Bock antwoordde: ‘We vertoonden allemaal wel wat symptomen, weet je nog? Het kan zijn dat Leon pech had en net een extra giftige schelp op zijn bordje kreeg. Of hij was er extra gevoelig voor, dat komt voor, daar weten we het fijne nog niet van. Hij had toch niet meer coquilles gegeten dan de anderen, Merel?’

‘Drie, net als iedereen.’ Merel staarde naar buiten. ‘Ik zie nog voor me hoe hij al dat groen met witte spul eraf zat te schrapen...’

‘Ach ja, Leon hield niet van groenvoer,’ zei Bianca.

‘Hoe was het ook al weer, Fabiano?’ vroeg Arabella Bock. ‘Het eenzame, stormachtige bestaan van enkele coquilles...’

‘...op een met schuimkopjes getooide weidse zeespiegel van wier,’ vulde Bordelli enthousiast aan.

‘En die schuimkopjes, dat was eiwit?’

Hij knikte.

Het oudere dametje keek peinzend voor zich uit: ‘Het is vergezocht... maar je weet het niet...’

Iedereen bekeek haar nieuwsgierig.

‘Eiwit en zeewier zijn allebei basisch,’ legde ze uit. ‘En dit soort toxinen wordt daar instabiel van.’

‘Maar als dat zo zou zijn’ - kok Bordelli schudde in opperste verbazing zijn hoofd - ‘dan is Mr Roselaer overleden omdat hij de helft van mijn *To be or not to be* heeft laten staan!’

Arabella Bock hief haar handen op. ‘Wie weet...’ Daarop richtte ze haar blik op Wouter J. Stipriaan. ‘U heeft ons trouwens nooit úw vertaling van *To be or not to be* gegeven...’

Stipriaan ging rechtop zitten en schraapte zijn keel.

‘Leven of dood - meer smaken zijn er niet.’

‘To be or not to be...’

Iedereen praatte door elkaar.

Behalve Muddleby.

Muddleby zat stil en zweeg.

Hij was blij dat niemand van de aanwezigen beseftte dat hij als enige niet had aangezeten aan de kapiteinstafel, gisteravond. Dat hij dus uitgezonderd was van dat Droste-effect...

Dat wat hij had nagejaagd een heel eigen spook was geweest!

Toen voelde hij de blik van het oudere dametje op zich rusten en zag dat ze hem een kleine knipoog gaf.

‘Je zou het ook zo kunnen zien, Mr Muddleby: het was een milde uitbraak van *Midsummer Madness!*’

The rest is silence

CAPTAIN'S LOG, 02-07-2016, 57°29'N 4°12'W

Mr Ravenstein stuurde bericht dat de dipstick-test bevestigd is door het Nederlandse laboratorium, en dat de Europese Commissie via het Rapid Alert System for Food and Feed de betrokken landen op de hoogte heeft gesteld.

We liggen voor anker bij Inverness. Het lichaam van Leon Roselaer zal van hieruit worden overgevlogen naar Nederland.

Security officer Roderick Muddleby leunde over de reling nabij de treeplank en keek de kist na die aan wal werd gedragen. Bianca en Emiel Roselaer liepen er arm in arm achteraan. Hij stak een hand

naar ze op. *Ze* zwaaiden wat wezenloos terug.

Er stond die twee nog zwaar weer te wachten. In de *Daily Mail* van die ochtend stond de kop *Shakespeare Poisoned!* en *The Sun* had in vette letters *Midsummer Nightmare!*

Alleen de serieuze kranten berichtten ook over de schelpdiertoxinen. Vanavond was de opvoering van *MacBeth*. Die beker liet Muddleby maar aan zich voorbijgaan. ... *and one cried 'Murder'...* Nee. Hij had voor even genoeg van Shakespeare.

De meeste passagiers waren aan wal voor een bezichtiging. Muddleby had staan uitkijken naar Arabella Bock. Hij kende hier een goede pub en had haar willen uitnodigen voor een groot glas bier - ook van wijn had hij genoeg.

Sinds de reconstructie voelde hij de drang om haar alles over zichzelf te vertellen. Over zijn leven, zijn loopbaan, zijn teleurstellingen en zijn dromen... Hij wist niet precies waarom. Misschien omdat hij het gevoel had dat ze dat allemaal op de een of andere manier al wist, en beter dan hij.

Alleen, het oudere dametje was nergens te bekennen geweest.

Hij was naar haar hut gegaan, maar had haar niet aangetroffen. En ook in het recreatiezaaltje was ze niet, en nergens anders. Hij had navraag gedaan bij de pursers, maar niemand had haar sinds de reconstructie gezien.

Dat was misschien ook niet zo verwonderlijk, bedacht Muddleby. Ze was immers een oudere dame.

En van alle mogelijke verschijningsvormen van de mens is de meest onopvallende wel juist die: *de oudere dame.* ●

HISTORISCH OVERZICHT

BACTERIËNJAGERS EN ANDERE VERHALEN

1865 Geneeskundig inspecteurs
 Het Geneeskundig Staatstoezicht wordt ingesteld en de Nederlandse overheid stelt inspecteurs voor de volksgezondheid aan. Deze staan te boek als 'hygiënisten' omdat zij vooral strijden voor een betere openbare hygiëne. Zo pleiten zij o.a. voor betere huisvesting, schoon (drink)water en effectieve vuilverwijdering- en verwerking.

WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ. ENZ. ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandse Zaken van 8 Juli 1909, n°. 6066, afdeling Binnenlandsch Bestuur;

Hebben goedgevonden en verstaan:

vast te stellen de bij dit besluit gevoegde regelen voor den dienst in het Centraal Laboratorium ten behoeve van het Staatstoezicht op de volksgezondheid.

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 7 Juli 1909.

WILHELMINA.
 De Minister van Binnenlandse Zaken,
 HEEMSKERK.

1909 Centraal Laboratorium
 De overheid komt tegemoet aan het al tientallen jaren gevoerde pleidooi voor een eigen laboratorium voor de inspecteurs voor de volksgezondheid. Het Centraal Laboratorium ten behoeve van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid wordt gevestigd in het complex Sterrenbosch aan de Catharijnesingel in Utrecht. De arbeidsomstandigheden in het laboratorium zijn moeilijk; veel te weinig mensen voor het werk in een te kleine ruimte, terwijl het werkaanbod snel toeneemt. Naast onderzoek naar ziekten als cholera, difterie, tuberculose, tyfus, syfilis en later de Spaanse griep, richt het laboratorium zich ook op onderzoek van voeding, geneesmiddelen en water- en luchtverontreiniging.

1919 Rijks-Serologisch Instituut
 De overheid besluit de productie van sera en vaccins niet langer aan het particulier initiatief over te laten. Het Bacterio-Therapeutisch Instituut (BTI) van de Utrechtse hoogleraar Spronck wordt omgevormd tot het Rijks-Serologisch Instituut en wordt ondergebracht bij het Centraal Laboratorium.

1934 Rijksinstituut voor de Volksgezondheid
 De economische crisis noopt tot bezuinigingen; het Centraal Laboratorium fuseert met het Rijks-Serologisch Instituut tot het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid (RIV).

1940-1945 Moeilijke omstandigheden
 Het RIV draait overuren om aan de vraag naar sera en vaccins te voldoen. Daarnaast worden er veel 'oorlogs-onderzoeken' uitgevoerd, zoals naar de voedingswaarde van bloembollen en naar de surrogaten van thee en tabak. Veel aanvragen tot onderzoek kunnen niet worden gehonoreerd. De beschikbare proefdieren zijn grotendeels nodig voor het vitamine-onderzoek, de controle van de door de staat verschaft vitamine D-tabletten. Aan het einde van de oorlog is het RIV in deplorabele staat; aan alles - geld, middelen, capaciteit en ruimte - is enorm gebrek. Nederland is hierdoor niet langer in staat om voor zijn eigen productie van sera en vaccins te zorgen.

1950 Marshallhulp
 Het RIV ontvangt 3,5 miljoen gulden aan Marshallhulp. Het RIV wordt groot opgezet zodat Nederland voor vaccins niet langer afhankelijk is van import en om eventueel, bij een oorlog met het Oostblok, voldoende sera en vaccins te kunnen fabriceren voor het militaire apparaat van de NAVO.

1951 Eerste bevolkingsonderzoek
 Het RIV start de eerste van een serie bevolkingsonderzoeken, nl. de screening van alle zwangeren op syfilis. Al snel wordt de screening gedecentraliseerd naar een netwerk van Streeklaboratoria voor de Volksgezondheid, waarvan het RIV er één is.

1953 Verhuizing naar Bilthoven
 Het RIV verhuist naar de nieuwbouw in Bilthoven. Het betekent een keerpunt in de vaccinproductie. In de jaren '50 en '60 worden grote successen geboekt in de ontwikkeling en productie van vaccins, tegen o.a. polio en pokken.

HISTORISCH OVERZICHT

→ Oprichting Centraal Laboratorium, algemeen beschouwd als startpunt RIVM

13

30

75

200

→ (-1899) Ontstaan gemeentelijke reinigingsdiensten

→ Instelling Keuringsdienst van Waren

→ Oprichting Rijksbureau voor Drinkwatervoorziening, later Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening (RID)

→ Beurskrach

→ Start Koude Oorlog

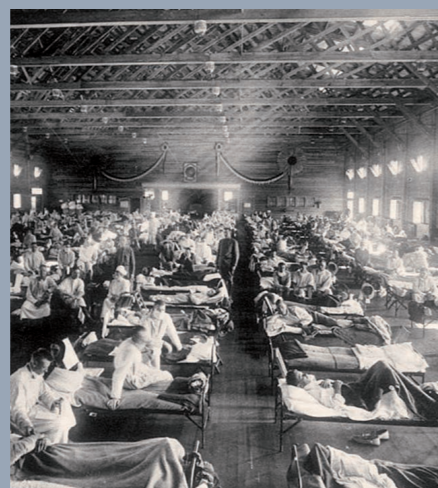
→ Oprichting World Health Organization (WHO)

→ Oprichting Stichting Compost, later Instituut voor Afvalstoffen onderzoek (1981)

1832 Cholera
 Nederland wordt in de 19^e eeuw geteisterd door vier cholera-epidemieën, in 1832-1833, 1848-1849, 1853-1855 en 1866-1867. De ziekte maakt diepe indruk en stimuleert de behoefte aan medisch staatstoezicht.

1882 Doorbraak bacteriologie
 Robert Koch ontdekt de verwekkers van tuberculose. Niet lang daarna worden ook de verwekkers van cholera, difterie, tyfus, tetanus, pest en syfilis ontdekt. Louis Pasteur ontwikkelt de ziektekiemtheorie, de sterilisatiemethode en ontwikkelt een vaccin tegen rabiës.

1900 Succes preventieve geneeskunde
 Het bewustzijn over de relatie tussen leefmilieu en het voorkomen van ziekten, groeit. De preventieve geneeskunde, gericht op gezonde voeding, schoon water en hygiënische leefomstandigheden, draagt sterk bij aan de sterfbedaling aan het einde van de 19^e eeuw en de vroege 20^e eeuw. De bijdrage van de medisch-therapeutische vooruitgang is nog beperkt.

1914-1918 Eerste Wereldoorlog en Spaanse griep
 In het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog breekt de Spaanse griep uit. De ziekte eist in korte tijd meer dodelijke (militaire) slachtoffers dan het oorlogsgeweld in de jaren daarvoor. De griep eist ca. 40 miljoen mensenlevens wereldwijd, 27.000 in Nederland.

1940-1945 Tweede Wereldoorlog

'50 Opkomst massaproductie
 Om de wereldvoedselproductie te verhogen neemt de toepassing van chemicaliën in de landbouw en de voedingstechnologie toe. Ook de industriële emissies die het gevolg zijn van de massaproductie zorgen voor nieuwe milieu- en gezondheidsrisico's.

BACTERIËNJAGERS EN ANDERE VERHALEN

1957 **Rijksvaccinatieprogramma**

Het vaccinatieprogramma krijgt geleidelijk vorm. Een massale landelijke inentings-campagne tegen polio wordt gezien als het begin van het Rijksvaccinatie-programma (RVP). Het RVP bestaat dan uit vaccins tegen difterie, tetanus, polio en kinkhoest. In de jaren die volgen wordt het programma stapsgewijs uitgebreid met vaccinaties tegen bof, mazelen, rodehond, *Haemophilus influenzae* type b, meningokokken C, pneumokokken, hepatitis B en baarmoederhalskanker (HPV).

1958 **Afdeling Radioactiviteit**

Het RIV krijgt een afdeling Radioactiviteit, die in 1961 uitgroeit tot een zelfstandig Laboratorium voor Stralingsonderzoek.

1959 **Start Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum**

Het centrum behandelt een snel groeiend aantal informatievragen van professionals over landbouwgif, huishoudmiddelen en geneesmiddelen.

1960 **Accentverschuiving**

Milieuonderzoek krijgt een steeds belangrijkere positie binnen het RIV. Het instituut werkt praktische beleids-instrumenten uit, bv. rond de registratie van lucht- en waterverontreiniging. Op het gebied van de milieutoxicologie verwerft het RIV internationale reputatie.

1962 **Oprichting laboratorium voor chemisch levensmiddelenonderzoek**

Belangrijke kwesties waren o.a. aflatoxines en later ook bestrijdingsmiddelen, N-nitrosaminen, het DES-hormoon en dioxines.

1963 **Verbreding geneesmiddelenonderzoek**

De verplichte registratie van geneesmiddelen betekent voor het RIV een verbreding van het geneesmiddelenonderzoek. Het RIV ondersteunt het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen bij de beoordeling van de kwaliteit van biotechnologische geneesmiddelen en de veiligheid van geneesmiddelen in het algemeen. Het Rijksinstituut voor Geneesmiddelenonderzoek (RIGO) beoordeelt de kwaliteit van chemische geneesmiddelen.

1969 **Wereldwijde bestrijding pokken**

Het RIV wordt aangewezen als 'International reference institute for smallpox vaccine control' van de WHO. Het RIV levert met de productie van miljoenen doses pokkenvaccin (vanaf 1958) een belangrijke bijdrage aan het bestrijdingsprogramma van de WHO.

1971 **Walcherenonderzoek**

De salmonella-epidemie is in Nederland op haar hoogtepunt en het RIV trekt internationale belangstelling met het Walcherenonderzoek waarin het verband wordt onderzocht tussen salmonellabesmettingen bij mensen, dieren en in het milieu. Conclusie is dat salmonella zo verspreid in het milieu voorkomt dat het niet meer uit Nederland kan worden verbannen.

1972 **Urgentienota Milieuhygiëne**

Het RIV levert een essentiële bijdrage aan het eerste Nederlandse milieubeleidsplan, de Urgentienota Milieuhygiëne, waarin een relatie wordt gelegd tussen milieu en volksgezondheid.

1973 **Nationaal Meetcentrum Lucht**

Vanwege de expertise van het RIV met geautomatiseerde dataverwerking wordt het instituut in 1969 aangewezen tot 'Nationaal referentiecentrum voor meting van luchtverontreiniging'. In 1973 wordt het Nationale Meetcentrum bij het RIV in gebruik genomen.

1974 **Hielprik**

Start bevolkingsonderzoek bij pasgeborenen met screening voor phenylketonurie (PKU) in bloedmonsters verkregen met de hielprik.

1977 **Dierproevenbeleid**

Als mede-oprichter van de Landelijke Werkcommissie Laboratoriumdieren (1962) is het RIV betrokken bij de totstandkoming van wetgeving op het gebied van het gebruik van proefdieren. Het instituut realiseert zelf een forse daling van gebruikte dieren, mede door de ontwikkeling van alternatieve onderzoeksmethoden.

1980 **Onderzoek welvaartsziekten**

Het RIV doet vanaf eind jaren '70 epidemiologisch onderzoek naar de belangrijkste chronische ziekten, zoals kanker en hart- en vaatziekten, suikerziekte en overgewicht, en de bijdrage daaraan van ongezonde leefgewoonten, zoals roken, overmatig alcoholgebruik, inactiviteit en ongezonde voeding. In de jaren die volgen speelt het RIVM een belangrijke rol in grote en langdurige bevolkingsonderzoeken zoals het Peilstationsproject Hart- en Vaatziekten (PPHV) en de opvolgers daarvan, het internationaal EPIC-onderzoek naar de relatie tussen voeding en kanker, en de Zutphen-studie over gezondheid en leefstijl bij ouderen.

1956 **Polio-epidemie**

Veel landen worden geteisterd door grote polio-epidemieën. In Nederland worden 2200 gevallen van polio gemeld.

1958-1962 **Kernproeven**

Atmosferische kernwapenproeven veroorzaken radioactieve fallout en grote publieke onrust.

1959 **Salmonella-epidemie**

De grootschalige naoorlogse import van (besmet) veevoeder leidt tot sterke verspreiding van salmonella. In de jaren '50 en '60 stijgt tevens de vleesconsumptie, vooral gehakt is populair: 'woensdag gehaktdag'. Gehaktballen worden vaak onvoldoende lang gebakken om alle salmonellabacteriën te doden.

1961 **Softenon**

Het geneesmiddel thalidomide (softenon) blijkt bij gebruik door zwangeren op uitgebreide schaal te leiden tot de geboorte van kinderen met ernstige aangeboren afwijkingen. Twee jaar later voert Nederland de verplichte registratie van geneesmiddelen in en richt hiertoe het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen op (CBG).

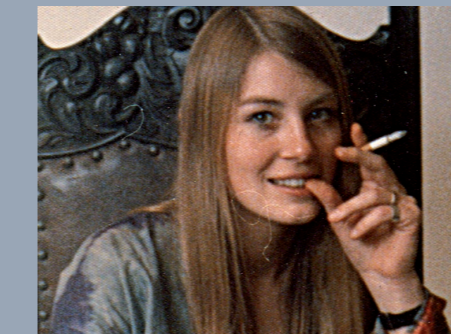
1962 **Oprichting Inspectie Milieuhygiëne**

Het bewustzijn groeit dat de industriële massaproductie, de intensieve veehouderij en een overvloedig gebruik van bestrijdingsmiddelen niet meer uitsluitend economische groei en vooruitgang met zich meebrengen.

'60-'70 **Verandering levensstijl**

De welvaartsgroei, massaconsumptie en secularisering van de samenleving in de jaren '60 en '70 leiden tot een verandering van levensstijl.

1969 **Vergiftiging van de Rijn**

Massale vissterfte door vergiftiging van de Rijn met endosulfan stimuleert, net als de luchtverontreiniging in het Rijnmondgebied, de oprichting van de landelijke en regionale meetnetten. Ook vormt het de aanzet voor Europese regelgeving op het gebied van milieu.

1972 **Club van Rome**

De Club van Rome komt met het rapport 'Grenzen aan de groei'.

1980 **Hart- en vaatziekten**

In Nederland is de sterfte aan infectieziekten gedaald naar ca. 4 per 100.000 inwoners. De sterfte aan hart- en vaatziekten is ca. 365 per 100.000 inwoners. Aan kanker sterven ca. 220 mensen per 100.000 inwoners.

1981 Laatste voorraad pokkenvirus
De laatste voorraad pokkenvirus wordt van het RIV overgebracht naar de Centers for Diseases Control in de Verenigde Staten.

1984 Oprichting RIVM
De ministerraad besluit tot een bundeling van taken op het gebied van volksgezondheid en milieuhygiëne. Het RIV, het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening (RID) en het Instituut voor Afvalstoffen onderzoek (IVA) - die al langer intensief samenwerken door o.a. Lekkerkerk en het ontstaan van EG-milieurichtlijnen - fuseren tot het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (later Milieu), het RIVM.

1987 Opening Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit
Het luchtmeetnet is door de jaren heen volledig geautomatiseerd. Op 48 locaties zijn honderden monitoren in bedrijf om de concentraties van verontreinigende stoffen in lucht en regenwater te bepalen. De data gaan ieder uur naar het RIVM.

1988 Massale zeehondensterfte
Het RIVM speelt een grote rol bij de identificatie van het virus. Een veldstudie naar de effecten van milieuverontreiniging op het immuunsysteem van zeehonden draagt verder bij aan de erkenning en ontwikkeling van het immuuntoxicologisch onderzoek van het RIVM.

1988 Zorgen voor Morgen
Het RIVM neemt het initiatief tot het nationaal onderzoeksprogramma 'Mondiale luchtverontreiniging en klimaatverandering'. In de publicatie 'Zorgen voor Morgen', de eerste nationale milieuverkenning, bespreekt het RIVM de milieuproblematiek op mondiaal, maar ook op nationaal en lokaal niveau. Het instituut geeft daarmee voor het eerst concreet invulling aan haar nieuwe taak op het gebied van strategische beleidsbepaling.

1990 Opening Landelijk Meetnet Radioactiviteit
In het Nationaal Plan Kernongevallenbestrijding is het RIVM aangewezen als nationaal facilitator voor de technische informatievoorziening.

1992 Europese samenwerking
Het RIVM maakt deel uit van diverse netwerken ter ondersteuning van de Europese Commissie. Het is betrokken bij de totstandkoming en uitvoering van Europese regelgeving en er ontstaat nauwe samenwerking met diverse Europese instituten.

1993 Volksgezondheid Toekomstverkenning
Het RIVM brengt de eerste Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV) uit, de pendant van 'Zorgen voor Morgen' op volksgezondheidsgebied. Conclusie is o.a. dat er meer gedaan moet worden aan de preventie van chronische ziekten. Vanaf nu komt de VTV elke vier jaar uit.

1996 Wet op het RIVM
In de Wet op het RIVM is vastgelegd dat opdrachtgevers geen invloed hebben op de inrichting en resultaten van de werkzaamheden. Ook mag het RIVM onafhankelijk van de opdrachtgevers rapporteren over onderzoeksresultaten.

1996 RIGO wordt onderdeel RIVM
De integratie van het Rijksinstituut voor Geneesmiddelenonderzoek betekent een bijna verdubbeling van de geneesmiddelenactiviteiten van het RIVM.

1998 Lancering www.rivm.nl
Al snel volgen diverse websites als www.nationaalkompas.nl en www.zorgatlas.nl die voor professionals en burgers brede toegang geven tot gestructureerde inhoudelijke informatie.

1998 Bijlerramp
Het RIVM wordt gevraagd om de mogelijke gezondheidsaspecten van de Bijlerramp (1992) te onderzoeken.

2000 Vuurwerkcramp Enschede
De Milieu Ongevallen Dienst (MOD) van het RIVM voert kort na de vuurwerkexplosie in Enschede omgevingsmetingen uit. In de maanden die volgen coördineert het RIVM een uitgebreid gezondheidsonderzoek.

2002 Afsplitsing vaccinactiviteiten
Een groot deel van de vaccinactiviteiten van het RIVM gaat over naar het Nederlands Vaccins Instituut (NVI).

2002 Europese vergelijkingen
In de derde Volksgezondheid Toekomstverkenning staan voor het eerst vergelijkingen met andere EU-landen centraal. Wat betreft de levensverwachting van vrouwen en de sterfte rond de geboorte raakt Nederland bij de burens achterop. Het gezondheidsbeleid haakt hier op in.

2002 Centrum voor Externe Veiligheid en CGOR
Bij het RIVM wordt het nationaal Centrum voor Externe Veiligheid en Vuurwerk (CEV) opgericht. Een jaar later volgt het Centrum voor Gezondheidsonderzoek bij Rampen (CGOR), dat kennis over gezondheidsonderzoek bij rampen moet ontsluiten en beschikbaar maken.

- Opkomst aids
- Val van de Muur
- Massale zeehondensterfte
- Instelling Nationaal Plan Kernongevallenbestrijding
- Start preventief onderzoek borstkanker
- Bijlerramp
- Polio-epidemie in 'bible belt'
- Opkomst internet
- Instelling European Medicines Agency
- Instelling European Environment Agency
- RIVM krijgt Natuur- en Milieuplanbureau functie
- Verband tussen BSE en variant Creutzfeldt-Jakob
- Vogelgriep Hongkong
- Varkenspest
- Dioxinekippenschandaal
- Uitbraak legionella op de Flora in het Westfriesse Bovenkarspel
- Vuurwerkcramp Enschede
- MKZ-uitbraak

1985 Zure regen
Het ministerie van VROM zet de eerste grootschalige milieucampagne van Nederland op, onder het motto 'Stop zure regen'.

1986 Tsjernobyl
Het ongeluk met de kernreactor in Tsjernobyl heeft een enorme maatschappelijke impact. De regering besluit om een organisatie voor kernongevallenbestrijding op te bouwen.

1992 Oprichting Europese Unie (Verdrag van Maastricht)
De bevoegdheden van de Europese (Economische) Gemeenschap worden vergroot voor een groot aantal beleids-terreinen. Steeds meer regelgeving en normen worden op Europees niveau ontwikkeld in plaats van in de afzonderlijke lidstaten.

1997 Kyoto Protocol
Protocol onder het Klimaatverdrag ter vermindering van de broeikasgassen.

2001 Aanslag World Trade Center
In de jaren na 9/11 worden in Nederland poederbrieven bezorgd en groeit de angst voor een terreuraanslag. Een aanval met het pokkenvirus wordt gezien als een *worst case scenario*. Nederland legt een vaccinvorraad aan om de hele bevolking in geval van nood tegen pokken in te kunnen enten.

BACTERIËNJAGERS EN ANDERE VERHALEN

2004 Ons eten gemeten
 Ons voedsel is veiliger dan ooit, maar Nederlanders eten te veel en verkeerd. Hierdoor wordt aanzienlijk gezondheidsverlies geleden en leven we gemiddeld twee jaar korter. Dat zijn enkele belangrijke conclusies uit het RIVM-rapport 'Ons eten gemeten'. Het rapport geeft voor de eerste keer in Nederland een totaaloverzicht van de beschikbare kennis op het gebied van de voedselconsumptie, de voedselveiligheid, en de gevolgen voor de gezondheid op lange termijn.

2005 Verbreding taken en publieksfunctie
 De herijking van de organisatie van het zorgveld en de aankomende stelselwijziging van de ziektekostenverzekering leiden tot een verbreding van taken van het RIVM. Naast onderzoek en advies voor overheden wordt het RIVM verantwoordelijk voor regiefuncties en de landelijke coördinatie van preventie- en interventieprogramma's. Het RIVM krijgt bovendien een grotere rol bij de voorlichting aan het publiek. Zo maakt het RIVM ter ondersteuning van de stelselwijziging in de ziektekostenverzekering de site kiesBeter.nl. Ook brengt het RIVM in 2006 de eerste Zorgbalans uit. Dit is het eerste nationale rapport over de kwaliteit, toegankelijkheid en kosten van de Nederlandse gezondheidszorg. Voortaan komt de Zorgbalans elke twee jaar uit.

2005 Centrum Infectieziektenbestrijding
 Een reeks van epidemieën, uitbraken en incidenten die begon in de jaren tachtig met aids en gevolgd werd door polio (1992/93), legionella (1999), BSE, vogelgriep en uiteindelijk SARS in 2003, vormen de aanloop tot de oprichting van het Centrum Infectieziektenbestrijding bij het RIVM.

2005 Fijnstof nader bekeken
 Het RIVM publiceert samen met het Milieu en Natuurplanbureau een reviewrapport waarin alle feiten en onzekerheden over het dossier fijnstof in samenhang gepresenteerd worden.

2006 Polonium-210
 Het RIVM onderzoekt 24 Nederlandse burgers op mogelijke besmetting met polonium-210. Deze personen logeerden ten tijde van de vergiftiging van Litvinenko in het Millenium Hotel in Londen.

2006 Actief in terreurbestrijding
 Het RIVM brengt aan de Nationaal Coördinator Terreurbestrijding (NCTb) advies uit om de weerbaarheid tegen chemische, biologische, nucleaire en radiologische aanslagen te verhogen.

2006 Centrum voor Bevolkingsonderzoek
 Vanaf 1 januari 2006 coördineert het RIVM de landelijke bevolkingsonderzoeken. Het nieuwe Centrum is een van de centra in het kader van de nieuwe taken van het RIVM op het gebied van de volksgezondheid.

2006 Onderzoek Q-koorts
 Het RIVM start een onderzoek naar de oorzaken van de uitbraak van Q-koorts. De omvang van de epidemie is uniek in de wereld. De oorzaak wordt gezocht bij geiten. Met een reeks van maatregelen (vaccinatie, hygiëne, etc.) wordt geprobeerd de epidemie te stoppen.

2007 REACH-helppesdesk van start
 Met de REACH-helppesdesk ondersteunt de overheid bedrijven en hun branchorganisaties bij de uitvoering van REACH, de Europese verordening over chemische stoffen. Het RIVM en SenterNovem voeren deze helppesdesk gezamenlijk uit.

2007 Npgeenmiddelen
 Het internet wordt steeds meer gebruikt als medium voor de verkoop van vervalste geneesmiddelen en gezondheidsproducten. Het RIVM onderzoekt in beslag genomen producten en draagt daarmee bij aan de bescherming van de consument.

2007 Centrum Gezond Leven
 Het RIVM richt zich met het nieuwe Centrum Gezond Leven op de bevordering van het gebruik van effectieve leefstijlinterventies.

2008 Entadministraties bij RIVM
 De entadministraties die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie en uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma worden geïntegreerd in het RIVM. Het RVP bestaat sinds 2007 50 jaar en heeft een bereik van 95%. Het programma beschermt kinderen tegen elf ernstige infectieziekten.

2008 Oprichting KIR-nano
 Het nieuwe Kennis- en Informatiepunt Risico's van Nanotechnologie (KIR-nano) brengt de potentiële risico's in kaart voor vier belangrijke toepassingsgebieden: geneesmiddelen en medische technologie, voeding, consumentenproducten en milieu.

2008 Rookverbod
 Het RIVM heeft samen met de Voedsel- en Warenautoriteit voor en na de invoering van het rookverbod de luchtkwaliteit gemeten in horecagelegenheden. De hoeveelheid fijnstof bleek na de invoering van het rookverbod negen keer lager te zijn dan ervoor.

2008 Marburgvirus
 Na besmetting van een Nederlandse toeriste worden onder coördinatie van het RIVM alle maatregelen getroffen om verdere verspreiding van het Marburgvirus te voorkomen.

Trends voor de toekomst
 Meer coördinatie- en regietaken en een grotere rol in de publieksvoorlichting zorgen voor een duidelijke accentverschuiving van onderzoeksinstituut naar kenniscentrum. Daarnaast neemt door de globalisering de schaalgrootte van het werk- en onderzoeksterrein toe. De activiteiten van het RIVM zullen daardoor steeds vaker in internationale context en in samenwerking met partners worden uitgevoerd.

2002

- De Keuringsdienst van Waren gaat op in de Voedsel- en Warenautoriteit
- Instelling European Food Safety Authority

2003

- Vogelgriep onder pluimvee in Nederland

2004

- RIVM wordt agentschap
- Overgewicht is welvaartsziekte nummer 1 geworden
- Instelling European Centre for Disease Prevention and Control

2005

2005 Maatschappelijk debat over het Besluit Luchtkwaliteit
 Overschrijdingen van fijnstofconcentraties komen in Nederland op grote schaal voor, waardoor ruimtelijke ontwikkelingen in het gedrang komen.

2006 Vergiftiging ex-spijon Litvinenko
 De Russische ex-spijon Alexander Litvinenko overlijdt in een Londense ziekenhuis na vergiftiging met het radioactieve polonium-210. Zelf wijst hij de Russische geheime dienst aan als dader.

2006

- RIVM neemt zitting in de werkgroep 'Biotoxinen in schelpdieren' van de European Food Safety Authority
- Verzelfstandiging Milieu- en Natuurplanbureau
- Stelselwijziging ziektekostenverzekering
- Kabinetsvisie Nanotechnologieën - Van Klein Naar Groot

2006 Klimaatverandering
 De film 'An Inconvenient Truth' komt uit; klimaatverandering staat wereldwijd hoog op de agenda. Veranderingen in het klimaat kunnen indirect effect hebben op aandoeningen gerelateerd aan luchtkwaliteit, allergieën, water- en voedselgerelateerde ziekten en vectorgebonden aandoeningen. Stijgende temperaturen vergroten het leefgebied van o.a. insecten, bacteriën, schimmels en algen en spelen zo een rol bij de verspreiding van ziekten.

2007

- 50 jaar RVP
- Q-koorts

2007 Stijging chronische ziekten
 Naast de vergrijzing draagt een ongezonde leefstijl in belangrijke mate bij aan de ziektebelasting in Nederland. Het aantal mensen met een chronische ziekte zoals diabetes, osteoporose en COPD neemt toe.

2008

→ Rookverbod in horeca

2008 Marburgvirus
 In de laatste decennia zijn het wereldwijde handelsverkeer en toerisme explosief gegroeid. Dit brengt nieuwe risico's met zich mee. Op 11 juli 2008 overlijdt in het Leids Universitair Medisch Centrum een Nederlandse vrouw die tijdens vakantie in Oeganda besmet was geraakt met het Marburgvirus. Het virus veroorzaakt hemorragische koorts, een zeer ernstige en zeldzame infectieziekte.

2009

- 100 jaar RIVM

Trends voor de toekomst
 Kanker vervangt hart- en vaatziekten als grootste doodsoorzaak. Ook chronische niet-fatale aandoeningen worden steeds belangrijker. Waakzaamheid op nieuwe infectieziekten en nieuwe problemen in ons leefmilieu blijft intussen geboden. Tegelijkertijd wordt door samenwerkende wetenschappers en industrie met succes gewerkt aan innovaties waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan voor preventie, diagnose en behandeling van vele aandoeningen.

VERANTWOORDING

ODE AAN ELIZA

De negentiende-eeuwse hygiënisten waren medische hervormers die zich - anders dan de naam misschien doet vermoeden - niet alleen bezighielden met de hygiëne, maar ook met het verband tussen eet- en leefgewoonten en gezondheid. Zij maakten zich sterk voor het idee dat volksgezondheid een overheidstaak is, en legden zo een ideologische basis voor het instituut dat uiteindelijk RIVM zou gaan heten.

Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen bestaat nog steeds. De prijsvragen in *Ode aan Eliza*, behalve die waaraan personage Joachim Muller meedoet, zijn waar gebeurd, evenals de uitspraken van Buys Ballot over het prijsvraagstelsel.

Loek Stokx, van de RIVM-sector Volksgezondheid en Zorg (VenZ), ontving mij op zijn vrije ochtend voor een gedachtewisseling over de missie van de hygiënisten in vergelijking met die van het RIVM. Verder dank ik Jos van Sonderen (ook VenZ), en Bob en Margreet Griffioen van Medisch en Farmaceutisch Museum De Griffioen in Delft.

Schriftelijke bronnen

- E.S. Houwaart, *De Hygiënisten. Artsen, staat en volksgezondheid in Nederland 1840-1890* (Groningen, Historische Uitgeverij Groningen, 1991)
- G.J. Mulder, *De voeding in Nederland in verband tot den Volksgesest* (Utrecht, 1847)
- N.J. Singels, *Gedenkboek van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen 1773-1923* (Utrecht, Uitgeverij A. Oosthoek, 1923)
- Henk van Zon, *Tachtig jaar RIVM* (Assen, Uitgeverij Van Gorcum, 1990)

BACTERIËNJAGERS

De titel van dit verhaal, en van het boek als geheel, is ontleend aan Bacteriënjagers van Paul de Kruijff, een heldenepos over de wetenschappers die vanaf de jaren zestig van de negentiende eeuw de infectieziekten te lijf gingen. Hun successen voedden in de loop van de twintigste eeuw het optimisme dat de mens de infectieziekten voor altijd de baas zou worden. Inmiddels weet men beter. Mondialisering en klimaatverandering werken mee aan verspreiding van oude en nieuwe bedreigingen onder de noemer *emerging infectious diseases*.

Het pretpark in *Bacteriënjagers* is volledig fictief, evenals het roze steekvliegje dat optreedt als vector. Anura trypanosomen bestaan wel echt en hebben onder meer in Florida daadwerkelijk mensen slaapziekte (trypanosomiasis) bezorgd.

Op een bankje in de zon brainstormde ik met Marieta Braks en Agnetha Hofhuis van het Centrum Infectieziektenbestrijding (CIb) over het basis-uitbraakscenario. Verder dank ik Rob de Jonge voor de vrolijke rondleiding, alsmede Roel Coutinho, Marion Koopmans en Gerard Loeber (allen CIb).

Schriftelijke bronnen

- Laurie Garret, *The coming plague. Emerging diseases in a world out of balance* (New York, Penguin Books, 1994)
- Paul de Kruijff, *Bacteriënjagers. Figuren uit de strijd tegen het oneindig kleine* ('s Gravenhage, H.P. Leopold's Uitgevers-Maatschappij, 1927)
- Annet Mooij, *De onzichtbare vijand. Over de strijd tegen infectieziekten* (Amsterdam, Uitgeverij Balans, 2007)
- Wouter van der Weijden, Rob Leewis en Pieter Bol, *Biological globalisation. Bio-invasions and their impacts on nature, the economy and public health* (Utrecht, KNNV Publishing, 2007)

BREUK

Het Rotterdamse havengebied is een extreem voorbeeld van het precare evenwicht tussen mens, milieu en chemische industrie. Er bestaan dan ook de nodige ramp- en oefenscenario's voor calamiteiten met gevaarlijke stoffen in dit gebied. De calamiteit die in *Breuk* plaatsvindt, is losjes gebaseerd op 'Een brug te laag', een oud oefenscenario van de Regionale Hulpverleningsdienst Rotterdam Rijnmond, dat ten bate van dit verhaal ter beschikking werd gesteld door de Milieudienst Rijnmond (DCMR).

De in *Breuk* genoemde benzeenlekkage in het Botlekgebied vond in 2003 plaats. Een team van de Milieu Ongevallen Dienst (MOD) van de RIVM-sector Milieu en Veiligheid (MEV) is nauw bij dat incident betrokken geweest. De herinneringen van personage Ger Hoksbergen zijn deels geïnspireerd op memoires van voormalig havenarbeider Jan van Zelm.

Jurgen van Belle van de MOD assisteerde mij herhaaldelijk bij de aanpassing van het bestaande oefenscenario. Verder dank ik Jan Kliest, Kees van Luijk, Marcel Mennen, Edith van Putten, Ronald Smetsers, Cisca Stom en Reinout Woittiez (allen MEV), Theo Cenin en Martin Meijer van de Milieudienst Rijnmond (DCMR), en oud-havenarbeiders Joost de Bloeme en Jo Okkerse.

Schriftelijke bronnen

- *Handleiding Milieu Ongevallen Dienst* (Bilthoven, RIVM, 2008)
- Arjo Klamer en David Kombrink, *Het verhaal van de Rotterdamse haven: een narratieve analyse* (Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2004)
- Jan van Zelm, *Vertel mij wat!!* (Rotterdam, Barjesteh Van Waalwijk Van Doorn & Co's, 2000)

MIDSUMMER MADNESS

Een explosieve bloei van algen, zowel giftige als niet-giftige, komt wereldwijd steeds vaker voor. Het is niet te voorspellen waar en wanneer zo'n *red tide* zal optreden, maar klimaatverandering en voedingsrijke afvalstoffen in het milieu spelen een rol. De giften kunnen zich via voedselketens ophopen in visserijproducten zoals coquilles. Koken of bakken heeft nauwelijks invloed op deze toxinen.

In 1987 was er in Guatamala een grote uitbraak van *Paralytic Shellfish Poisoning* (PSP): 187 mensen werden ziek, waarvan er 29 stierven. Maar het sterftepercentage is lang niet altijd zo hoog.

In het Kattegat en het Skagerrak (Denemarken) zijn verscheidene malen PSP-toxinen in schelpdieren gevonden.

Volgens de overlevering speelde Shakespeare zelf de geest van Hamlets vader in de vroegste opvoeringen van *Hamlet*. De vertaling van de door personage Wouter J. Stipriaan gebezigde Shakespeare-citaten zijn van mijn hand.

Hans van Egmond en Rolaf van Leeuwen, van de RIVM-sector Voeding, Geneesmiddelen en Consumentveiligheid (VGC), schoten mij enthousiast te hulp bij de ontwikkeling van het toxicologische basisscenario. Verder dank ik Pieter van de Lint voor de culinaire feedback en William Shakespeare (1564-1616) voor zijn bijdrage aan de cultuurgeschiedenis.

Schriftelijke bronnen

- *Marine biotoxines. FAO Food and Nutrition paper 80* (Rome, FAO, 2004)
- J.H. Koeman, *Algemene inleiding in de toxicologie* (Wageningen, Pudoc, 1991)

HISTORISCH OVERZICHT

De tijdbalk zoals opgenomen in dit boek is een weergave van een reeks gebeurtenissen in de geschiedenis van het RIVM, in onderlinge relatie met ontwikkelingen en incidenten in de samenleving. De tijdbalk geeft daarmee concrete voorbeelden ten aanzien van het jubileumthema 'Zintuigen in de samenleving' vanuit historisch perspectief. Gezien de breedte van het werkterrein van het RIVM en de complexiteit aan factoren die hierop van invloed zijn (ge-weest), kan de tijdbalk echter geenszins als een volledig historisch overzicht worden beschouwd.

De tijdbalk is samengesteld door de stafafdeling Communicatie in nauwe samenwerking met deskundigen uit de vier taakgebieden van het RIVM: 'Volksgezondheid en Zorg', 'Voeding, Geneesmiddelen en Consumentveiligheid', 'Infectieziektenbestrijding' en 'Milieu en Veiligheid'.

Schriftelijke bronnen

- Dr. Henk van Zon, *Tachtig jaar RIVM* (Assen, Van Gorcum, 1990)
- Annet Mooij, *De onzichtbare vijand. Over de strijd tegen infectieziekten* (Amsterdam, Uitgeverij Balans, 2007)

Verhalen Afke van der Toolen

Illustraties Erik Kriek

Redactieraad historisch overzicht dr. ir. Henk Derks, drs. Jeannette van Enst, ir. Robert Geertsma,

dr. Pieter Kramers, dr. Rolaf van Leeuwen, dr. Gerard Loeber, dr. Ronald Smetsers, drs. Loek Stokx,

drs. Hans van Vliet, dr. Annemieke de Vries, drs. Heleen Weijkamp

Projectcoördinatie en eindredactie Corporate Communicatie RIVM

Vormgeving Moker Ontwerp, Amsterdam

Fotografie ANP, Belastingdienst, Hans Oostrum Fotografie, Corbis, Hollandse Hoogte, LiquidLibrary,

National Museum of Health and Medicine (Armed Forces Institute of Pathology, Washington D.C., United States),

Phovoir, RIVM, Stockbyte, SXC, UMC

Drukwerk Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 6960 219 6

© 2009, RIVM, Bilthoven

Uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het RIVM in 2009.

rivm

